



สภาปฏิรูปแห่งชาติ



พิมพ์ที่ : สำนักการพิมพ์
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

วาระปฏิรูปพิเศษ ๑ : วิสาหกิจเพื่อสังคม



ชื่อเรื่อง	สถาปณัฐรูปแห่งชาติ วาระปณัฐรูปพิเศษ ๑ : วิสาหกิจเพื่อสังคม
เลขประจำหนังสือ ปีที่พิมพ์	ISBN : 978-974-9614-89-1 กรกฎาคม ๒๕๕๘
จำนวนหน้า	๘๐ หน้า
จำนวนพิมพ์	๒,๐๐๐ เล่ม
จัดทำโดย	สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสถาปณัฐรูปแห่งชาติ ถนนอุทองใน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๐๐ โทร. ๐ ๒๒๔๔ ๒๕๓๖ โทรสาร ๐ ๒๒๔๔ ๒๕๒๘
พิมพ์ที่	สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ถนนประดิพัทธ์ แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร ๑๐๔๐๐ โทร. ๐ ๒๒๔๔ ๒๑๑๗ โทรสาร ๐ ๒๒๔๔ ๒๑๒๒

คำนำ

สภาปฏิรูปแห่งชาติได้ปฏิบัติภารกิจตามที่กำหนดในมาตรา ๒๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับชั่วคราว พุทธศักราช ๒๕๕๗ กล่าวคือ “...ศึกษาและเสนอแนะเพื่อให้เกิดการปฏิรูปในด้านต่าง ๆ ...” นอกจากการวิเคราะห์และกำหนด “วิสัยทัศน์และอนาคตประเทศไทย” สำหรับระยะเวลาประมาณ ๒๐ ปี ในอนาคต เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางการกำหนดประเด็น และแนวทางการปฏิรูปในด้านต่างๆ แล้ว สภาปฏิรูปแห่งชาติยังได้ศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อสนเทศ ตลอดจนประมวลความรู้ ความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้มีประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ รวมถึงประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศ โดยได้ดำเนินการต่อเนื่อง ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม หยิบยกขึ้นกำหนดเป็นวาระปฏิรูปที่สำคัญ ๆ รวม ๓๗ วาระปฏิรูป และเป็นวาระพัฒนาที่ต้องดำเนินการต่อเนื่องภายหลังจากการปฏิรูปแล้ว อีก ๖ วาระพัฒนา

นอกจากนี้ มีประเด็นปฏิรูปบางประเด็นที่ต้องอาศัยการศึกษาวิเคราะห์ เชื่อมโยงระหว่างคณะกรรมการต่าง ๆ มากกว่า ๑ ด้าน ทำให้ไม่พอเหมาะที่จะบรรจุเข้าไว้เป็นวาระปฏิรูปเฉพาะประเด็นตามความรับผิดชอบของคณะกรรมการคณะใดคณะหนึ่ง จึงได้จัดเป็นวาระปฏิรูปพิเศษเป็นต่างหาก ดำเนินการโดยคณะกรรมการที่แต่งตั้งขึ้นเป็นการเฉพาะกิจ

วาระปฏิรูปและวาระพัฒนาทั้งหมด ได้ผ่านความเห็นชอบของสภาปฏิรูปแห่งชาติ และได้นำเสนอไปยังคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาดำเนินการตามสมควรต่อไปแล้ว

เอกสารฉบับนี้เป็นประมวลรายงานการปฏิรูปพิเศษ เรื่อง วิสาหกิจเพื่อสังคม ดำเนินการโดยคณะกรรมการศึกษาและจัดทำรายงานเรื่อง “วิสาหกิจเพื่อสังคม” ซึ่งสภาปฏิรูปแห่งชาติได้จัดรวบรวมเพื่อเผยแพร่สำหรับประโยชน์สาธารณะสืบไป

สภาปฏิรูปแห่งชาติ

๑๔ กรกฎาคม ๒๕๕๘

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	๑
รายงานเรื่องวิสาหกิจเพื่อสังคม	
๑. บทนำ	๔
๒. เหตุผลความสำคัญ	๗
๓. นิยาม และ คุณลักษณะสำคัญ	๑๒
๔. รูปแบบ และ วิธีดำเนินการ	๑๘
๕. บทวิเคราะห์ประเด็นปัญหา และ ความท้าทายสำคัญ	๒๓
๖. ความริเริ่ม และ นโยบายสาธารณะเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม	๒๕
๗. รูปแบบกลไกการบริหารจัดการ	๓๖
๘. บทวิเคราะห์และข้อเสนอแนะ	๓๘
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ.	๕๖
ภาคผนวก ข คณะกรรมการศึกษาและจัดทำรายงานเรื่อง “วิสาหกิจเพื่อสังคม”	๗๙
พร้อมร่างกฎหมาย	

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

วิสาหกิจเพื่อสังคม หรือ SOCIAL ENTERPRISE เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองกับประเด็นคำถามที่มีต่อกระแสทิศทางการพัฒนาหลักในช่วงหลายทศวรรษหลังที่ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม ต่างพยายามเข้ามามีส่วนในการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนโดยใช้รูปแบบวิธีการที่แตกต่างกันออกไป อย่างไรก็ตามก็ตีพบว่าภายใต้โมเดลการดำเนินการที่มีอยู่ในปัจจุบันของทุกภาคส่วนกลับพบข้อจำกัดสำคัญที่ทำให้ไม่สามารถเปลี่ยนความพยายามดังกล่าวสู่ผลลัพธ์อันพึงประสงค์ได้ เช่น การขาดประสิทธิภาพและนวัตกรรมของภาครัฐ การพึ่งพาเงินบริจาคขององค์กรภาคสังคม หรือ การสร้างปัญหาและขาดความรับผิดชอบทางสังคมของภาคธุรกิจ ภายใต้ข้อจำกัดดังกล่าว “วิสาหกิจเพื่อสังคม” จึงได้ถูกพัฒนาขึ้นจากแนวความคิดสำคัญว่าหากนำเอาจุดแข็งของกลไกการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและพึ่งพาตนเองของภาคธุรกิจมาดำเนินการภายใต้การกำหนดโจทย์ทางสังคมเป็นเป้าหมายเหมือนองค์กรทางสังคม โดยมีกลไกรัฐใช้อำนาจหน้าที่เชิงนโยบายเข้ามาสนับสนุนอย่างตั้งใจ จะสามารถนำสู่ผลลัพธ์ที่แตกต่างและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมได้มากขึ้นอย่างแน่นอน

แม้ว่าจะมีการใช้ชื่อและรูปแบบการดำเนินการที่แตกต่างกันไปบ้างในแต่ละที่ แต่ส่วนใหญ่วิสาหกิจเพื่อสังคมต่างมีหลักการสำคัญร่วมกันคือการใช้กลไกและรูปแบบทางธุรกิจเข้ามาแก้ไขปัญหาสังคมอย่างมีประสิทธิภาพภายหลังจากการดำเนินการมาในช่วง ๒-๓ ทศวรรษหลังพบว่าเกิดข้อมูลเชิงประจักษ์จำนวนมากทั่วโลกที่ยืนยันได้ถึงผลลัพธ์ตามสมมุติฐานดังกล่าวข้างต้น วิสาหกิจเพื่อสังคม (รวมไปถึงกระแสเรื่องการประกอบการสังคม) ได้ถูกพูดถึงและดำเนินการอย่างกว้างขวางทั้งจากภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม ว่าเป็นหนึ่งในโมเดลทางเลือกสำคัญที่เป็นคำตอบสำหรับการพัฒนาอย่างยั่งยืนในศตวรรษหน้าดังจะเห็นได้อย่างชัดเจนในการประชุมสุดยอดผู้นำโลก หรือ G๘ ในปี ค.ศ.๒๐๑๓ ที่ประเด็นเรื่องระบบเศรษฐกิจใหม่ [Social Economy] และ ตลาดการลงทุนเพื่อสังคม [Social Impact Investment Market] เพื่อสนับสนุนให้เกิดวิสาหกิจเพื่อสังคมอย่างกว้างขวาง ได้กลายเป็นประเด็นหารือหลัก โดยผลจากการประชุมดังกล่าวทำให้เกิดรูปธรรมในการจัดตั้งกลไกขับเคลื่อนเชิงยุทธศาสตร์ระดับโลกขึ้นในนาม The Global Taskforce on Social Impact Investments รวมถึงแผนปฏิบัติการที่ทุกฝ่ายจะรับไปร่วมกันขับเคลื่อนอย่างจริงจัง

บทเรียนจากเครือข่ายธุรกิจเพื่อสังคม [Social business] จำนวนมาก ของ ศาสตราจารย์ ดร. ยูนูส ที่สามารถช่วยเหลือคนยากจนได้มากกว่าล้านสิบล้านคนตลอดช่วงกว่า ๓๐ ปีที่ผ่านมาโดยไม่ต้องพึ่งพาเงินบริจาคหรือการสนับสนุนจากรัฐ และเครือข่ายวิสาหกิจเพื่อสังคมที่มีกว่า ๗๐,๐๐๐ แห่งในสหราชอาณาจักรที่ทำให้เกิดการจ้างกว่า ๑ ล้านอัตราโดยมีสัดส่วนเกือบครึ่งที่ว่าจ้างกลุ่มคนด้อยโอกาสที่ไม่เคยถูกจ้างงาน สามารถมีส่วนร่วมในเชิงมูลค่าทางเศรษฐกิจกว่า ๑ ล้านล้านบาทต่อปีหรือประมาณร้อยละ ๕ ของ GDP^๑ ซึ่งผลสำเร็จดังกล่าวทำให้มีการผลักดันจนเกิดนโยบายและกฎหมายจำนวนมากเพื่อมาสนับสนุนอย่างจริงจังทั้งในเรื่องของการจัดตั้งธนาคารเพื่อปล่อยกู้ให้กับวิสาหกิจเพื่อสังคมด้วยเงินทุนกว่า ๓๐,๐๐๐ ล้านบาทภายใต้ชื่อ Big Society Capital การออกกฎหมายเพื่อส่งเสริมให้เกิดการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ

^๑ Social Enterprise: Market Trends, Cabinet Office UK [May ๒๐๑๓]

ที่คำนึงถึงคุณค่าทางสังคม[Public Services Act] การออกระเบียบลดภาษีมากถึงร้อยละ ๓๐ ให้กับนักลงทุนที่ลงทุนกับวิสาหกิจเพื่อสังคม^๒ รวมไปถึงประเทศที่เกิดการดำเนินการในเชิงนโยบายอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม เช่น เกาหลีใต้ ที่มีวิสาหกิจเพื่อสังคมกว่า ๓,๐๐๐ แห่ง มีกฎหมายสนับสนุนรองรับ มีเงินทุนและระบบสนับสนุนกิจการระยะเริ่มต้นมูลค่ากว่าล้านบาทต่อกิจการ การเข้าถึงเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ และ การลดภาษีเงินได้นิติบุคคลเป็นระยะเวลาถึง ๓ ปี^๓ นอกจากนี้ตัวอย่างที่ได้กล่าวข้างต้นแล้ว กระแสการเติบโตของวิสาหกิจเพื่อสังคมได้เกิดการยอมรับและขยายตัวขึ้นอย่างกว้างขวางในประเทศต่างๆทั่วโลก

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่มีการดำเนินการและสนับสนุนจากรัฐในเรื่องวิสาหกิจเพื่อสังคมอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมทั้งในส่วนของการออกระเบียบสำนักนายกฯ การจัดตั้งสำนักงานส่งเสริมกิจการเพื่อสังคม (สกส.)และ การจัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ (คกส.) แม้จะยังอยู่เพียงในระยะเริ่มต้นแต่ผลจากการดำเนินการก็สามารถทำให้เกิดงานพื้นฐานเพื่อรองรับการเจริญเติบโตของวิสาหกิจเพื่อสังคมได้มากพอควร เช่น การมีระบบและทะเบียนวิสาหกิจเพื่อสังคมกว่า ๔๐๐ กิจการ การเกิดขึ้นขององค์กรบ่มเพาะทั้งในรูปแบบหลักสูตรในสถาบันอุดมศึกษาหรือองค์กรตัวกลางรวมแล้วกว่า ๑๐ แห่ง มีเครือข่ายผู้สนใจติดตามกิจกรรมต่างๆของสำนักงานมากกว่า ๑๐,๐๐๐ คน นอกจากนี้แล้วประเทศไทยยังมีทุนเดิมที่เกิดจากความริเริ่มของผู้นำทางความคิดของสังคม เช่น คุณมีชัย วีระไวทยะ ที่ได้สร้างธุรกิจเพื่อสังคมหลากหลายกิจการที่เป็นที่รู้จักอย่างดีในระดับนานาชาติ รวมถึงองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรของไทยอื่นๆที่ไดริเริ่มดำเนินการในหลักคิดของวิสาหกิจเพื่อสังคมจนประสบความสำเร็จอย่างมากมาย เช่น มูลนิธิแม่ฟ้าหลวง (ดอยตุง) มูลนิธิโรงพยาบาลอภัยภูเบศร์ ทั้งสององค์กรนอกจากสามารถสร้างผลกระทบทางสังคมได้อย่างมากมายแล้วยังพิสูจน์ให้เห็นว่าองค์กรทางสังคมของต้นสามารถใช้รูปแบบธุรกิจเข้ามาบริหารจัดการภายใต้ระบบตลาดปกติได้เป็นอย่างดีโดยมีรายได้ถึงปีละกว่า ๔๐๐ ล้านบาทและไม่ต้องพึ่งพาเพียงเงินบริจาคเพื่อมาขับเคลื่อนงานทางสังคมเหมือนเช่นในอดีต

จากบทเรียนที่ได้จากการศึกษาพบว่านอกจากวิสาหกิจเพื่อสังคมจะสามารถเป็นทางเลือกที่แตกต่างและมีประสิทธิภาพให้การแก้ปัญหาสังคมที่เป็นรูปธรรมในระยะสั้นเช่น การจ้างงานผู้พิการหรือผู้ผ่านการต้องขังแนวความคิดนี้ยังนำไปสู่การตั้งคำถามถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของบทบาทวิธีการขององค์กรทางสังคม [social organization's structural change] ทั้งในส่วนของการบริการสาธารณะภาครัฐ การทำงานที่มีประสิทธิภาพและสร้างการเปลี่ยนแปลงได้อย่างแท้จริงของภาคประชาสังคม-องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร-องค์กรสาธารณประโยชน์ หรือ แม้แต่การยกระดับความรับผิดชอบของภาคเอกชนที่จำเป็นจะต้องพิจารณาถึงการสร้างคุณค่าร่วม [creating shared value] และการพัฒนาที่ยั่งยืนควบคู่ไปกับการเติบโตทางธุรกิจซึ่งแนวคิดของวิสาหกิจเพื่อสังคมสามารถเป็นหนึ่งในโมเดลคำตอบของการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างเหล่านี้ได้เป็นอย่างดี

เพื่อให้วิสาหกิจเพื่อสังคม และ วัฒนธรรมของการประกอบการสังคม เกิดขึ้นได้อย่างมีคุณภาพ กว้างขวางและยั่งยืน จำเป็นที่จะต้องมีการออกนโยบาย มาตรการ และ ความริเริ่มเชิงยุทธศาสตร์ต่างๆ เพื่อช่วยในการสร้างปัจจัยแวดล้อมสนับสนุนไม่ว่าจะเป็นทางการเงิน และ การสนับสนุนที่ไม่ใช่การเงิน

^๒ Big Society Capital Ltd, UK

^๓ Korea Social Enterprise Promotion Agency

ที่แตกต่างกันไปรวม ๑๐ เรื่องสำคัญเพื่อนำสู่การสร้างระบบนิเวศของการเกิดวิสาหกิจเพื่อสังคม [Ecosystem for Social Enterprise] ได้แก่

๑. การเรียนการสอนเรื่องการประกอบการสังคมในระบบการศึกษาทุกระดับชั้น [SOCIAL ENTREPRENEURSHIP EDUCATION]
๒. ระบบงานวิจัยนวัตกรรมสังคม [SOCIAL INNOVATION RESEARCH SYSTEM]
๓. ระบบสนับสนุนกิจการระยะเริ่มต้น [SE START-UP GRANT PROGRAMME]
๔. ระบบทะเบียนเพื่อรับรองวิสาหกิจเพื่อสังคม [SE CERTIFICATION SYSTEM]
๕. ระบบการจดทะเบียนพาณิชย์สำหรับวิสาหกิจเพื่อสังคมที่ไม่แสวงหาผลประโยชน์ [SE LEGAL FORM]
๖. กองทุนสนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคมที่มาจากทรัพย์สินที่ไม่มีการประกาศสิทธิ์ [SE FUND]
๗. ระบบการจัดซื้อจัดจ้างที่ยั่งยืน [SUSTAINABLE PROCUREMENT PROGRAMME]
๘. ระบบยกเว้นหรือลดภาษีสำหรับวิสาหกิจเพื่อสังคมและนักลงทุนทางสังคม [TAX RELIEF FOR SOCIAL ENTERPRISE AND SOCIAL INVESTOR]
๙. กลไกขับเคลื่อนในทุกระดับทั้งภาครัฐ และ ภาคผู้ประกอบการ [THAI SOCIAL ENTERPRISE BOARD/OFFICE/ASSOCIATION]

อนึ่งเมื่อมีความพร้อมในด้านงบประมาณ และ ทรัพยากรบุคคล รัฐบาลอาจพิจารณาออกกฎหมายจัดตั้งธนาคารส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมได้ในภายหลัง

มาตรการข้างต้นเหล่านี้จะต้องมีการพัฒนาสู่กฎระเบียบทางกฎหมายที่จำเป็นเพื่อนำสู่การบังคับใช้ภายใต้ พรบ.ส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม โดยการดำเนินการทั้งหมดข้างต้นจะต้องควบคู่ไปกับการสร้างความชัดเจนถึงคุณค่าและความแตกต่างของวิสาหกิจเพื่อสังคมที่สามารถมีได้ทั้งในลักษณะนิยามแบบ กว้าง[SE Type B] เพื่อรองรับให้เกิดการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายขับเคลื่อนอย่างกว้างขวาง และ นิยามแบบเข้มข้น[SE Type A] ที่ระบุถึงนโยบายไม่ปันผลกับผู้ถือหุ้น[no-dividend] และการยกทรัพย์สินของกิจการให้กับสาธารณะประโยชน์ [Asset lock] ซึ่งวิสาหกิจเพื่อสังคมในประเภทดังกล่าวควรจะได้รับสิทธิประโยชน์ และการสนับสนุนจากรัฐในระดับสูงสุด

ความชัดเจนที่เกิดขึ้นข้างต้นดังกล่าวจะนำไปสู่การเกิดความเข้าใจและการสนับสนุนของสังคม ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการทำให้การเติบโตของวิสาหกิจเพื่อสังคมนี้เกิดได้อย่างรวดเร็วและมีความยั่งยืนต่อไปในอนาคตทั้งในส่วนของความร่วมมือจากภาคเอกชน และ การสร้างความเข้าใจถึงคุณค่าความแตกต่างของวิสาหกิจเพื่อสังคมของประชาชนผ่านกลไกสนับสนุนสื่อสาธารณะที่ภาครัฐควรจัดทำให้อย่างมีคุณภาพและเพียงพอ หากทำได้ตามที่กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว วิสาหกิจเพื่อสังคม ก็สามารถเป็นอีกหนึ่งในเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยสร้างผลกระทบทางสังคมโดยเฉพาะกับกลุ่มคนด้อยโอกาสอย่างมีนัยยะสำคัญและแท้จริง และยิ่งจะส่งผลให้เกิดกระแสของการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างขององค์กรทางสังคมอื่นๆให้เริ่มปรับเปลี่ยนและร่วมกันดำเนินการเพื่อนำสู่สังคมที่มีคุณภาพและเท่าเทียมเป็นธรรมสำหรับทุกคนในอนาคต

รายงาน เรื่อง วิสาหกิจเพื่อสังคม *

๑. บทนำ

๑.๑ หลักการและเหตุผล

เพื่อเป็นการส่งเสริมการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนทุกภาคส่วน โดยเฉพาะในภาคเอกชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูลกัน รวมทั้งสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) ที่ถูกต้องให้แก่ประชาชนทั่วไป จึงสมควรให้มีการศึกษาและจัดทำรายงานเรื่อง “วิสาหกิจเพื่อสังคม” (Social Enterprise) พร้อมทั้งจัดทำร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. โดยมีเหตุผลคือ การประกอบกิจการหรือการดำเนินการของภาคเอกชนจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นคณะบุคคลหรือนิติบุคคลซึ่งมีเป้าหมายเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน สังคม หรือสิ่งแวดล้อมอันถือเป็นการประกอบกิจการหรือดำเนินการเพื่อสังคมยังไม่ได้รับการส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันในตลาดจากภาครัฐเท่าที่ควร ทำให้ผู้ประกอบการเพื่อสังคมจำนวนหนึ่งยังไม่พร้อมจะเข้าแข่งขันทางการค้าทั้งในระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศ สมควรกำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้ประกอบการจากภาคเอกชนเข้ามาประกอบกิจการเพื่อสังคมมากขึ้น และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยประสานการสนับสนุนและความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อจะมีผลให้สังคมหรือสิ่งแวดล้อมได้รับการแก้ไขปัญหาและพัฒนาอย่างเหมาะสมและยั่งยืนต่อไป

๑.๒ ประเด็นการศึกษา

ประเทศไทยมีการดำเนินการและสนับสนุนจากรัฐในเรื่องวิสาหกิจเพื่อสังคมอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในส่วนของกรอบระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี การจัดตั้งสำนักงานส่งเสริมกิจการเพื่อสังคม (สกส.) และการจัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ โดยจากผลการดำเนินงานทำให้เกิดงานพื้นฐานเพื่อรองรับการเจริญเติบโตของวิสาหกิจเพื่อสังคม โดยมีระบบและทะเบียนวิสาหกิจเพื่อสังคมกว่า ๔๐๐ กิจการ มีการเกิดขึ้นขององค์กรบ่มเพาะทั้งในรูปแบบของสถาบันอุดมศึกษาหรือองค์กรตัวกลางกว่า ๑๐ แห่ง และเพื่อให้วิสาหกิจเพื่อสังคม และวัฒนธรรมของการประกอบการสังคมเกิดขึ้นได้อย่างมีคุณภาพ กว้างขวาง และยั่งยืน จึงจำเป็นที่จะต้องมีการออกนโยบาย มาตรการ และความคดีริเริ่มเชิงยุทธศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อช่วยในการสร้างปัจจัยแวดล้อมสนับสนุนไม่ว่าจะเป็นทางการเงินและไม่ใช้การเงิน และที่สำคัญในการดำเนินการตามมาตรการต่าง ๆ จำเป็นต้องมีพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. ขึ้นมารองรับการดำเนินงานของสำนักงานส่งเสริมกิจการเพื่อสังคม (สกส.) และคณะกรรมการส่งเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ

* รายงานและร่างพระราชบัญญัตินี้จัดทำโดยคณะกรรมการศึกษาและจัดทำรายงานเรื่อง “วิสาหกิจเพื่อสังคม” โดยได้ผ่านความเห็นชอบของสภาปฏิรูปแห่งชาติเมื่อ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘ และได้นำส่งคณะรัฐมนตรี เมื่อ ๑๘ มีนาคม ๒๕๕๘

๑.๓ วิธีการพิจารณาศึกษา

คณะกรรมการฯ ได้พิจารณารายงานการศึกษาวิจัย ประกอบการจัดทำร่างกฎหมายว่าด้วยวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) และร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. ซึ่งสำนักงานส่งเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ (สกส.) และผู้แทนจากสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาได้ทำการศึกษาไว้แล้ว โดยที่ประชุมคณะกรรมการฯ ได้พิจารณาศึกษาและเห็นชอบกับรายงานการศึกษาวิจัย และร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว

๑.๔ สรุปผลการพิจารณา

คณะกรรมการฯ ได้พิจารณาศึกษารายงานการวิจัยประกอบการจัดทำร่างกฎหมายว่าด้วยวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) และร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. มีรายละเอียดพิจารณา ดังนี้

๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ มาตรา ๒๗ กำหนดให้สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีหน้าที่ศึกษาและเสนอแนะเพื่อให้เกิดการปฏิรูปในด้านต่าง ๆ เพื่อขจัดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทำให้กลไกสามารถให้บริการประชาชนได้อย่างทั่วถึง สะดวก รวดเร็ว และมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด

คณะกรรมการศึกษาและจัดทำรายงานเรื่อง “วิสาหกิจเพื่อสังคม” พร้อมร่างกฎหมายพิจารณาเห็นว่า วิสาหกิจเพื่อสังคม ให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูลกัน

๒) วิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) เกิดจากแนวความคิดที่สำคัญว่าหากนำจุดแข็งของกลไกการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและพึ่งตนเองของภาคธุรกิจมาดำเนินการภายใต้การกำหนดเป้าหมายคือองค์กรทางสังคม และมีภาครัฐทำหน้าที่เชิงนโยบายเข้ามาสนับสนุน โดยมีหลักการสำคัญร่วมกันคือ การใช้กลไกหรือรูปแบบทางธุรกิจเข้ามาแก้ไขปัญหาทางสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ วิสาหกิจเพื่อสังคม ได้ถูกกล่าวถึง และดำเนินการอย่างกว้างขวางจากทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม ที่จะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

๓) ในอดีตที่ผ่านมาการพัฒนาภายใต้กระแสบทุนนิยม ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ และนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ต่ำของสังคมและสิ่งแวดล้อมโดยรวมได้ดีเท่าที่ควร และแม้ประเทศไทยจะมีการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมากในช่วงหลายทศวรรษหลัง แต่กลับมีอันดับของดัชนีการพัฒนามนุษย์ของ UNDP ตกต่ำอย่างมากเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ (Human Development Report, UNDP (ตกจากอันดับ ๕๘ ในปี ค.ศ. ๑๙๙๕ สู่อันดับ ๑๐๓ ในปี ค.ศ. ๒๐๑๑ และล่าสุดอันดับ ๘๙ ในปี ค.ศ. ๒๐๑๓ อย่างไรก็ตาม UNDP ระบุการเปลี่ยนแปลงลำดับเปรียบเทียบกับประเทศต่าง ๆ ไม่ได้เป็นตัวบ่งชี้สำคัญถึงพัฒนาการ)

นอกจากนี้ ได้เกิดการเคลื่อนไหวและบทบาทที่เพิ่มขึ้นอย่างมากขององค์กรไม่แสวงหาผลกำไรและองค์กรประชาสังคม โดยให้องค์กรภาคธุรกิจเข้ามามีส่วนร่วมต่อการพัฒนาสังคมภายใต้แนวความคิดเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมหรือ CSR ที่ปัจจุบันกลายเป็นข้อปฏิบัติพื้นฐานที่ถูกพัฒนาอย่างต่อเนื่องนำมาสู่แนวความคิดเรื่องการสร้างคุณค่าร่วม และการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อมาแทนที่การนำผลกำไรบางส่วนมาทำกิจกรรมทางสังคมระยะสั้นแบบในอดีตที่ผ่านมา

๔) ปัจจุบันรัฐบาลได้มีการดำเนินการและสนับสนุนเกี่ยวกับวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) โดยการออกระเบียบสำนักนายกฯ การจัดตั้งสำนักงานส่งเสริมกิจการเพื่อสังคม (สกส.) ทำให้เกิดงานพื้นฐานเพื่อรองรับการเติบโตของวิสาหกิจเพื่อสังคมได้เป็นอย่างดี และนอกจากนี้มีการริเริ่มดำเนินการโดยนำแนวความคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) มาปรับใช้จนเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ อาทิ คุณมีชัย วีระไวทยะ มูลนิธิแม่ฟ้าหลวง (ดอยตุง) มูลนิธิโรงพยาบาลอภัยภูเบศร์ เป็นต้น

๕) ในต่างประเทศ เช่น สหราชอาณาจักร ตลอดช่วงกว่า ๓๐ ปีที่ผ่านมา ศาสตราจารย์ ดร. ยูนูส สามารถช่วยเหลือคนยากจนได้กว่าสิบล้านคนโดยไม่ต้องพึ่งพาเงินบริจาคหรือการสนับสนุนจากรัฐ และเครือข่ายวิสาหกิจเพื่อสังคมที่มีกว่า ๗๐,๐๐๐ แห่ง ได้ทำให้เกิดการจ้างงานกว่า ๑ ล้านอัตรา โดยมีสัดส่วนเกือบครึ่งที่ว่างกลุ่มคนด้อยโอกาสที่ไม่เคยถูกจ้างงาน สามารถมีส่วนร่วมในเชิงมูลค่าทางเศรษฐกิจกว่า ๑ ล้านล้านบาทต่อปี หรือประมาณร้อยละ ๕ ของ GDP ซึ่งผลสำเร็จดังกล่าวทำให้มีการผลักดันจนเกิดนโยบายและกฎหมายจำนวนมากเพื่อมาสนับสนุนอย่างจริงจัง ทั้งในเรื่องของการจัดตั้งธนาคารเพื่อปล่อยกู้ให้กับวิสาหกิจเพื่อสังคมด้วยเงินทุนกว่า ๓๐,๐๐๐ ล้านบาทภายใต้ชื่อ Big Society Capital การออกกฎหมายเพื่อส่งเสริมให้เกิดการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐที่คำนึงถึงคุณค่าทางสังคม การออกระเบียบลดภาษีมากถึงร้อยละ ๓๐ ให้กับนักลงทุนที่ลงทุนกับวิสาหกิจเพื่อสังคม นอกจากนี้ ประเทศเกาหลีใต้ ซึ่งมีวิสาหกิจเพื่อสังคมกว่า ๓,๐๐๐ แห่ง มีกฎหมายรองรับ มีเงินทุนและระบบสนับสนุนกิจการระยะเริ่มต้นมูลค่ากว่าล้านบาทต่อกิจการ การเข้าถึงเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ และการลดภาษีเงินได้นิติบุคคลเป็นระยะเวลาถึง ๓ ปี เป็นต้น

๖) วิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) เป็นทางเลือกที่แตกต่างและมีประสิทธิภาพให้การแก้ปัญหาสังคมที่เป็นรูปธรรมในระยะสั้น เช่น การจ้างงานผู้พิการหรือผู้ผ่านการต้องขังแนวความคิดนี้ยังนำไปสู่การตั้งคำถามถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง บทบาท วิธีการขององค์กรทางสังคม ทั้งในส่วนของบริการสาธารณะภาครัฐ การทำงานที่มีประสิทธิภาพและสร้างการเปลี่ยนแปลงได้อย่างแท้จริงของภาคประชาสังคม-องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร-องค์กรสาธารณะประโยชน์ หรือแม้แต่การยกระดับความรับผิดชอบของภาคเอกชนที่จำเป็นจะต้องพิจารณาถึงการสร้างคุณค่าร่วม และการพัฒนาที่ยั่งยืนควบคู่ไปกับการเติบโตทางธุรกิจ โดยจำเป็นต้องมีการออกนโยบาย มาตรการ และความริเริ่มเชิงยุทธศาสตร์ต่าง ๆ รวมทั้งการพัฒนาสู่กฎระเบียบทางกฎหมายที่จำเป็นเพื่อนำไปสู่การบังคับใช้ภายใต้พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมต่อไป

๗) คณะกรรมการฯ ได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. โดยมีข้อสังเกต ดังนี้

๗.๑ คำนิยามในมาตรา ๓ คำว่า “วิสาหกิจเพื่อสังคม” ควรจะตัดคำว่า คณะบุคคล ออก

๗.๒ เรื่องการจดทะเบียนพาณิชย์ ตามมาตรา ๕ วรรคสอง ซึ่งอาจจะไปขัดแย้งกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งที่ประชุมเห็นควรให้มีการแก้ไขถ้อยคำเพื่อให้สอดคล้องกัน โดยไม่ต้องแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

๗.๓ เรื่องการจัดตั้งธนาคารเพื่อกิจการเกี่ยวกับการสนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคม ตามมาตรา ๓๖ ที่ให้กระทำโดยการตราเป็นพระราชกฤษฎีกา จะสามารถทำได้หรือไม่

๑.๕ ข้อเสนอประเด็นการปฏิรูปและแนวทางการดำเนินการ

จากการศึกษาและพิจารณาเกี่ยวกับ เรื่อง “วิสาหกิจเพื่อสังคม” (Social Enterprise) คณะกรรมการฯ เห็นว่าการพัฒนาประเทศภายใต้กระแสระบบทุนนิยม ไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ และไม่นำไปสู่คุณภาพที่ดีขึ้นของประชาชนและสังคมโดยรวมได้ อีกทั้งทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำของคนในสังคมมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ปัจจุบันการประกอบกิจการหรือการดำเนินการของเอกชนที่มีเป้าหมายหลักเพื่อแก้ไขปัญหา พัฒนาชุมชน สังคม หรือสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการดำเนินกิจการเพื่อสังคมยังไม่ได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐเพื่อให้สามารถแข่งขันในตลาดได้เท่าที่ควร ดังนั้นจึงควรมีการส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจให้เกิดการประกอบกิจการเพื่อสังคมมากยิ่งขึ้นและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคม เพื่อให้ประชาชน สังคม และสิ่งแวดล้อมได้รับการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

๒. เหตุผลความสำคัญ

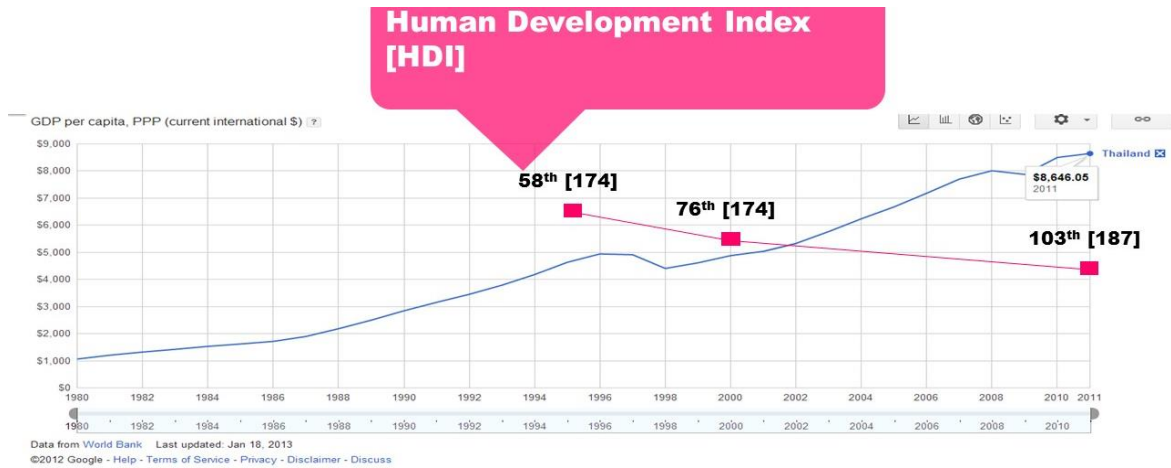
๒.๑ ความผิดพลาดและผลลัพธ์ที่ไม่พึงปรารถนาของการพัฒนาสังคมในกระแสหลัก

■ ภายใต้กระแสของการพัฒนาในระบบทุนนิยมที่มีมาอย่างต่อเนื่องหลายทศวรรษ เกิดประเด็นคำถามถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นของการพัฒนาภายใต้ระบบดังกล่าวว่าสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ และ นำไปสู่คุณภาพที่ดีขึ้นของสังคมและสิ่งแวดล้อมโดยรวมได้มากน้อยเพียงใด ทั้งในเชิงปริมาณ (การกระจายตัว) และ เชิงคุณภาพ (ประสิทธิภาพในการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด) คำถามที่เกิดขึ้นนำไปสู่กระแสเรียกร้องให้ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของการพัฒนาขึ้นมาใหม่ จากบทบาทการพัฒนาสังคมที่เป็นหน้าที่รัฐของภาครัฐ มาสู่กระแสเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนในทศวรรษ ๑๙๘๐ ที่ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวและบทบาทที่เพิ่มขึ้นอย่างมากขององค์กรไม่แสวงหาผลกำไรและองค์กรภาคประชาสังคม สู่กระแสการเรียกร้องให้องค์กรภาคธุรกิจให้เข้ามามีส่วนร่วมต่อการพัฒนาสังคมภายใต้แนวความคิดเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมหรือ CSR ที่ปัจจุบันกลายเป็นข้อปฏิบัติพื้นฐานที่ถูกพัฒนายกระดับมาอย่างต่อเนื่องสู่แนวความคิดเรื่องการสร้างคุณค่าร่วม [Creating Shared Value] และการพัฒนาอย่างยั่งยืน [Sustainable Development] เพื่อมาแทนที่การนำผลกำไรบางส่วนมาทำกิจกรรมทางสังคมระยะสั้นแบบในอดีตที่ผ่านมา

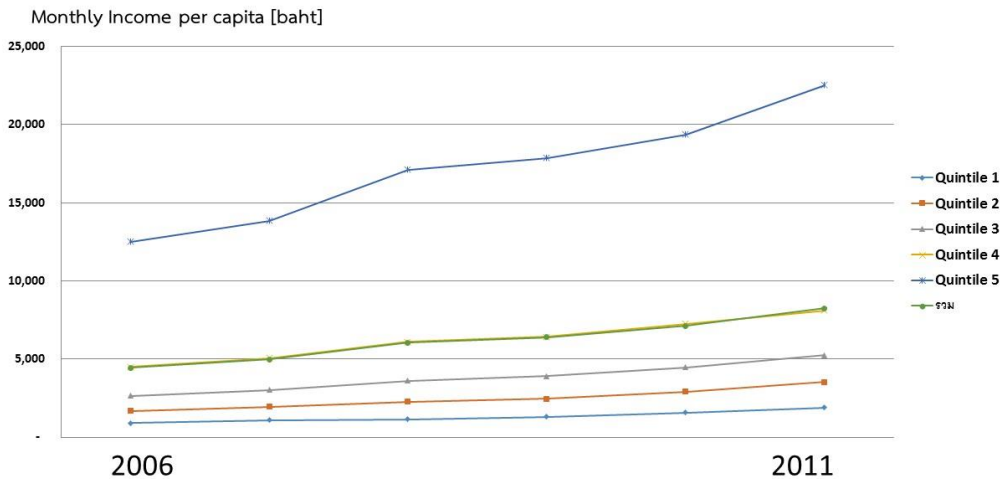
■ ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สำคัญที่นำมาสู่กระแสเรียกร้องการเปลี่ยนแปลงข้างต้น คือ การขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรสาธารณะเพื่อคุณภาพชีวิต (ไม่ว่าจะมาจากทางภาครัฐหรือไม่ใช่รัฐ) และ ผลลัพธ์ที่ไม่เท่าเทียมและไม่กระจายตัวเพียงพออันนำไปสู่ปัญหาความเหลื่อมล้ำของสังคม ดังจะเห็นตัวอย่างที่ชัดเจนของประเทศไทยที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจขึ้นอย่างมากในช่วงหลายทศวรรษหลัง แต่กลับมีอันดับตกต่ำลงอย่างมากเมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ ในดัชนีการพัฒนามนุษย์ของ UNDP^๑ ซึ่งสอดคล้องกันอย่างยิ่งดีเมื่อมองไปที่ข้อมูลการกระจายตัวของผลการพัฒนาที่เกิดขึ้นว่าตกอยู่เพียงกลุ่มที่ร่ำรวยที่สุดใน ๒๐%

^๑ Human Development Report, UNDP (ตกจากอันดับ ๕๘ ในปี ค.ศ.๑๙๙๕ สู่อันดับ ๑๐๓ ในปี ค.ศ.๒๐๑๑ และ ล่าสุดอันดับ ๘๙ ในปี ค.ศ.๒๐๑๓) อย่างไรก็ตาม UNDP ระบุว่า การเปลี่ยนแปลงลำดับเปรียบเทียบกับประเทศต่างๆ ไม่ได้เป็นตัวบ่งชี้สำคัญถึงพัฒนาการ)

แรกเท่านั้น^๒ นอกไปจากนั้นแล้วเมื่อมองในมุมประสิทธิภาพกลับพบว่าผลที่เกิดขึ้นอย่างไม่เท่าเทียมดังกล่าว กลับเกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากรจำนวนมากซึ่งสะท้อนได้ดีถึงความไร้ประสิทธิภาพในกลไกการแก้ไขปัญหา ปัจจุบันของทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และ ภาคประชาสังคม

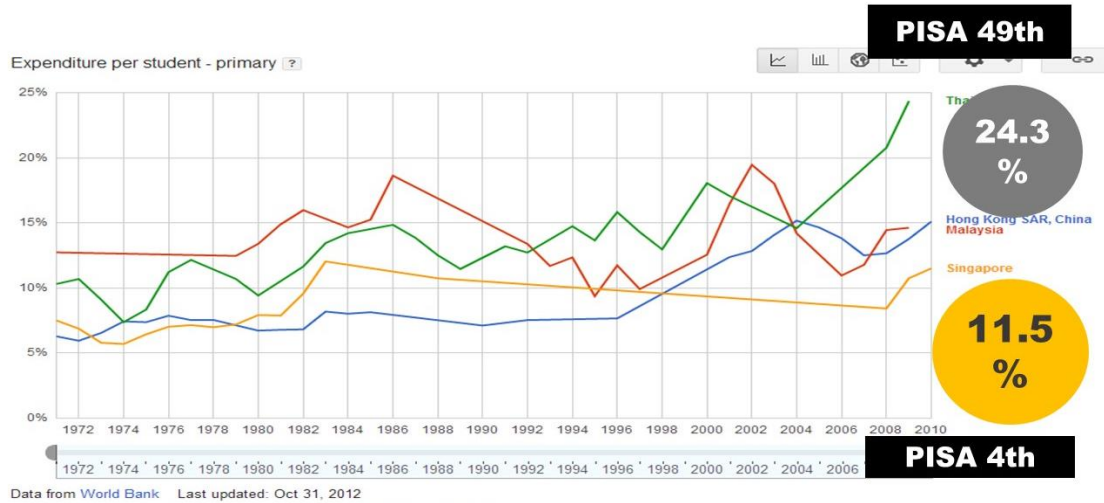


แผนภาพแสดงอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจตามดัชนี GDP และ แนวโน้มที่ถดถอยลงของดัชนีความก้าวหน้าของการพัฒนามนุษย์ UNDP



แผนภาพแสดงการกระจายความมั่งคั่งของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ไม่เสมอภาคและเท่าเทียม โดยรายได้ที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่ไปเกิดขึ้นเฉพาะกับกลุ่มผู้มีรายได้สูงสุด ๒๐% แรกของประเทศเท่านั้น

^๒ ผลจากการศึกษาเรื่องดัชนีชี้วัดความก้าวหน้าของประเทศ [National Progress Index] ของมูลนิธินโยบายสุขภาวะ และ สำนักงานสถิติแห่งชาติในปี พศ.๒๕๕๔



แผนภาพแสดงสัดส่วนการใช้งบประมาณด้านการศึกษาเทียบกับ GDP per capita ของไทยและประเทศใกล้เคียง

- แม้จะมีการปรับปรุงและปฏิรูประบบให้บริการสาธารณะของภาครัฐจำนวนมากในช่วงหลายทศวรรษหลัง แต่ด้วยปัญหาที่ซับซ้อนและมีปริมาณมากขึ้นทำให้พบว่ากลไกภาครัฐในรูปแบบเดิมไม่สามารถรองรับความต้องการที่มากขึ้นได้อีกต่อไป ตัวอย่างเช่นกรณีการแก้ไขปัญหาผู้ต้องขังที่ภาครัฐต้องใช้งบประมาณกว่า ๙,๐๐๐ ล้านบาทต่อปีและมีอัตราที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง^๓ แนวโน้มนี้เป็นเช่นเดียวกันกับกรณีของระบบบริการสุขภาพ และ การศึกษา ที่ประเทศไทยติดอันดับต้นๆของการใช้งบประมาณต่อ GDP per capita แต่กลับมีผลลัพธ์ที่อยู่ในอันดับท้ายๆ
- ระบบตลาดของภาคธุรกิจก็มีข้อจำกัดที่ไม่สามารถเข้ามาตอบสนองปัญหาดังกล่าวได้เช่นกัน อันเนื่องมาจากการขาดแรงจูงใจและระบบสนับสนุนของภาครัฐ มีแต่เพียงกลไก CSR ที่ดำเนินการในขนาดเล็ก (เมื่อเทียบกับขนาดของภาคธุรกิจ) และ เน้นไปที่กิจกรรมเป็นครั้งคราว กระจัดกระจาย มากกว่าการแก้ปัญหาเชิงระบบและโครงสร้างของสังคม
- องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร องค์กรพัฒนาเอกชน และ องค์กรสาธารณประโยชน์เองก็ประสบปัญหาอันเกิดจากรูปแบบการบริหารจัดการองค์กรที่เน้นไปที่การพึ่งพาเงินบริจาค จากข้อมูลของผลสำรวจองค์กรเอกชนที่ไม่แสวงหากำไรของสำนักงานสถิติในปี พ.ศ.๒๕๕๖ ร้อยละ ๘๑.๘ ของรายได้ทั้งหมดหรือกว่า ๑๗๐,๐๐๐ ล้านบาทต่อปี เป็นส่วนที่มาจากเงินบริจาคและเงินสงเคราะห์ ซึ่งคาดการณ์ว่าเงินสนับสนุนดังกล่าวจะมีแนวโน้มที่จะลดลงอย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่ไม่ใช่องค์กรทางศาสนา
- ภาควิชาการก็มีข้อจำกัดอย่างมากต่อการเชื่อมต่อกับความรู้เชิงวิชาการสู่นวัตกรรมสังคมที่สามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม งานวิจัยและทรัพย์สินปัญญาจำนวนมากที่ได้รับสิทธิบัตรยังอยู่ในรูปแบบเอกสารขาดการนำไปใช้จริงอันเนื่องมาจากการกำหนดโจทย์วิจัยที่ไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาจริงและความต้องการของสังคมไทย (ระบบตลาด) และ การขาดกลไกหรือรูปแบบที่เชื่อมโยงงานวิจัยดังกล่าวสู่การนำไปปฏิบัติในรูปแบบกิจการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

^๓ สถิติงบประมาณกรมราชทัณฑ์ พ.ศ.๒๕๔๑-๒๕๕๕ โดยเพิ่มขึ้นจาก ๔,๗๕๒ ล้านบาท เป็น ๙,๒๙๗ ล้านบาท

■ ภายใต้ช่องว่างและความผิดพลาดของระบบตลาด [market failure] ที่ทั้ง ๔ องค์กรของสังคมไม่สามารถเข้ามาเติมเต็มได้อันเนื่องมาจากข้อจำกัดต่างๆข้างต้น (ซึ่งส่วนใหญ่จะส่งผลกระทบต่อโดยตรงกับกลุ่มคนด้อยโอกาสในสังคม) จึงทำให้เกิดการตั้งคำถามและค้นหาถึงรูปแบบองค์กรใหม่ที่สามารถเข้ามาเติมเต็มช่องว่างดังกล่าวได้อันจะนำสู่ระบบทางสังคมใหม่ที่มีการเจริญเติบโตสามารถไปได้ควบคู่กับการพัฒนาสังคมได้อย่างยั่งยืน

๒.๒ ระบบเศรษฐกิจที่นำสู่การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน [Social Economy]

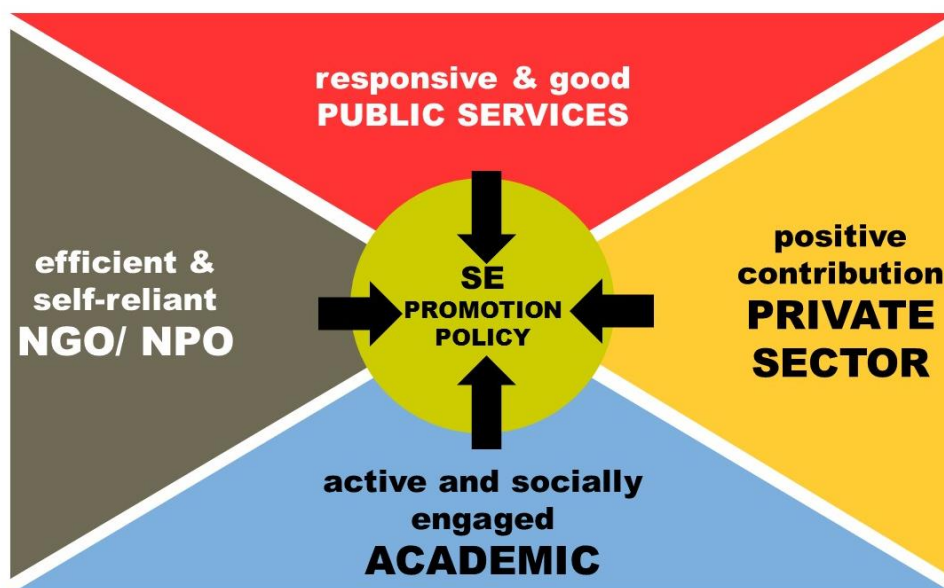
จากเหตุผล ประเด็นปัญหา และ ความท้าทาย อันส่งผลให้เกิดผลลัพธ์ที่ไม่พึงปรารถนาของการพัฒนาที่ได้กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้เกิดกลุ่มนักคิดและกระแสการขับเคลื่อนใหม่ ที่ตั้งคำถามอย่างจริงจังกับกระบวนการที่ตน และทางเลือกของรูปแบบการพัฒนาใหม่ที่มีความสมดุลทั้งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ระบบเศรษฐกิจที่นำเอาคุณภาพชีวิตของคนเป็นศูนย์กลางโดยนำเอาจุดแข็งของทุกภาคส่วนในสังคมมาสร้างกลไกการพัฒนาสังคมใหม่ที่ยั่งยืนและเท่าเทียม

หนึ่งในกระแสความคิดสำคัญที่ได้รับการตอบสนองอย่างมาก คือ กระแสของระบบเศรษฐกิจที่นำสู่การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน หรือ Social Economy ที่พยายามจะมองบทบาทของการพัฒนาเศรษฐกิจในมุมที่สร้างสรรค์ [Creative capitalism] และไปควบคู่กันกับแนวทางการพัฒนาสังคมใหม่ในรูปแบบการประกอบการสังคม [Social entrepreneurship] ซึ่งได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากทุกภาคส่วนโดยเฉพาะในกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว เนื่องจากเป็นรูปแบบโมเดลที่ทุกฝ่ายสามารถทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์และร่วมมือมากกว่าการเผชิญหน้าและเป็นศัตรูกันเหมือนในอดีต

รูปธรรมที่ยืนยันคำกล่าวข้างต้น คือ ความริเริ่มในการจัดตั้งกลไกผลักดันตลาดการลงทุนทางสังคมระดับโลก [Global Taskforce on Social Impact Investment] เพื่อมาสนับสนุนการเติบโตของวิสาหกิจเพื่อสังคม และ นำไปสู่การเกิดของระบบเศรษฐกิจใหม่ [Social Economy] ซึ่งเป็นผลลัพธ์สำคัญของการประชุมผู้นำG๘ในปี ค.ศ.๒๐๑๓รวมไปถึงกระแสของเครือข่ายภาคเอกชนที่นำโดย ศาสตราจารย์ Michael E. Porter ในการเชิญชวนให้บริษัทเอกชนปรับบทบาทของตนเองใหม่ในการสร้าง Shared Value ที่ไปกันได้กับการพัฒนาสังคม หรือล่าสุด การเกิดเครือข่ายความร่วมมือระดับสากลขององค์กรทางสังคม ชื่อ Global Social Economy Forumที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือขององค์กรทางสังคม [Social Organisations] และเครือข่ายเทศบาลกว่า ๑๐๐ แห่งทั่วโลก

๒.๓ วิสาหกิจเพื่อสังคม: นวัตกรรมของกลไกการพัฒนาสังคมในศตวรรษที่ ๒๑

■ วิสาหกิจเพื่อสังคม [SOCIAL ENTERPRISE] คือ กลไกการพัฒนาสังคมใหม่ที่ถูกออกแบบขึ้นโดยพยายามที่จะนำเอาข้อดีจากทุกภาคส่วนของสังคมมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นการใช้เป้าหมายทางสังคมเป็นตัวตั้งของภาครัฐและประชาสังคม การนำเอาความรู้และนวัตกรรมมาเป็นฐานของการดำเนินการเหมือนกับภาคเอกชนและวิชาการ รวมไปถึงการใช้การจัดการที่มีประสิทธิภาพและระบบตลาดของภาคเอกชน โดยมีความเชื่อว่าหากองค์กรในสังคม (ไม่ว่าจะมาจากภาคส่วนใด) สามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานมาสู่รูปแบบวิสาหกิจเพื่อสังคมที่มีคุณภาพในปริมาณที่มากเพียงพอ [Critical mass] แล้วก็จะสามารถสร้างกระแสและนำสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบขนาดใหญ่ในสังคมได้ต่อไป [Systemic Change]



แผนภาพแสดงโอกาสในการใช้แนวความคิดเรื่องวิสาหกิจเพื่อสังคมเข้าไปกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างขององค์กรทางสังคมสำคัญ ๔ ฝ่าย (รัฐ เอกชน วิชาการ ประชาสังคม)

■ แนวความคิดเรื่องวิสาหกิจเพื่อสังคม [Social Enterprise] และ ธุรกิจเพื่อสังคม [Social Business] ไม่ใช่เป็นเพียงแนวความคิดที่จำกัดอยู่ในแวดวงวิชาการแต่ได้รับการทดลองปฏิบัติและเกิดผลเชิงประจักษ์ขึ้นแล้วจำนวนมาก เช่น ในกรณีของประเทศบังกลาเทศที่ธุรกิจเพื่อสังคมสามารถทำให้เห็นว่าองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและเติบโตภายใต้ระบบตลาดปกติไม่ได้ต่างไปจากภาคธุรกิจ และยังสามารถนำไปสู่การสร้างทางเลือกของบริการสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงโดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาเงินบริจาคและการสนับสนุนจากรัฐ เช่น กรณีขององค์กร BRAC และ กรามิน ที่ดำเนินการธุรกิจเพื่อสังคมหลากหลายอย่างมียอดรายรับกว่าหมื่นล้านบาทต่อปี โดยนำผลกำไรที่ได้มาช่วยพัฒนาระบบบริการสุขภาพ และ การศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ

■ ปัจจุบันในสหราชอาณาจักร มีวิสาหกิจเพื่อสังคมกว่า ๗๐,๐๐๐ แห่ง เกิดการจ้างงานกว่าล้านคน นำไปสู่การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจกว่าล้านล้านบาทต่อปี นอกเหนือไปจากผลสำเร็จเชิงปริมาณดังกล่าวแล้วเมื่อพิจารณาเชิงคุณภาพพบว่ามีความสำคัญหลายประการที่ยืนยันว่ารูปแบบวิสาหกิจเพื่อสังคมสามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาค่าความเหลื่อมล้ำและมีประสิทธิภาพที่เพิ่มขึ้นของบริการสาธารณะได้อย่างแท้จริง ดังเช่นข้อมูลจากผลการสำรวจของวิสาหกิจเพื่อสังคมในปี ๒๐๑๓^๔ พบตัวเลขเชิงประจักษ์ยืนยันในมิติต่างๆ ที่สำคัญ เช่น

๑) ความเท่าเทียมด้านรายได้และโอกาส: ร้อยละ ๕๒ มีการจ้างงานกลุ่มคนด้อยโอกาสอย่างมาก

๒) ความเท่าเทียมด้านเพศและเชื้อชาติ: ร้อยละ ๓๘ มีผู้บริหารสูงสุดเป็นผู้หญิง เทียบกับร้อยละเพียง ๑๙ ของกลุ่ม SME และ เพียงร้อยละ ๓ ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ นอกจากนั้นแล้วในกลุ่มผู้บริหารสูงสุดยังเป็นกลุ่มคนผิวสี คนเอเชีย หรือ ชนกลุ่มน้อย มากถึงสองเท่าขององค์กรธุรกิจปกติ

^๔ The People's Business: State of Social Enterprise Survey ๒๐๑๓, Social Enterprise UK

๓) ความเฉพาะเจาะจงในการเข้าแก้ปัญหาสำคัญในเชิงพื้นที่: ร้อยละ ๓๙ ทำงานหลัก ในพื้นที่ที่ขาดโอกาสและเสื่อมโทรม [deprived area] เทียบกับเพียงร้อยละ ๑๓ ของกลุ่ม SME ที่ทำงานในพื้นที่ดังกล่าว

๔) ด้านการเจริญเติบโต: วิสาหกิจเพื่อสังคมมีอัตราการเติบโตสูงสุดในกลุ่มองค์กรธุรกิจ หรือกว่าร้อยละ ๕๘ มีการเจริญเติบโตในปี ค.ศ. ๒๐๑๓ เทียบกับเพียงร้อยละ ๒๘ ของ SME โดยร้อยละ ๓๘ มีรายได้ที่เพิ่มขึ้นซึ่งมากกว่ากลุ่ม SME ที่มีเพียงร้อยละ ๒๙ ที่มียอดขายได้เพิ่มขึ้นในช่วงเวลาเดียวกัน

■ เมื่อมองในมุมมองของโอกาสแล้วพบว่า แม้ประเทศไทยจะมีปัญหาสังคมที่มีความซับซ้อนและมีปริมาณไม่ได้ต่างไปจากที่อื่นๆ แต่จากผลของการทำสำรวจวิจัยของ สศช. และ สำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่าสังคมไทยมีปัจจัยความพร้อมและศักยภาพสูงที่จะสามารถทำให้เกิดวิสาหกิจเพื่อสังคมที่มีคุณภาพและปริมาณมากได้ เช่น

๑) ภาคประชาสังคม และ องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร มีสัดส่วนเงินออมกว่า ๗๐,๐๐๐ ล้านบาท และ มียอดรายรับกว่า ๒๐๐,๐๐๐ ล้านบาทต่อปี^๕ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเงินบริจาค

๒) ภาครัฐมีโครงสร้างและนโยบายทางสังคมที่สนับสนุนอยู่แล้ว เช่น กองทุนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการที่ปัจจุบันมีงบประมาณกว่า ๖,๐๐๐ ล้านบาท

๓) ภาคเอกชนมีภาคเอกชนที่เริ่มสนใจอย่างจริงจังและมีปริมาณงบส่วนงาน CSR กว่า ๑๐,๐๐๐ ล้านบาทต่อปี^๖

๔) ภาควิชาการ มีความต้องการในการที่จะสร้างความเชื่อมโยงงานวิจัยเพื่อการพัฒนาไปสู่การแก้ปัญหาสังคมในรูปแบบใหม่ หรือ แผนวิจัยแบบมุ่งเป้า ซึ่งได้รับทุน ๔,๕๖๙ ล้านบาทในปี พ.ศ.๒๕๕๗^๗ โดยมีความครอบคลุมประเด็นยุทธศาสตร์สำคัญของการพัฒนาประเทศ เช่น การเกษตร (๒๔.๗%) นวัตกรรมสังคม (๔.๓๙%) เป็นต้น

๓. นิยาม และ คุณลักษณะสำคัญ

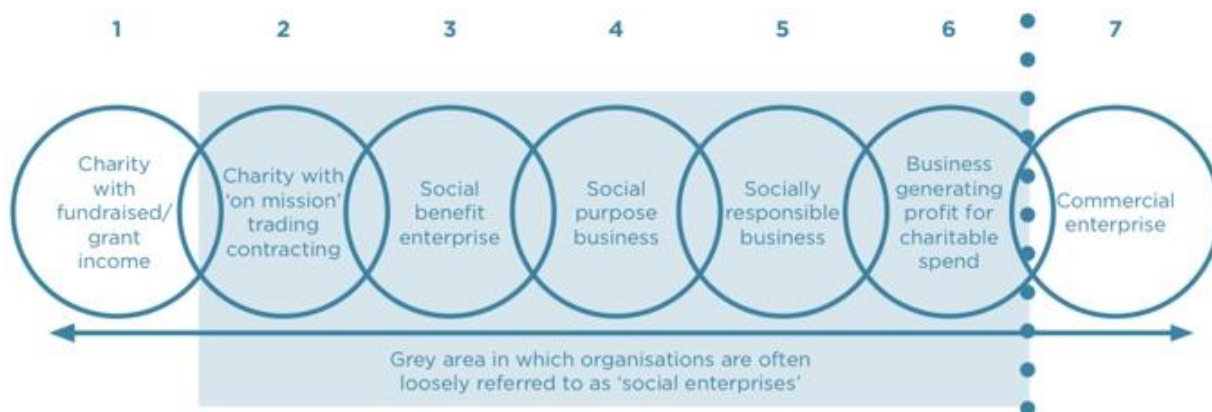
๓.๑ ความหลากหลายของการให้ความหมายวิสาหกิจเพื่อสังคมในระดับสากล

วิสาหกิจเพื่อสังคม หรือ SOCIAL ENTERPRISE คือรูปแบบองค์กรที่ประสานจุดแข็งของการจัดการที่มีประสิทธิภาพ มาร่วมกับการมีเป้าหมายทางสังคม ซึ่งจะเป็นช่วงที่อยู่ระหว่างกลางของลักษณะองค์กรปัจจุบันของบริษัทเอกชนทั่วไปที่แสวงหากำไรสูงสุด และอีกด้านคือองค์กรการกุศลที่มีรายได้หลักมาจากการบริจาคและสงเคราะห์

^๕ บัญชีองค์กรไม่แสวงหากำไรของประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) พ.ศ.๒๕๕๓ โดยดำเนินการร่วมกับมหาวิทยาลัย JOHNS HOPKINS และ สำนักงานสถิติองค์การสหประชาชาติ

^๖ คาดการณ์จากอัตราการกำหนดงบร้อยละ ๒ ของผลกำไรสุทธิของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ในปี พ.ศ.๒๕๕๖

^๗ สรุปรูปภาพรวมงานวิจัยของหน่วยงานภาครัฐประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๗ ตามมติ ครม. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ



Source: *Financing Civil Society*, Venturesome, (2009)

แม้จะมีความคลุมเครือในเส้นแบ่งที่ชัดเจน (ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ ดังที่จะได้ให้รายละเอียดเพิ่มเติมในส่วนของคุณลักษณะ) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเทียบวิสาหกิจเพื่อสังคม กับ องค์กรทางธุรกิจที่มีระดับความรับผิดชอบต่อสังคมสูง หรือ องค์กรไม่แสวงหากำไรที่มีการหารายได้จากการค้าขายซึ่งทั้งคู่มีลักษณะความเป็นวิสาหกิจอยู่บางส่วนนอกเหนือไปจากนั้นวิสาหกิจเพื่อสังคมยังถูกสับสนกับลักษณะองค์กรทางสังคมที่มีอยู่แล้วอื่นๆ เช่น วิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ รัฐวิสาหกิจ ซึ่งหากจำแนกส่วนที่เป็นรูปแบบการบริหารจัดการ (ใช้โมเดลทางธุรกิจเพื่อสร้างผลกำไรสูงสุด หรือ ใช้โมเดลทางสังคมเพื่อสร้างผลกระทบเป็นหลัก) และ ส่วนของการจัดการผลกำไรที่เกิดขึ้น (ประโยชน์ส่วนรวม ของกลุ่ม หรือ ส่วนตัว) นำมาใช้วิเคราะห์ เราก็สามารถเห็นได้ถึงความแตกต่างที่ชัดเจนมากขึ้นดังที่ปรากฏในแผนภาพ



แผนภาพแสดงความแตกต่างของวิสาหกิจเพื่อสังคมเมื่อเทียบกับรูปแบบองค์กรทางสังคมอื่นๆ

เพื่อให้เกิดจุดอ้างอิงร่วมของการศึกษา จึงมีการกำหนดนิยามเพื่อการสื่อสารเบื้องต้น [Working definition] ไว้ใน ๒ ลักษณะคือ

มุมมองทางฝั่งธุรกิจ

“วิสาหกิจเพื่อสังคม คือธุรกิจรูปแบบหนึ่งที่ถูกตั้งขึ้นโดยมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ทางสังคมเป็นหลัก และ มีการนำผลกำไรที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่กลับไปลงทุนซ้ำเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ทางสังคมที่ตั้งไว้ ไม่ใช่เพื่อการสร้างความมั่งคั่งและประโยชน์ส่วนบุคคล”

มุมมองทางฝั่งองค์กรทางสังคมและรัฐ

“วิสาหกิจเพื่อสังคม คือ รูปแบบองค์กรในการแก้ปัญหาสังคมแบบใหม่ที่นำเอาระบบและรูปแบบโมเดลทางธุรกิจซึ่งมีการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและใช้กลไกตลาดมาเป็นหลักในการดำเนินการ โดยยังคงเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อยู่ และเชื่อว่าการใช้รูปแบบการจัดการใหม่นี้จะทำให้สามารถนำสู่การพึ่งพาตนเองได้ทางการเงิน (self-finance) และ ลดการพึ่งพาเงินสนับสนุนจากรัฐและเงินบริจาคซึ่งไม่มีความต่อเนื่องและแน่นอน อันส่งผลให้องค์กรไม่สามารถวางแผนดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งใจไว้ได้”

นิยามข้างต้นสอดคล้องไปกันกับนิยามที่กำหนดโดยองค์กรในต่างประเทศ เช่น

Social enterprise: A **business** with primarily social objectives whose surpluses are principally reinvested for that purpose

Source: Office of the Third Sector, UK

Social enterprise are businesses that trade to tackle social problems, improve communities, people’s life chances, or the environment. They make their money from selling goods and services in the open market, but they reinvest their profits back into the business or the local community.

Source: Social Enterprise UK [SEUK]

การกำหนดนิยามวิสาหกิจเพื่อสังคม โดยองค์กรภาครัฐและประชาสังคมในสหราชอาณาจักร

ภายใต้นิยามอย่างกว้างที่กำหนดไว้ในเชิงหลักการเดียวกันข้างต้น พบว่าในรายละเอียดแต่ละองค์กรและแต่ละประเทศมีระดับความเข้มข้นของการกำหนดนิยามที่ต่างกันออกไปดังที่จะได้อธิบายรายละเอียดเพิ่มเติมในส่วนคุณลักษณะสำคัญ

๓.๒ คุณลักษณะสำคัญ [Key characteristics]

จากแนวความคิดในระดับหลักการตามนิยามอย่างกว้างข้างต้น วิสาหกิจเพื่อสังคมมีคุณลักษณะสำคัญ ๔ ประการที่มีความคล้ายคลึงกันในทุกบริบทได้แก่

- เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยมีเจตจำนงทางสังคมเป็นเป้าหมายหลักขององค์กร(ไม่ใช่เพื่อผลกำไรและประโยชน์สูงสุดของผู้ถือหุ้น)
- การใช้รูปแบบธุรกิจในการดำเนินการ กล่าวคือ รายได้หลักจะต้องมาจากการขายสินค้าหรือ บริการเป็นหลัก ไม่ใช่มาจากเงินได้เปล่าจากรัฐหรือเงินบริจาค

- การจัดการผลกำไรที่จะต้องนำไปขยายผลตามวัตถุประสงค์ทางสังคม [reinvestment] หรือประโยชน์สาธารณะ ไม่ใช่การนำไปปันผลเพื่อประโยชน์ส่วนตัว
- การมีธรรมาภิบาลในกระบวนการบริหารจัดการทั้งกับผู้ร่วมงานในองค์กร สังคม และสิ่งแวดล้อม

แม้จะมีลักษณะร่วมที่สำคัญ ๔ ประการข้างต้น แต่เมื่อมองไปในรายละเอียดของคุณลักษณะพบว่าแต่ละแห่ง มีการกำหนดระดับรายละเอียดและความเข้มข้นของคุณลักษณะที่ต่างกันออกไป โดยเชื่อมโยงกับแนวคิดของ ผู้ก่อตั้งองค์กร หรือ สิทธิประโยชน์ของภาครัฐ ตัวอย่างเช่น

- กรณีของสหราชอาณาจักร มีการกำหนดนิยามค่อนข้างกว้างโดยไม่มีกำหนดคุณลักษณะเชิงตัวเลขและยอมรับได้กับการที่จะใช้วิสาหกิจเพื่อสังคมสามารถปันผลได้แต่อยู่ในระดับที่ไม่มากเกินไปกว่าการลงทุนซ้ำในกิจการยกเว้นในกรณีที่เป็นกรณีถือกรรมสิทธิ์ร่วมของคนจำนวนมาก [co-ownership] เช่น กลุ่มสหกรณ์ หรือ Mutual ที่ยินยอมให้มีการปันผลได้มากเพราะนับเป็นส่วนหนึ่งของวัตถุประสงค์ทางสังคมขององค์กรที่จะสร้างรายได้ให้กับกลุ่มสมาชิก อย่างไรก็ตามก็มีการออกระเบียบการจดทะเบียนพาณิชย์สำหรับวิสาหกิจเพื่อสังคมชื่อ Community Interest Company ขึ้นมารองรับเพื่อให้สัมพันธ์กับสิทธิประโยชน์จากรัฐซึ่งมีการกำหนดคุณลักษณะเพิ่มเติมที่เข้มงวดขึ้น (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในส่วนสถานะและสถานภาพทางกฎหมาย)

- กรณีของศาสตราจารย์ ดร.ยูนูส และ คุณมีชัย วีระไวทยะ ซึ่งใช้คำว่า ธุรกิจเพื่อสังคม หรือ Social Business กำหนดคุณสมบัติเรื่องการห้ามปันผลกำไรให้กับผู้ถือหุ้นไว้อย่างชัดเจนและเคร่งครัดโดยมีเป้าหมายสำคัญคือการทำให้เกิดความชัดเจนของวัตถุประสงค์ในการดำเนินการที่แตกต่างจากธุรกิจปกติ

- กรณีของฟินแลนด์ และ เกาหลีใต้ ซึ่งมีสิทธิประโยชน์ของภาครัฐมาเกี่ยวข้องและต้องการให้เกิดความชัดเจนที่ตรวจวัดได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ของกฎหมาย (การจ้างงานผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส) จึงมีการกำหนดตัวบ่งชี้ที่สะท้อนคุณลักษณะของเป้าหมายไว้ทางสังคมด้วย เช่น การกำหนดสัดส่วนของการจ้างงานว่าจะต้องมีอย่างน้อยร้อยละ ๓๐ ที่เป็นผู้พิการ/ผู้ด้อยโอกาส จึงจะสามารถเข้าเกณฑ์ในการได้รับการสนับสนุนทางการเงินและสิทธิประโยชน์จากรัฐ

SOCIAL ENTERPRISES SHOULD:

- Have a clear social and/or environmental mission set out in their governing documents
- Generate the majority of their income through trade
- Reinvest the majority of their profits
- Be autonomous of state
- Be majority controlled in the interests of the social mission
- Be accountable and transparent

SOURCE: Social Enterprise UK [SEUK]

Social Business is a business:

- Created and designed to address a social problem
- A non-loss, non-dividend company, i.e.
- It is financially self-sustainable and
- Profits realized by the business are reinvested in the business itself (or used to start other social businesses), with the aim of increasing social impact, for example expanding the company's reach, improving the products or services or in other ways subsidizing the social mission.

SOURCE: Professor Dr.Muhammad Yunus

๓.๓ สถานะและสถานภาพทางกฎหมาย [Legal form]

ปัจจุบันสถานะของวิสาหกิจเพื่อสังคมมีการดำเนินการใน ๒ ลักษณะได้แก่

๑) การใช้ระบบทะเบียน ที่อนุญาตให้องค์กรมีรูปแบบทางกฎหมายใดๆที่มีคุณลักษณะตามที่กำหนดไว้มาขึ้นทะเบียน เช่น ในระบบการให้ประกาศนียบัตรของเกาหลีใต้ [Certification of Social Enterprise] ที่ดำเนินการโดยกระทรวงแรงงาน มีจำนวนวิสาหกิจเพื่อสังคมที่ได้รับการรับรองทั้งสิ้น ๒,๔๘๗ กิจการ เมื่อ มีนาคม ๒๐๑๓

๒) ระบบที่เป็นการจดทะเบียนพาณิชย์ที่กำหนดให้วิสาหกิจเพื่อสังคมเป็นลักษณะบริษัทจำกัดแบบหนึ่ง เช่น ในกรณีของ บริษัทเพื่อสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน [Community Interested Company or CIC] ของอังกฤษ และ บริษัทที่เน้นการหาผลกำไรต่ำ [Low-profit Limited Liability Company หรือ L๓C] ของสหรัฐอเมริกา

ระบบของการกำหนดสถานะวิสาหกิจเพื่อสังคมทั้ง ๒ แบบ เน้นไปที่การสร้าง ความชัดเจนของวิสาหกิจเพื่อสังคมที่แตกต่างไปจากองค์กรอื่นๆ โดยในกรณีของเกาหลีใต้แม้จะไม่ได้เป็นการจดทะเบียนพาณิชย์ แต่ก็มีข้อกำหนดข้อห้ามในการใช้ชื่อ SOCIAL ENTERPRISE ขององค์กรที่ไม่ได้ถูกรับรอง ในขณะที่อังกฤษใช้การจดทะเบียนพาณิชย์ CIC มาเพิ่มเติมเพื่อระบุความชัดเจนของวิสาหกิจเพื่อสังคมที่ต้องการสถานภาพทางกฎหมายรับรอง โดยให้ความสำคัญไปที่การสร้าง ความสะดวกในการจัดตั้ง และ ความคล่องตัวในการดำเนินการ ไม่ได้เน้นไปที่การได้รับสิทธิประโยชน์ทางการเงินหรือภาษี

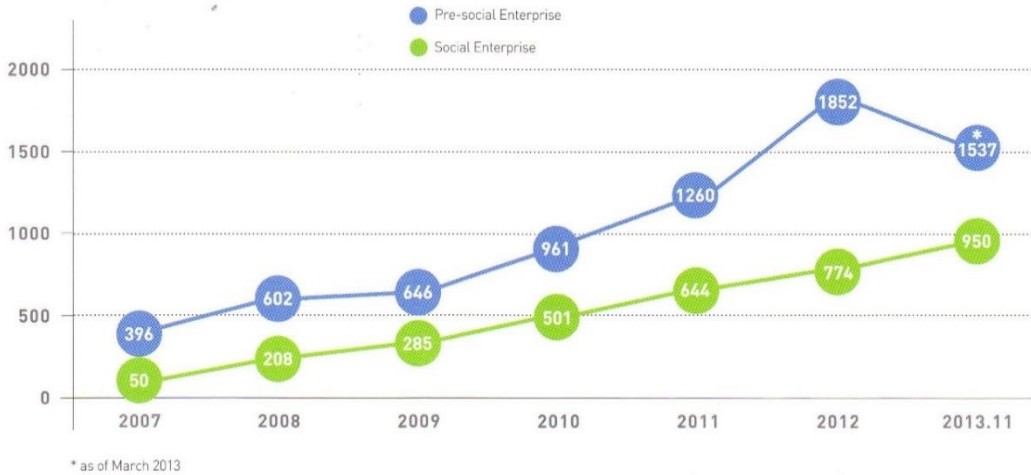
ระบบการให้ประกาศนียบัตรของเกาหลีใต้ [Certification of Social Enterprise]

มีการกำหนดคุณลักษณะสำคัญเพิ่มเติมที่มีความเฉพาะตัวแตกต่างไปจากที่อื่นๆ เช่น

- ต้องมีการจดทะเบียนองค์กรที่เป็นไปตามกฎหมายที่มีอยู่
- มีตัวบ่งชี้ที่แสดงถึงจุดประสงค์ทางสังคม อย่างใดอย่างหนึ่ง
 ๑. สร้างงานให้กับผู้ด้อยโอกาส โดยมีอัตราส่วนจ้างงานผู้ด้อยโอกาส มากกว่า ๓๐% ต่อสัดส่วนพนักงานทั้งหมด
 ๒. สร้างประโยชน์ให้กับกลุ่มผู้ด้อยโอกาส โดยมีสัดส่วนที่ได้รับประโยชน์จากกิจการมากกว่า ๓๐%
 ๓. สร้างประโยชน์ให้กับชุมชน โดยมีสัดส่วนของคนด้อยโอกาสในชุมชนที่ได้รับประโยชน์มากกว่า ๒๐%
 ๔. สร้างงานและสร้างประโยชน์ให้กับผู้ด้อยโอกาส โดยมีสัดส่วนของพนักงานที่เป็นคนด้อยโอกาส มากกว่า ๒๐% และสัดส่วนของคนด้อยโอกาสที่ได้รับประโยชน์ มากกว่า ๒๐%
- ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกิจการ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
- นำเอาผลกำไรอย่างน้อย ๒ ใน ๓ กลับไปลงทุนซ้ำเพื่อขยายผลตามวัตถุประสงค์ทางสังคมของกิจการ

Source: Korea Social Enterprise Promotion Agency

Status of (Pre)Social Enterprises



แผนภาพแสดงจำนวนวิสาหกิจเพื่อสังคมในเกาหลีใต้ที่เกิดขึ้นหลังจากการประกาศกฎหมายและมีระบบรับรอง Source: Korea Social Enterprise Promotion Agency

บริษัทเพื่อสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน [Community Interested Company or CIC]

CIC เป็นรูปแบบบริษัทจำกัดแบบหนึ่งในสหราชอาณาจักร โดยมีการประกาศใช้ในไป ค.ศ.๒๐๐๖ (ภายใต้ The Company Act) เพื่อรองรับการจดทะเบียนพาณิชย์ของวิสาหกิจเพื่อสังคม โดยเน้นไปที่การจัดตั้งที่ง่าย สะดวก คล่องตัวต่อการทำธุรกิจ (เหมือนกับบริษัทจำกัดทั่วไป) แต่มีการกำหนดคุณสมบัติบางประการเพิ่มเติมเพื่อให้แน่ใจว่าผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจะกลับไปสู่ชุมชนและสังคมตามที่ตั้งใจไว้อย่างไรก็ดี **CIC ไม่ได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีใดๆจากภาครัฐ**

คุณสมบัติที่มีการเพิ่มเติมได้แก่

- ต้องมีการสมัครและยื่นรายงานประจำปีให้กับรัฐเพื่ออธิบายว่าได้ดำเนินการตามเป้าหมายทางสังคมอย่างไร
- Asset Lock สินทรัพย์จะต้องใช้เพื่อประโยชน์ของสังคม ไม่อนุญาตให้ผลกำไรตกอยู่กรรมการหรือผู้ถือหุ้นกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หากเลิกกิจการสินทรัพย์ทั้งหมดจะต้องโอนให้องค์กรอื่นที่กำหนดนโยบาย Asset Lock เช่นเดียวกัน
- ไม่มีการจำกัดเงินปันผลต่อหุ้น (dividend per share cap) และเงินปันผลรวม (aggregate cap) แต่จะต้องไม่เกิน ๓๕% ของผลกำไร (จากเดิมกำหนดไม่ให้ CIC ปันผลเกิน ๒๐% ต่อหุ้น แต่ได้ยกเลิกกฎข้อนี้ตั้งแต่ ๑๐ ต.ค. ๒๕๕๗ เนื่องจากต้องการดึงดูดนักลงทุน และทำให้ผู้ถือหุ้นรู้สึกมีส่วนร่วมได้ส่วนเสียมากขึ้น แต่จำกัดไม่เกิน ๓๕% เพื่อให้มีเงินอีก ๖๕% หมุนกลับมาลงทุนซ้ำที่บริษัทหรือคืนประโยชน์ให้สังคม)

ปัจจุบันมีองค์กรที่จดทะเบียนเป็น CIC แล้วกว่า ๑๐,๐๐๐ แห่ง โดยมีอัตราจดทะเบียน CIC ๑ แห่งต่อทุกการจดทะเบียนบริษัทใหม่ ๒๐๐ กิจการ

SOURCE:Community Interested Company, CIC AssociationUK

๔. รูปแบบ และ วิธีดำเนินการ

๔.๑ รูปแบบของวิสาหกิจเพื่อสังคม [Typological model]

ในปัจจุบันมีความพยายามที่จะอธิบายและจัดกลุ่มวิสาหกิจเพื่อสังคมเพื่อให้เห็นลักษณะร่วม โดย ศาสตราจารย์ ดร. โมฮัมมัด ยูนูส กำหนดธุรกิจเพื่อสังคม ออกเป็น ๒ รูปแบบ คือแบบที่ ๑ เป็นธุรกิจที่เน้นการสร้างประโยชน์โดยตรงกับกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการแก้ไขปัญหาทางสังคม จึงเน้นไปที่สินค้าหรือบริการในราคาต่ำหรือราคาเหมาะสม และ แบบที่ ๒ ที่เป็นที่ธุรกิจที่ถือครองกรรมสิทธิ์โดยกลุ่มเป้าหมายที่ยากจน ดังนั้นจึงสามารถเน้นการสร้างผลกำไรได้อย่างเต็มที่

There are two types of Social Business:

Type I

Focuses on businesses dealing with social objectives only. E.g.: The product produced is for the benefit of the poor or targeted to solve a specific social problem. Grameen-Danone is an example of Type I social business. The Shokti Doi yogurt produced in the plant in Bogra, Bangladesh, is fortified with micronutrients that are missing in the poor children and it is targeted to fight malnutrition. If malnourished children eat two cups of Shokti Doi per week for approximately 8-10 months, they grow healthy.

Type II

Can take up any profit maximizing business so long as it is owned by the poor and the disadvantaged, who can gain through receiving direct dividends or by some indirect benefits. E.g.: The product could be produced by the poor but exported to an international market while net profits would go towards workers benefits. Examples of Type II social business are Grameen-Otto and Grameen Bank. Please note that Grameen Bank is both Type I and Type II social business, as it is owned by the poor people and it provides a financial service (microcredit – loan without collateral for income generating activities) which was previously unavailable to poor people, especially women.

SOURCE: Professor Dr. Muhammad Yunus

นอกจากการพิจารณาตามประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแล้ว หากนำมามุมมองของโมเดลทางธุรกิจมาเป็นหลักจะพบว่าวิสาหกิจเพื่อสังคมมีรูปแบบที่แตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญ โดยสามารถจำแนกวิสาหกิจเพื่อสังคมออกได้เป็น ๕ ลักษณะ ได้แก่

๑) โมเดลที่เน้นการสร้างหน่วยธุรกิจที่สร้างรายได้สูง เพื่อนำกำไรไปช่วยเหลืองานหรือกิจกรรมทางสังคม [Plough-back-profit model] ตัวธุรกิจไม่จำเป็นต้องสร้างผลกระทบทางสังคมโดยตรง และไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องโดยตรงกับกิจกรรมทางสังคมที่ไปช่วยเหลือ เช่น กรณีร้านอาหาร Cabbages & Condoms ของคุณมีชัย วีระไวทยะ

๒) โมเดลธุรกิจที่เน้นการขายสินค้า/บริการในตลาดปกติ เพื่อนำผลกำไรไปสนับสนุนสินค้า/บริการให้กับกลุ่มที่อยู่ฐานล่างของสังคม [Cross-subsidy model] เช่น กรณีของกรามีน-ดานอนที่ผลิตโยเกิร์ตขายคนในเมืองเพื่อให้มีส่วนต่างกำไรไปช่วยให้โยเกิร์ตที่ขายในชนบทมีราคาถูกจนคนยากจนสามารถซื้อบริโภคเองได้ หรือกรณีกิจการที่ใช้โมเดล One for One คือทุกสินค้าที่ถูกซื้อจะมีการบริจาคฟรี ๑ ชิ้นให้กับกลุ่มคนด้อยโอกาสที่เป็นกลุ่มเป้าหมายทางสังคมของกิจการ โมเดลนี้ถูกใช้การอย่างแพร่หลาย เช่น รองเท้า TOMS SHOES [Friends of Toms]

๓) โมเดลธุรกิจที่เน้นไปที่การสร้างผลกระทบทางสังคมผ่านกระบวนการ และ สินค้า/บริการของกิจการเอง [Social needs model] ได้แก่ กิจการที่จำหน่ายสินค้า หรือ ให้บริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม อินทรีย์ การค้าที่เป็นธรรม ตัวอย่างของกรณี เช่น เลมอนฟาร์ม มูลนิธิโรงพยาบาลอภัยภูเบศร์ บริษัทนวัตกรรมชาวบ้าน

๔) โมเดลธุรกิจที่ถือครองโดยผู้ด้อยโอกาสหรือกลุ่มชายขอบ [Beneficiaries-owned model] เช่น ธนาคารกรามีน (ถือหุ้นส่วนใหญ่โดยคนฝากเงินที่เป็นคนยากจน) กิจการ TRY ARM (ถือหุ้นร่วมกันโดยกลุ่มคนเงินที่ถูกเลิกจ้างอย่างไม่เป็นธรรมจากบริษัทชุดชั้นในสตรี)

๕) โมเดลธุรกิจที่ขายผลิตภัณฑ์หรือให้บริการปกติในระบบตลาดแต่เน้นการจ้างงานผู้ด้อยโอกาสเป็นหลักในโครงสร้างองค์กร [Work Integration model] เช่น กิจกรรม Call centre ของมูลนิธิเพื่อการพัฒนาคนพิการมหาไถ่ (พนักงานทั้งหมดเป็นคนพิการ)

หมายเหตุ: เมื่อพิจารณาถึงรูปแบบวิสาหกิจเพื่อสังคมในประเทศไทยนับจากอดีตถึงปัจจุบัน พบว่า มีคุณลักษณะสำคัญที่แตกต่างไปจากที่อื่นๆ คือ การกำเนิดองค์กรที่มีความเชื่อมโยงกับสถาบันและราชวงศ์ และ กลุ่มผู้มีความมั่งคั่งในสังคม (เช่นกรณีของมูลนิธิแม่ฟ้าหลวง และ สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน) ซึ่งมีปัจจัยการเกิดขึ้นในลักษณะที่มีความเฉพาะตัวสูงทั้งในส่วนในเรื่องระดับการตอบรับสนับสนุนจากสังคมและความพร้อมของทุนดำเนินการที่มีอยู่สูงของกรณีดังกล่าว จึงทำให้โมเดลนี้มีลักษณะที่ไม่สามารถดำเนินการซ้ำได้โดยง่ายโดยผู้ประกอบการหน้าใหม่ในปัจจุบัน การพิจารณารูปแบบมาตรการเพื่อสนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคมระยะเริ่มต้นจึงควรพิจารณาจากปัจจัยเงื่อนไขเหล่านี้มาประกอบกันไปด้วย

๔.๒ กรณีศึกษาของไทยและต่างประเทศ

หากพิจารณาความเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมผ่านคุณลักษณะที่ไม่ใช่รูปแบบทางกฎหมาย (ซึ่งมีความแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ) แล้วจะพบว่า รูปแบบองค์กรของวิสาหกิจเพื่อสังคมมีความหลากหลายครอบคลุมและสามารถยกระดับได้จากทั้งในกรณีของหน่วยงานภาครัฐ บริษัทเอกชน องค์กรสาธารณะประโยชน์ องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร องค์กรพัฒนาสังคมที่ไม่ใช่ภาครัฐรวมถึง สหกรณ์/วิสาหกิจชุมชน แต่หากมองวิสาหกิจชุมชนไปที่โมเดลการดำเนินการที่มีลักษณะเป็นธุรกิจและการจัดการผลกำไรที่เน้นไปที่การสร้างประโยชน์ให้กับสังคมมากกว่าความมั่งคั่งส่วนตัวแล้วพบว่า ไม่ว่าจะกิจการนั้นๆ จะอยู่ในรูปแบบหรือสถานภาพทางกฎหมายใดก็มิว่าคุณลักษณะร่วมที่สำคัญดังกล่าวข้างต้นอย่างชัดเจนไม่แตกต่างกัน ดังรายละเอียดของกรณีศึกษาที่จะยกตัวอย่างเพิ่มเติม เช่น

สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน[PDA]

ก่อตั้งเป็นองค์กรไม่แสวงหากำไร ในปี พ.ศ.๒๕๑๗ โดยคุณมิชัย วีระไวทยะมีเป้าหมายสำคัญเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่ประชาชนผู้ด้อยโอกาส ปัจจุบันสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน ได้ดำเนินงานตามโครงการต่างๆ เกือบ ๓๐๐ โครงการ เช่นการวางแผนครอบครัวการสาธารณสุขมูลฐานการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การสร้างความเข้าใจเรื่องเอดส์ การส่งเสริมประชาธิปไตย การพัฒนาศักยภาพของสตรีและเด็ก การสนับสนุนทุนการศึกษาทุกระดับ การพัฒนาแหล่งน้ำดื่ม-น้ำใช้และแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้ และการกระจายอุตสาหกรรมสู่ชนบทเพื่อสร้างรายได้ให้ประชาชนในชนบทลดการย้ายถิ่นและสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันครอบครัวและองค์กรชุมชน รูปแบบการดำเนินการสำคัญนอกเหนือจากงานพัฒนาสังคมแล้วคือการมีเครือข่ายธุรกิจเพื่อสังคมที่หารายได้สนับสนุนหลัก เช่น ร้านอาหาร Cabbages & Condoms โรงแรม Birds & Bees พักยา C&C เขาใหญ่B.R.E.A.D (บริษัทธุรกิจเพื่อการศึกษาและพัฒนาชนบท) และกิจการข้าวโรงเรียน ผลกำไร ที่เกิดขึ้นของธุรกิจถูกนำไปใช้สนับสนุนงานพัฒนาเด็กเยาวชนในชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ก่อตั้งองค์กรคือคุณมิชัย วีระไวทยะ มีบทบาทอันสำคัญในการสนับสนุนและบูรณาการเรื่องการประกอบการสังคมเข้าสู่ระบบการศึกษาในทุกระดับ เช่น โรงเรียนมิชัยพัฒนา เครือข่ายโรงเรียนขนาดเล็ก สถาบันอาศรมศิลป์ (หลักสูตรผู้ประกอบการสังคม) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ฯลฯ

มูลนิธิโรงพยาบาลอภัยภูเบศร

ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ เพื่อทำงานเชิงรุกด้านสมุนไพรโดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์องค์ความรู้ เผยแพร่ภูมิปัญญาและพัฒนาสมุนไพรไทย โดยนำรายได้จากการผลิตและจำหน่ายยาสมุนไพรไทยมาสนับสนุน ค่าใช้จ่ายของโรงพยาบาลและเผยแพร่ความรู้ด้านสมุนไพรต่อประชาชนรูปแบบการดำเนินการใช้วิธีการส่งเสริมให้ชาวบ้านเป็นแหล่งปลูกสมุนไพรอินทรีย์โดยใช้ระบบสัญญาซื้อขายล่วงหน้า หลังจากนั้นนำมาแปรรูปแล้วจำหน่ายผ่านช่องทางจัดจำหน่ายต่างๆในพื้นที่เมือง ปัจจุบันเกษตรกรผู้ปลูกสมุนไพรอินทรีย์มี ๙ พื้นที่ ช่วยทำให้ลูกหลานกลับบ้านมากขึ้นเพื่อช่วยทำเกษตร สามารถปลดหนี้จากเงินรายได้ที่ช่วยหักรวมกันไว้ เกิดการจัดตั้งกองทุนชุมชนและศูนย์การพึ่งตนเองแบบเกษตรอินทรีย์ ในชุมชนที่เข้าทำงานด้วยมูลนิธิฯ มียอดรายได้จากการจำหน่ายประมาณ ๔๐๐ ล้านบาทต่อปี เพียงพอต่อการอยู่รอดได้ของการดำเนินการและเหลือกำไรมานอกจากมาใช้ในการสนับสนุนโรงพยาบาลแล้วยังนำมาลงทุนซ้ำเพื่อขยายผลและพัฒนาองค์ความรู้และสนับสนุนกิจกรรมทางสังคมกับชุมชน โดยรอบ

บริษัทสังคมสุขภาพ (เลมอนฟาร์ม)

บริษัทสังคมสุขภาพ ถูกพัฒนายกระดับขึ้นจากการริเริ่มในรูปแบบสหกรณ์ โดยมีเป้าหมายสำคัญคือการสร้างการเข้าถึงอาหารสุขภาพที่ปลอดภัยและเป็นธรรมกับทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค ดำเนินการธุรกิจรับซื้อสินค้าอินทรีย์จากชุมชนผ่านระบบวางแผนการผลิตร่วมโดยมีสมาชิกในปัจจุบันกว่า ๒๐๐ ราย แล้วนำมาจัดจำหน่ายผ่านเครือข่ายร้านค้าของตนเองในเมือง (๑๒ สาขา) ผลกำไรที่เกิดขึ้นของกิจการนอกเหนือจากนำไปลงทุนซ้ำเพื่อการขยายผลตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้แล้ว ยังถูกนำไปปันผลให้กับสมาชิกสหกรณ์ พัฒนายกระดับเกษตรกรให้เข้ามาอยู่ในระบบเกษตรอินทรีย์ รวมถึงนำไปสร้างกิจกรรมทางสังคมจำนวนมากที่เป็นกลุ่มสมาชิกลูกค้าในเมือง เช่น กิจกรรมธรรมะ สอนทำอาหารสุขภาพ ออกกำลังกาย เป็นต้น

บริษัทนวัตกรรมชาวบ้าน

ก่อตั้งโดย คุณนาวิ นาควัชระ (หนึ่งใน Ashoka Fellow ของประเทศไทย) ในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ โดยมีวัตถุประสงค์คือการเพิ่มรายได้ให้เกษตรกรเพื่อลดการย้ายถิ่นฐานเข้ามาทำงานในเมืองซึ่งนำไปสู่ปัญหาความยากจน บริษัทนวัตกรรมชาวบ้านใช้งานวิจัยและการสร้างนวัตกรรมระบบเกษตรอินทรีย์มาดำเนินการผ่านรูปแบบธุรกิจแบบระบบทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า [Social contract farming] โดยให้ปัจจัยการผลิต (ปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืชอินทรีย์) กับเกษตรกรที่เป็นสมาชิกไปใช้ก่อนและรับซื้อผลผลิตในราคาเป็นธรรม แต่มีเงื่อนไขสำคัญคือการปรับเปลี่ยนมาสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ ปัจจุบันมีสมาชิกในกลุ่ม ๓๐๐ ครัวเรือน กระจายในหลายจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

BRAC [Bangladesh Rural Advancement Committee] ประเทศบังคลาเทศ

BRAC เป็นองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรที่มีรายได้หลักมาจากวิสาหกิจเพื่อสังคมของตนเอง โดยก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. ๑๙๗๒ มีพันธกิจหลักในการแก้ไขปัญหาความยากจนโดยเน้นไปที่การสร้างสภาพแวดล้อมและโอกาสที่คนจนสามารถเติมเต็มและใช้ศักยภาพของตนเอง BRAC มีเครือข่ายวิสาหกิจเพื่อสังคมทั้งสิ้น ๑๗ กิจการ เช่น ของใช้ประจำวัน เสื้อผ้า หัตถกรรม (ร้านค้า Aarong) เพื่อสร้างรายได้มาสนับสนุนงานพัฒนาการศึกษา ระบบสุขภาพ โดย

สามารถลดสัดส่วนการพึ่งพารายได้ที่มาจากเงินบริจาค ๑๐๐% ลงเหลือเพียง ๒๓% ในปี ค.ศ.๒๐๑๓ (แม้จะ
ได้รับเงินบริจาคมามากขึ้นหลายเท่าตัว แต่ตัวกิจการมีอัตราการเติบโตที่สูงกว่า) ปัจจุบัน BRAC มีเจ้าหน้าที่
ทั้งสิ้น ๑๑๙,๐๐๐ คน ครอบคลุมประชากรที่ช่วยเหลือกว่า ๑๓๘ ล้านคนในบังคลาเทศ

ตารางสรุปเปรียบเทียบตัวอย่างกรณีศึกษา

ชื่อ	รูปแบบองค์กร	วัตถุประสงค์ทางสังคม	โมเดลทางธุรกิจ
A: PDA	สมาคม (องค์กรไม่ แสวงหาผลกำไร)	สนับสนุนการพัฒนาเด็กเยาวชน และ ชนบท	ใช้เครือข่ายธุรกิจเช่น ร้านอาหาร โรงงาน เพื่อ นำรายได้มาให้กับองค์กรการกุศลในกลุ่ม
B: มูลนิธิโรงพยาบาล อภัยภูเบศร์	มูลนิธิ	อนุรักษ์องค์ความรู้สมุนไพร เพื่อ นำมาเป็นทางเลือกในการรักษา สุขภาพ และ สร้างสัมมาชีพให้ชุมชน	สร้างผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรอินทรีย์ที่ผลิตโดย เครือข่ายชุมชนเพื่อแปรรูป เป็นยาและสินค้า อุปโภค โดยส่งต่อให้ผู้จำหน่ายรายย่อยต่างๆ เป็นคนกระจายสินค้า
C: สังคมสุขภาพ (เลมอนฟาร์ม)	บริษัทจำกัด (ยกระดับจาก สหกรณ์)	ส่งเสริมผลิตภัณฑ์อินทรีย์และสินค้า สุขภาพที่ผลิตจากเครือข่ายชุมชน เพื่อให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงได้ โดยง่าย	จำหน่ายสินค้าผ่านเครือข่ายร้านค้าในรูปแบบ Modern Trade ในพื้นที่เมือง โดยนำผลกำไรที่ เกิดขึ้นไปลงทุนซ้ำและส่งเสริมการพัฒนาชุมชน เกษตรอย่างยั่งยืน
D: นวัตกรรม ชาวบ้าน	บริษัทจำกัด	สร้างทางเลือกของโมเดลในการ ประกอบอาชีพให้กับเกษตรกรที่ ยากจนในชนบท โดยเน้นไปที่ระบบ เกษตรอินทรีย์ เช่น ข้าว มะนาว ไข่ ไก่	ใช้ระบบเกษตรกรรมพันธสัญญาเชิงสังคม (Social contract farming) โดยให้ปัจจัยการ ผลิตอินทรีย์กับเกษตรกรในเครือข่ายสมาชิก และรับซื้อผลผลิตในราคาเป็นธรรม (Fairtrade)
E: มูลนิธิแม่ฟ้าหลวง (ดอยตุง)	มูลนิธิ	แก้ปัญหาความยากจนของชุมชน ชาวเขาที่เดิมทำอาชีพปลูกฝิ่นให้เกิด ทางเลือกอาชีพที่มีรายได้ดีและมี ความยั่งยืน	สร้างสินค้าเกษตรแปรรูป และ ผลิตภัณฑ์จาก ผ้าที่ผลิตโดยชุมชนชาวเขา โดยนำมาจำหน่าย ผ่านเครือข่ายร้านค้าและห้างสรรพสินค้า
F: BRAC บังคลาเทศ	องค์กรไม่แสวงหา ผลกำไร โดยมี องค์กรธุรกิจที่เป็น บริษัทจำกัดอยู่ ภายใต้	แก้ปัญหาความยากจนให้กับคนใน ชุมชนทั้งในเมืองและชนบท	สร้างเครือข่ายธุรกิจที่ตอบสนองความต้องการของคน ยากจน (Bottom of the Pyramid) โดยผลิต และจำหน่ายในราคาที่เหมาะสม อันเกิดจาก การจัดการที่มีประสิทธิภาพ และมีปริมาณมาก (Economy of Scale)
G: Grameen Danoneบังคลาเทศ	บริษัทร่วมทุน [joint venture]	แก้ปัญหาการขาดโอกาสของเด็ก ยากจนในบังคลาเทศผ่านการ แก้ปัญหาเรื่องการขาดสารอาหารใน ปฐมวัย	ผลิตและจัดจำหน่ายโยเกิร์ตด้วยการร่วมทุนกับ บริษัทข้ามชาติ ในโมเดลแบบ cross subsidy ของผลิตภัณฑ์ที่ขายในเมืองเพื่อทำให้จำหน่าย ผลิตภัณฑ์ให้กับคนยากจนได้ในราคาถูก
H: BIG ISSUE อังกฤษ	บริษัทจำกัด	แก้ปัญหาคนเร่ร่อนที่ไม่มีบ้าน ที่อยู่ ตามท้องถนนในเมืองใหญ่ให้มีอาชีพ และรายได้ ที่ตรงกับทักษะที่ตนเอง ทำได้จริง	ผลิตหนังสือพิมพ์และจัดจำหน่ายโดยใช้ระบบ สายส่งที่เป็นผู้ไม่มีบ้าน และ ให้ส่วนต่างการ ขายในระดับสูง
I: Rag2Riches ฟิลิปปินส์	บริษัทจำกัด	แก้ปัญหาความยากจน ของคนที่ อาศัยอยู่ในชุมชนกึ่งชานเมือง	ผลิตกระเป๋าที่ทำจากเศษผ้า โดยใช้พนักงาน ทั้งหมดเป็นแม่บ้านที่มาจากชุมชนกึ่งชานเมือง
J: Vision Spring อินเดีย	องค์กรไม่แสวงหา ผลกำไร	แก้ปัญหาความยากจนที่มีปัญหาทาง สายตาทำให้ขาดโอกาสในชีวิตทั้งการ เรียน และ การทำงาน	ผลิตแว่นสายตาราคาถูก โดยสร้างระบบคัด กรองและจัดจำหน่ายโดยอาสาสมัครและร้าน ขายของชำในชุมชน เพื่อสร้างการเข้าถึงให้กับ กลุ่มเป้าหมายที่ยากจนในราคาเหมาะสม
K: โรงพยาบาล Aravindอินเดีย	องค์กรไม่แสวงหา ผลกำไร	สร้างทางเลือกที่มีคุณภาพ ราคาถูก ให้กับคนยากจนที่มีปัญหาสายตา	ให้บริการรักษาโรคทางสายตาให้กับคนจนโดยมี ราคาถูกผ่านกระบวนการจัดการทรัพยากรที่มี ประสิทธิภาพสูง และ การลดต้นทุนด้วยการตั้ง โรงงานผลิตเลนส์ตา

๕. บทวิเคราะห์ประเด็นปัญหา และความท้าทายสำคัญ

วิสาหกิจเพื่อสังคม มีวงจรของการพัฒนาที่สามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ ระยะเวลาสำคัญ โดยมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการอยู่รอดและเติบโตในแต่ละช่วงที่แตกต่างกันออกไป ได้แก่ ระยะเวลาเริ่มต้น ระยะเวลาความอยู่รอด และ ระยะเวลาของการเติบโต ดังรายละเอียดที่แยกออกตามหัวข้อดังนี้

■ ระยะเวลาเริ่มต้น [Start-up]

ได้แก่กลุ่มผู้ประกอบการหน้าใหม่ที่เริ่มมีความสนใจ จนถึงระดับที่เข้าสู่กระบวนการจัดตั้งกิจการในรูปแบบต่างๆ ทั้งจากการรวมกลุ่มของปัจเจกบุคคล กลุ่มคนรุ่นใหม่ กลุ่มวิชาชีพหรือพนักงานเอกชนที่สนใจประเด็นทางสังคม ในระยะเริ่มต้นนี้อาจใช้เวลามากถึง ๒ ปี โดยปัจจัยสำคัญที่เป็นปัญหาหลักคือ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งซึ่งในปัญหาสังคมที่ต้องการแก้ไข [Problem insight] และการออกแบบโมเดลทางธุรกิจที่เหมาะสม [Business model & Feasibility] ส่วนใหญ่ในระยะนี้ผู้ประกอบการมักจะขาดทักษะในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือทั้งสองเรื่องโดยมีแนวโน้มที่จะเริ่มลงมือดำเนินการทันทีด้วยทุนส่วนตัวหรือจากคนรู้จักโดยขาดการทดสอบความคิดและการวิเคราะห์ตลาดอย่างชัดเจน รวมไปถึงการขาดระบบการเงินและบัญชีทำให้ไม่สามารถรู้ถึงโครงสร้างต้นทุนที่แท้จริงของกิจการได้ ผลคือส่วนใหญ่จะประสบความล้มเหลวและเลิกไปในที่สุด ความท้าทายสำคัญในช่วงระยะนี้คือการได้รับทุนและระบบสนับสนุนที่มากเพียงพอและมีวัตถุประสงค์เฉพาะ (ไม่ใช่การให้เงินสนับสนุนให้เปล่าแบบปลายเปิด) โดยควรเน้นไปที่เงินทุนเพื่อเข้าถึงระบบที่เหมาะสมและเงินทุนเริ่มต้นสำหรับทดลองโมเดลทางธุรกิจและการศึกษาตลาด [Prototyping & Market study]

■ ระยะเวลาความอยู่รอด [Early-stage & Sustaining]

ได้แก่กลุ่มกิจการที่มีการจัดตั้งองค์กรแล้วอย่างเป็นรูปธรรม มีการดำเนินการตามโมเดลทางธุรกิจแล้วมาระยะหนึ่ง ความแตกต่างจากระยะเริ่มต้นคือการยื่นระยะให้กิจการอยู่รอดภายใต้ระบบตลาดปกติ ความท้าทายสำคัญจึงอยู่ที่การเข้าถึงเงินทุนในรูปแบบเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ หรือ เงินร่วมลงทุน [Venture capital] เพื่อนำมาเป็นเงินทุนสำหรับบุคลากรและการจัดการกิจการ [Working capital] นอกจากนั้นแล้วยังมีความต้องการที่จะได้รับการให้คำแนะนำทางธุรกิจอย่างเหมาะสมเพียงพอ [Business coaching and mentoring] รวมไปถึงการสร้างเครือข่ายสนับสนุนในรูปแบบคู่ค้าทางธุรกิจ [Business partner & connection] หรือการเข้าเป็นห่วงโซ่อุปทาน [Supply chain] ของธุรกิจหลักที่มีขนาดใหญ่กว่าที่สามารถเกื้อหนุนเป็นลูกค้านั่นได้

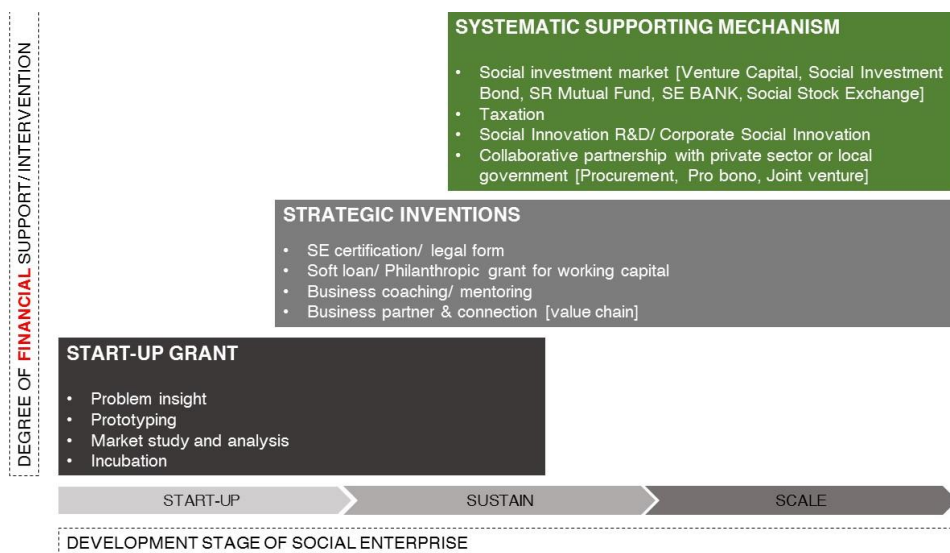
■ ระยะเวลาเติบโตและขยายผล [Scaling]

ได้แก่กลุ่มกิจการที่มีขนาดใหญ่พอควร โดยมีการดำเนินการทางธุรกิจมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน ได้รับการยอมรับจากผู้บริโภคและถูกทดสอบกับระบบตลาดปกติแล้ว กลุ่มกิจการเหล่านี้บางส่วนอาจเป็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินการมาจากรูปแบบอื่นๆ เช่น มูลนิธิ องค์กรสาธารณประโยชน์ ที่มีอยู่แล้วในสังคม เช่นเดียวกับในธุรกิจปกติ กิจการที่จะสามารถขยายการเติบโตได้สูงจำเป็นต้องมีการพัฒนางานวิจัยและพัฒนา รวมถึงนวัตกรรมเพื่อสร้างความแตกต่างและขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยนวัตกรรมดังกล่าวอาจเกิดขึ้นจากรูปแบบความร่วมมือกับสถาบันวิจัย หรือ ภาคเอกชน

อีกหนึ่งปัจจัยสำคัญของกลุ่มกิจการในระดับนี้ที่จะต้องมีการขยายผลคือการเข้าถึงเงินทุนที่มีขนาดใหญ่มากขึ้นไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบของเงินกู้หรือเงินลงทุนจากภายนอก โดยเงินทุนนี้จะต้อง

ไม่ขัดแย้งและสามารถสอดคล้องไปกันกับหลักอุดมการณ์ของผู้ก่อตั้งหรือองค์กร ซึ่งไม่สามารถเกิดขึ้นได้ง่ายนัก โดยเฉพาะในกรณีขององค์กรที่มีการเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินการมาจากองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นองค์กรที่มีประวัติศาสตร์การก่อตั้งยาวนาน และไม่คุ้นเคยต่อการระดมทุนในรูปแบบที่มีคนนอกมาเกี่ยวข้อง นอกจากนี้แล้วส่วนใหญ่ไม่มีความประสงค์ที่จะเติบโตในลักษณะก้าวกระโดดแต่จะพอใจที่จะให้กิจการเติบโตไปตามธรรมชาติ

ความท้าทายสำคัญจึงอยู่ที่การสร้างความเข้าใจถึงความสำคัญและคุณค่าของการขยายขนาดกิจการซึ่งจะช่วยให้สามารถสร้างผลกระทบทางสังคมได้ในระดับสูง เหมือนกรณี กรามีนดานอน ที่สามารถออกแบบดำเนินการร่วมกับองค์กรธุรกิจจึงสามารถสร้างผลกระทบทางสังคมในขนาดใหญ่ได้อย่างรวดเร็วผ่านรูปแบบความร่วมมือกับเอกชนเพื่อห้ระดมทุนจากภายนอก (ที่ไม่กระทบกับเป้าหมายหลักการขององค์กร) และ สร้างนวัตกรรมของผลิตภัณฑ์และโมเดลธุรกิจ ซึ่งได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์อย่างชัดเจนว่าเป็นธุรกิจเพื่อสังคมที่ไม่มีการปันผลกำไร เพียงแต่คืนเงินต้นให้กับผู้ร่วมลงทุนเท่านั้น



แผนภาพสรุปความต้องการสนับสนุนเชิงนโยบายและความริเริ่มตามระดับการพัฒนาของวิสาหกิจเพื่อสังคม (วิเคราะห์และจัดทำโดย สนง.สร้างเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ)

จากผลการดำเนินการของสำนักงานสร้างเสริมกิจการเพื่อสังคมนับจากปี พ.ศ. ๒๕๕๔ พบบทเรียนสำคัญ ๔ ประการเมื่อมองจากแต่ละมิติ ได้แก่

๑. ส่วนความรู้ และ กระบวนการนวัตกรรมทางสังคม [Social Innovation]

เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทั้งช่วยริเริ่ม และ ต่อยอดให้กับการพัฒนาวิสาหกิจเพื่อสังคมนวัตกรรมทางสังคมดังกล่าว (ส่วนใหญ่) ไม่สามารถเกิดขึ้นได้เพียงการปฏิบัติซ้ำอย่างยาวนานแต่มักเกิดจากกระบวนการออกแบบอย่างตั้งใจ และ ใช้เครื่องมือวิเคราะห์ต่างๆเข้ามาช่วยเหลือ [intentional design] ร่วมกับภาคส่วนต่างๆผ่านกระบวนการทดลองและร่วมสร้างสรรค์ [prototyping and co-creation]

๒. ส่วนผู้ประกอบการ และ กิจการ

วิสาหกิจเพื่อสังคมส่วนใหญ่ขาดทั้ง **เงินทุน นวัตกรรม ตลาด และ ความรู้ในการบริหารจัดการ** โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะเริ่มต้นของการดำเนินการ ซึ่งการเข้าถึงสิ่งดังกล่าว **เป็นหนึ่งในปัจจัยของความสำเร็จ ไม่ใช่เป็นแค่ทางเลือก [pre-requisite not optional]** โดยรูปแบบและระดับการสนับสนุนจะต่างกันไปตามการเติบโตของกิจการเพื่อสังคม

๓. ส่วนกระบวนการพัฒนาขีดความสามารถ

ระบบการพัฒนาวิสาหกิจเพื่อสังคมที่เหมาะสม มักจะ **ไม่อยู่** ในรูปแบบหลักสูตรการสอน เขียนแผนธุรกิจ หรือ การเรียนการสอนในรูปแบบวิชาการ (หลักสูตรบริหารธุรกิจ) แต่น่าจะเป็น **ระบบการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ [action-based learning] และ ระบบที่เลี้ยงใจให้ความคิดเห็น [mentoring]** ซึ่งมีประสบการณ์ตรง และ ช่วยเหลือสนับสนุนในด้านต่างๆ ซึ่งมีความสำคัญมากกว่าเรื่องเงินทุน

๔. ส่วนการสนับสนุนจากสังคม

การรับรู้ของประชาชนในสังคมทั่วไปเรื่องคุณค่าทางสังคมของสินค้าและบริการต่างๆ ที่ดีมีอยู่แล้วแต่ไม่มากเพียงพอต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม [behaviourchange] ดังนั้นงานสร้างสภาพแวดล้อมทางนโยบาย [enabling policies] เพื่อลดเหตุปัจจัยต่างๆ [barriers to change] จึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างสูงต่อการเติบโตของวิสาหกิจเพื่อสังคมอย่างยั่งยืน นอกจากนั้นแล้วพบว่าคุณค่าอื่นๆ จะถูกรับรู้ในกลุ่มต่างๆ (รวมถึงกลุ่มผู้กำหนดนโยบาย) ได้ก็ต่อเมื่อเกิด **บรรณธรรมขึ้นจริงในบริบทเดียวกันเท่านั้น** (ไม่ใช่การอ้างอิงจากต่างประเทศ)

๖. ความริเริ่ม และ นโยบายสาธารณะเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม

จากการศึกษาวิเคราะห์ถึงรูปแบบมาตรการที่ภาคส่วนต่างๆ ใช้ในการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม สามารถสรุปออกได้เป็น ๕ เรื่องสำคัญ ซึ่งจำเป็นที่จะต้องนำไปควบคู่กันอย่างสมดุลเพื่อสร้างระบบนิเวศของการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมที่มีคุณภาพ [Ecosystem for Social Enterprise Development] ได้แก่

- ระบบส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องการประกอบการสังคม [Social Entrepreneurship in Educational System]

- การพัฒนาขีดความสามารถ [Capacity Building Programme]
- การเข้าถึงเงินทุน [Access to Financial Capital]
- ระบบภาษี [Taxation]
- ระบบตลาดที่มีคุณภาพ [Socially Value-based Market System]

๖.๑ ระบบส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องการประกอบการสังคม

๖.๑.๑ การบูรณาการเข้าสู่การเรียนการสอนในทุกระดับ

การบูรณาการประเด็นการประกอบการสังคมเข้าสู่ระบบการศึกษามีความสำคัญอย่างสูง เนื่องจากเป็นปัจจัยพื้นฐานของการสร้างวิสาหกิจเพื่อสังคมที่มีคุณภาพโดยสามารถทำได้ในทุกระดับมีรูปแบบวิธีการและกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกันออกไปดังเช่น

- โรงเรียนมีชัยพัฒนา (โรงเรียนไม่ไผ่) เน้นการเรียนการสอนเรื่องการประกอบการสังคมในระดับมัธยม นอกจากนี้ยังมีเครือข่ายโรงเรียนขนาดเล็กจำนวน ๑๕ แห่งได้ทดลองดำเนินการภายใต้คำแนะนำและความช่วยเหลือจากคุณมีชัย วีระไวทยะ
- สถาบันอาศรมศิลป์ที่จัดการเรียนการสอนหลักสูตรผู้ประกอบการสังคมในระดับปริญญาตรีโดยมีผู้เข้าเรียนกว่า ๓,๐๐๐ คน ซึ่งมีสัดส่วนจำนวนมากที่มาจากองค์กรชุมชน
- มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตรมีการจัดหลักสูตรบ่มเพาะระยะเวลา ๘ เดือนเน้นกลุ่มผู้เข้าเรียนที่ไม่จำเป็นต้องมีวุฒิการศึกษามาก่อนโดยมีแผนจะริเริ่มหลักสูตรปริญญาตรีธุรกิจเพื่อสังคมในปี พ.ศ. ๒๕๕๘
- มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ภายใต้คณะโลกศึกษาเปิดหลักสูตรนานาชาติเรื่องการประกอบการสังคมในระดับปริญญาตรีในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ที่ผ่านมา

การเรียนการสอนเรื่องการประกอบการสังคมได้มีการดำเนินการอย่างแพร่หลายในมหาวิทยาลัยชั้นนำทั่วโลก เช่น Oxford University, Stanford University, Yale University, Harvard University เป็นต้น นอกจากนี้หลักสูตรในสถาบันอุดมศึกษาแล้วก็ยังมีหลักสูตรการในรูปแบบ Non-degree เช่น SSE UK และหลักสูตรการแบบออนไลน์จำนวนมากในปัจจุบัน

โรงเรียนผู้ประกอบการสังคม School for Social Entrepreneurs UK[SSE]

ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. ๑๙๙๗ โดย Michael Young หนึ่งในผู้มีอิทธิพลอย่างสูงต่อการขับเคลื่อนการประกอบการสังคมในระดับโลก SSE มีเป้าหมายสำคัญในการใช้การศึกษาแบบ Action-based Learning มาสร้างผู้ประกอบการสังคมไม่ว่าจะมาจากพื้นฐานอะไรก็ตาม

SSE เป็นหลักสูตรแบบ non-degree ระยะเวลา ๘-๑๐ เดือน โดยไม่มีการกำหนดวุฒิการศึกษาของผู้เข้าเรียน ปัจจุบันมีผู้สำเร็จการศึกษาทั้งสิ้นแล้วกว่า ๑,๒๐๐ คน ร้อยละ ๗๐ จบมาแล้วไปทำงานในพื้นที่ที่ด้อยโอกาสและเสื่อมโทรม [Deprived area] ๒๐% สุดท้ายที่แย่ที่สุดของสหราชอาณาจักร

เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายที่ยากจนสามารถเข้าเรียนได้ SSE จึงมีรูปแบบโมเดลทางธุรกิจที่มีรายได้หลักจาก Corporate sponsorship และระบบ Social Franchising ซึ่งปัจจุบันมีการขยายตัวไปแล้ว ๑๘ แห่งใน ๔ ประเทศ

SOURCE: School for Social Entrepreneurs UK[SSE]

๖.๑.๒ ระบบวิจัยเพื่อการพัฒนาด้านนวัตกรรมสังคม

นอกเหนือไปจากการส่งเสริมผ่านการเรียนการสอนในโรงเรียนหรือสถาบันอุดมศึกษาแล้ว อีกหนึ่งองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลอย่างมากต่อการส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาวิสาหกิจเพื่อสังคม ได้แก่ การสร้างงานวิจัยและนวัตกรรมสังคมซึ่งมีการส่งเสริมและดำเนินการในหลากหลายลักษณะ เช่นการจัดตั้ง

กองทุนเพื่อสนับสนุนงานวิจัยนวัตกรรมสังคมมูลค่า ๒๕ ล้านปอนด์ขององค์กร NESTA UK การจัดตั้งกองทุนนวัตกรรมสังคมที่เป็นการร่วมทุนระหว่างรัฐและเอกชน [Social Innovation Fund] ของสหรัฐอเมริกา การจัดตั้งกลไกในรูปแบบวิสาหกิจเพื่อสังคมของมหาวิทยาลัยเพื่อสร้าง Research-based social venture ของ University College London [UCLB] หรือ การสร้างเครือข่ายวิสาหกิจนวัตกรรมสังคมของ TEPSIE ในยุโรป เพื่อกระตุ้นให้เกิดการคิดค้นพัฒนานวัตกรรมสังคมและเป็นกลไกเชื่อมต่อสู่การสร้างผลกระทบทางสังคมผ่านกลุ่มผู้ประกอบการสังคมและวิสาหกิจเพื่อสังคม

UCL Business PLC หรือ UCLB

UCLB เป็นองค์กร subsidiary (ถือหุ้นทั้งหมดโดยมหาวิทยาลัย) ของ University College London ประเทศอังกฤษ ตั้งขึ้นในปี ค.ศ. ๒๐๐๖ ดำเนินการในรูปแบบบริษัทจำกัดทำหน้าที่หลักในการเชื่อมต่อและผลักดันให้งานวิจัยที่มีประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาสังคมสามารถเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง มีประสิทธิภาพ และยั่งยืนผ่านรูปแบบกลไกทางธุรกิจ (เป็นตัวอย่างรูปแบบที่เป็นไปได้สูงของกลุ่มสถาบันการศึกษาหรือองค์กรภาครัฐที่สนใจจะยกระดับและเปลี่ยนรูปแบบการทำงานให้เข้าสู่รูปแบบวิสาหกิจเพื่อสังคมได้)

UCLB สามารถผลักดันให้งานวิจัยนำไปสู่การเกิดกิจการได้มากกว่า ๖๐ แห่งผ่านรูปแบบการลงทุนและเข้าถือหุ้น มี TURNOVER ต่อปีเฉลี่ยประมาณ ๔๐๐-๖๐๐ ล้านบาท โดยสร้างมูลค่าเพิ่มทางการลงทุนได้มากกว่า ๔,๕๐๐-๖,๐๐๐ ล้านบาทต่อปี

SOURCE: UCL Business PLC UK

กองทุนนวัตกรรมสังคม หรือ Social Innovation Fund, US

กองทุน SIF เป็นความริเริ่มสำคัญของรัฐบาลสหรัฐที่มองเห็นศักยภาพและโอกาสในการพัฒนานวัตกรรมในองค์กรภาคสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาชุมชนและสังคม รวมไปถึงการสร้างพื้นที่แห่งโอกาสที่ภาคเอกชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขและพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน หลักการใหญ่ของกองทุนคือการเสนอให้ทุนกับความริเริ่มในการแก้ไขปัญหาสังคมที่มีนวัตกรรมกับองค์กรทางสังคมโดยจะต้องมีการไปร่วมทำงานกับภาคเอกชนเพื่อสร้างความร่วมมือและร่วมลงทุน โดยภาครัฐจะสมทบเงินเพิ่มเติมในสัดส่วน ๑:๑

หลังจากเริ่มโครงการในปี ค.ศ. ๒๐๑๐ กองทุนสามารถร่วมสมทบทุนไปแล้วกว่า ๑๗๗ ล้านดอลลาร์ โดยสามารถไปดึงทุนจากภาคเอกชนได้มากกว่า ๔๒๓ ล้านดอลลาร์ และ เกิดความริเริ่มนวัตกรรมสังคมโดยทำงานร่วมกับองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรกว่า ๒๑๗ แห่งใน ๓๗ มลรัฐทั่วประเทศ

SOURCE: Corporation for National and Community Service, USA

๖.๒ การพัฒนาขีดความสามารถ [Capacity building]

๖.๒.๑ ระบบบ่มเพาะที่มีคุณภาพและหลากหลาย

รูปแบบการบ่มเพาะที่สำคัญของวิสาหกิจเพื่อสังคมมีลักษณะร่วมและคล้ายคลึงกับระบบการบ่มเพาะธุรกิจ คือ การสร้างการเรียนรู้และไหวพริบทางธุรกิจ [Business acumen] ผ่านการปฏิบัติและมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องร่วมไปกับการให้คำปรึกษาและระบบพี่เลี้ยง [Coaching and Mentoring] เพียงแต่

จะมีการเน้นความรู้และเครื่องมือเพิ่มเติมในส่วนของการเข้าใจและวิเคราะห์ปัญหาสังคม [Problem insight/Social Impact Assessment] ผ่านแนวทางการสร้างการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ [Action-based learning] ซึ่งกระบวนการบ่มเพาะดังกล่าวส่วนใหญ่จะมาในรูปแบบของโปรแกรมที่มีระยะเวลาตั้งแต่ ๓ เดือน ถึง ๒ ปี โดยจัดควบคุมไว้กับการให้เงินทุนสนับสนุนตามขั้นตอนของพัฒนาการ ตัวอย่างเช่น ระบบบ่มเพาะของ UnLtd UK และ Accelerator Programme ของ Young Foundation

๖.๒.๒ ระบบให้คำปรึกษาและช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญ

นอกเหนือไปจากระบบบ่มเพาะที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาขีดความสามารถของวิสาหกิจเพื่อสังคมแล้ว ระบบการให้คำปรึกษาและช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญก็เป็นส่วนประกอบอันสำคัญต่อการอยู่รอดและเติบโตของวิสาหกิจเพื่อสังคมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบที่เชื่อมต่อการช่วยเหลือจากภาคเอกชน หรือ ที่เรียกว่า Pro-bono ในปัจจุบันมีตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จมากมายที่ทำให้เห็นถึงความเป็นไปได้และประโยชน์ในการทำงานร่วมกันของภาคเอกชนและวิสาหกิจเพื่อสังคม (โดยไม่ใช้การบริจาคเงิน แต่เป็นการบริจาคความเชี่ยวชาญแทน) เช่นระบบ Professional Volunteer ของ Social Venture Hong Kong ที่มีระบบธนาคารเวลาของนักศึกษาซีพกว่า ๘๐๐ คนที่สนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคมในระยะเริ่มต้น ระบบ Fellowship ของ สถาบันการลงทุน LGT สวิสเซอร์แลนด์ ที่ให้ทุนสนับสนุนผู้เชี่ยวชาญที่สนใจเป็นที่เลี้ยงไปทำงานร่วมกับวิสาหกิจเพื่อสังคมในประเทศกำลังพัฒนาที่สถาบันลงทุนอยู่เป็นระยะเวลา ๒ ปี หรือ Business in the Community ที่สร้างระบบสนับสนุนทางเทคนิคจากภาคเอกชนให้เข้ามาช่วยสร้างขีดความสามารถให้กับชุมชน

UnLtd UK

UnLtd หรือ The Foundation for Social Entrepreneurs เป็นองค์กรการกุศลที่ก่อตั้งโดยเงินทุนสนับสนุนตั้งต้นจากรัฐบาลอังกฤษ [Millennium Fund] จำนวน ๑๐๐ ล้านปอนด์ หรือ ประมาณ ๕,๐๐๐ ล้านบาทเพื่อมาสนับสนุนการสร้างผู้ประกอบการสังคม โดยทำงานผ่านโปรแกรมสนับสนุนและระบบบ่มเพาะต่างๆ เช่น

- AWARD PROGRAMME ที่ให้ทุนสนับสนุนใน ๓ ระดับ คือ TRY IT ๕๐๐ ปอนด์ DO IT ๕,๐๐๐ ปอนด์ และ BUILD IT ๑๕,๐๐๐ ปอนด์ โดยเงินรางวัลที่ได้จะมาพร้อมกับระบบสนับสนุน
- FAST GROWTH PROGRAMME ที่ให้ทุนสนับสนุน ๒๐,๐๐๐ ปอนด์ พร้อมกับระบบให้คำปรึกษาทางธุรกิจแบบเข้มข้นระยะเวลา ๑๒ เดือน สำหรับวิสาหกิจเพื่อสังคมที่มีโมเดลการแก้ปัญหาที่ขยายผลในการแก้ปัญหาสังคมขนาดใหญ่ได้
- BIG VENTURE CHALLENGE PROGRAMME ช่วยวิสาหกิจเพื่อสังคมในการระดมทุนจากภายนอกขนาด ๕๐,๐๐๐-๕๐๐,๐๐๐ ปอนด์เพื่อเจริญเติบโตและขยายผลกระทบบางสังคม

ภายหลังจากระยะเวลา ๑๐ ปีของการดำเนินการ UnLtd ได้ให้ทำให้เกิดผู้ประกอบการสังคมไปแล้วกว่า ๒๐,๐๐๐ ราย โดยร้อยละ ๗๖ ยังดำเนินการอยู่ภายหลังจาก ๓ ปี มีส่วนช่วยมูลค่าทางเศรษฐกิจกว่า ๔๕ ล้านปอนด์ หรือกว่า ๒,๐๐๐ ล้านบาท

SOURCE: ๑๐ Years for Social Entrepreneurs, UnLtd UK

Business in the Community [BIC] UK

BIC เป็นองค์กรสาธารณกุศลของเครือข่ายบริษัทเอกชนกว่า ๘๐๐ แห่งในอังกฤษ ก่อตั้งในปี ค.ศ.๑๙๘๒ เพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมของภาคเอกชน BIC เป็นความริเริ่มสำคัญที่พยายามเชื่อมต่อการช่วยเหลือจากภาคเอกชนให้มีส่วนช่วยในการสนับสนุนชุมชนและพัฒนาสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ปัจจุบัน BIC ช่วยระดมอาสาสมัครจากภาคธุรกิจให้มาช่วยงานทางสังคมได้มากกว่า ๔๖,๐๐๐ คนหรือ ๕๘๐,๐๐๐ ชั่วโมงต่อปี

รูปแบบกิจกรรมของ BIC มีทั้งในระดับการทำงานแบบหนึ่งต่อหนึ่งกับชุมชนให้บริการให้คำปรึกษา จัดกิจกรรมทางสังคม จนไปถึงการร่วมสนับสนุนผ่าน Event ขนาดใหญ่เช่น การแข่งขันกีฬาโอลิมปิกที่ลอนดอน ซึ่ง BIC เสนอให้มีการจัดการแข่งขันที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ สร้างประโยชน์ได้อย่างทั่วถึงกับชุมชน

SOURCE: Business in the Community UK

๖.๒.๓ กลไกส่งเสริมสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ด้วยสมมุติฐานที่ว่าปัญหาและความท้าทายทางสังคมในที่ต่างๆแม้จะไม่เหมือนกันแต่ก็มีลักษณะร่วมค่อนข้างมากที่สามารถเรียนรู้ข้ามกันได้ไม่จำเป็นต้องเริ่มใหม่จากศูนย์ หนึ่งในความริเริ่มสำคัญที่มีการดำเนินการอย่างแพร่หลายคือ การสร้างกลไกส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของกลุ่มนวัตกรรมสังคม และ ผู้ประกอบการเพื่อสังคม ซึ่งในปัจจุบันถูกพัฒนาขึ้นเป็นเครือข่ายระดับนานาชาติ เช่น Social Innovation Exchange [SIX], Global Social Entrepreneurs Network [GSEN], Social Innovation Europe ทำให้ความรู้และแนวทางปฏิบัติที่ดีจำนวนมากสามารถเติบโตและขยายผลได้อย่างรวดเร็ว

นอกเหนือจากกลไกเครือข่ายแล้ว อีกหนึ่งรูปแบบที่มีการพัฒนาขึ้นอย่างกว้างขวางคือ การสร้างพื้นที่ทำงานร่วม หรือ **Co-working space** สำหรับผู้ประกอบการใหม่ โดยตัวอย่างที่มีการเติบโตไปทั่วโลกได้แก่ **The Impact Hub** ซึ่งมีเครือข่ายกว่า ๖๑ แห่งทั่วโลก หรือ สวนนวัตกรรมสังคม[**Social Innovation Park**]ของกรุงโซล หรือ สิงคโปร์ ซึ่งมีส่วนอย่างมากให้การสนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคมในระยะตั้งต้นให้มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาความร่วมมือกับกลุ่มผู้ประกอบการสังคมอื่นๆ

THE IMPACT HUB

Impact Hub เป็นเครือข่ายของชุมชนผู้ประกอบการสังคมในระดับโลก โดยเริ่มก่อตั้งขึ้นในปี ๒๐๐๕ ที่กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ เครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการสร้างชุมชนดังกล่าวคือการสร้างพื้นที่กายภาพสำหรับทำงาน หรือ Co-working space ที่ผู้ประกอบการหน้าใหม่สามารถใช้ทำงานและแลกเปลี่ยนความรู้กันได้กับกลุ่มคนที่มีความสนใจเดียวกันแต่มีความเชี่ยวชาญที่ต่างกัน ปัจจุบัน Impact Hub มีการเปิดตัวขึ้นแล้ว ๖๑ แห่งทั่วโลกใน ๕ ทวีป โดยมีอัตราการเติบโตอย่างต่อเนื่อง มีจำนวนสมาชิกจำนวนมากกว่า ๑๐,๐๐๐ คน

SOURCE: www.impacthub.net

๖.๓ การเข้าถึงแหล่งเงินทุน

๖.๓.๑ ทุนสนับสนุนระยะเริ่มต้น [Start-up grant]

เนื่องจากการดำเนินการวิสาหกิจเพื่อสังคมมีความเสี่ยงและความยากมากกว่าองค์กรธุรกิจทั่วไป (ที่ไม่ต้องมีเงื่อนไขเรื่องการจัดการผลกำไร) และ ยากกว่าองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร (ที่มีรายได้จากการบริจาค) ดังนั้นทุนสนับสนุนระยะเริ่มต้นจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการรุ่นใหม่ ตัดสินใจเริ่มต้นดำเนินการ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการสนับสนุนในรูปแบบของเงินให้เปล่าจากภาครัฐ หรือ จากการลงทุนแบบ Angel Investment ของภาคเอกชนการสนับสนุนในระยะนี้จะให้ในจำนวนเงินที่ไม่มากนัก (๕,๐๐๐ บาท ถึง ๒ แสนบาท) และเป็นการให้ขั้นบันได (น้อยไปมาก) สัมพันธ์ไปกับพัฒนาการของกิจการ เน้นไปที่การแปลงความคิดทางธุรกิจสู่การทดลองปฏิบัติจริงเพื่อทดสอบ [Prototyping] และ สร้างโมเดลทางธุรกิจที่มีความชัดเจน

รูปแบบความริเริ่มที่มีการดำเนินการเรื่องนี้มีทั้งในรูปแบบที่มาจากภาครัฐโดยตรง (เช่น โปรแกรมUnLtd ของรัฐบาลอังกฤษ) หรือ มาจากภาคเอกชน (เช่นกรณีของโครงการ Banpu for change ของบริษัทบ้านปูที่ให้ทุนสนับสนุนแบบให้เปล่าทุกปีกับผู้ประกอบการสังคมหน้าใหม่ หรือ ตัวอย่างของNUS-DBS Social Venture Challenge ASIA ของธนาคาร DBS ที่มีเงินทุนเป็น seed money จำนวน ๒๕๐,๐๐๐ บาทและโปรแกรมบ่มเพาะพร้อมทั้งระบบพี่เลี้ยงสนับสนุนให้กับวิสาหกิจเพื่อสังคมในระยะเริ่มต้นที่ผ่านการคัดเลือก)

นอกจากนี้แล้วในปัจจุบันยังมีรูปแบบการระดมทุนเพื่อเป็นทุนเริ่มต้นในอีกลักษณะหนึ่งคือการระดมทุนจากสาธารณะและประชาชนทั่วไป หรือ Crowd Funding เช่น ในกรณีของ เว็บไซต์ KICK STARTER ที่สามารถระดมทุนออนไลน์ได้แล้วกว่า ๑,๔๓๖ ล้านดอลลาร์ หรือกว่า ๔๕,๐๐๐ ล้านบาทเพื่อแปลงความคิดที่ดีไปสู่โครงการจริงแล้ว ๗๕,๒๖๐ โครงการทั่วโลก

๖.๓.๒ ทุนสนับสนุนเพื่อการดำเนินการ

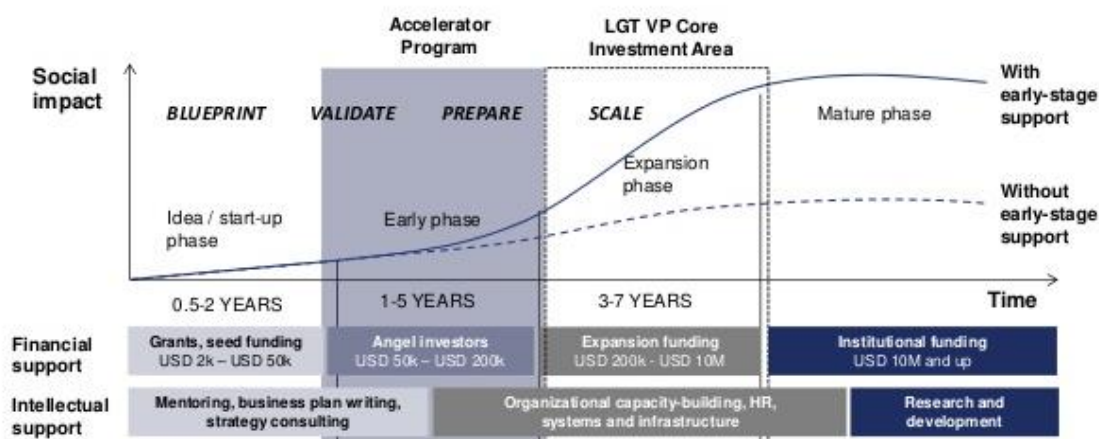
ความริเริ่มที่ทำให้เกิดการเข้าถึงเงินทุนในอีกรูปแบบหนึ่งคือ การสร้างโปรแกรมสนับสนุนโดยตรงจากภาครัฐเพื่อทำให้กิจการระยะเริ่มต้นสามารถยกระดับสู่ธุรกิจได้อย่างแท้จริง ซึ่งการสนับสนุนทางการเงินส่วนใหญ่จะมีการกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะเพื่อให้แน่ใจได้ว่าสามารถเข้าไปสนับสนุนในจุดที่จำเป็นของการดำเนินการธุรกิจในระยะนี้ เช่น เงินทุนสนับสนุนค่าตอบแทนพนักงานและการดำเนินการ[Working capital]เงินทุนพัฒนางานวิจัย เงินทุนสนับสนุนค่าที่ปรึกษา[Consultancy fee] (เช่นในกรณีเกาหลีใต้ที่สนับสนุนค่าจ้างงานคนด้อยโอกาสในสัดส่วน ๑๐๐% ๙๐% ๘๐%ใน ๓ ปีแรก แล้วยังช่วยเงินทุนวิจัยเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และ งบว่าจ้างที่ปรึกษาทางธุรกิจมากกว่า ๑ ล้านบาทภายในระยะเวลา ๕ ปี)^๘ ความริเริ่มของการสนับสนุนนี้สามารถทำได้ทั้งทางฝั่งภาครัฐ เช่น ในกรณีของKOSEAประเทศเกาหลีใต้ ภาคสังคม เช่น OXFAMหรือ เอกชน เช่น สถาบันการลงทุน LGT ซึ่งส่วนใหญ่จะดำเนินการในรูปแบบ Hybrid ที่เชื่อมโยงต่อเนื่องและผสมผสานจากขั้นตอนเริ่มต้นดำเนินการที่เน้นไปที่เงินให้เปล่าไปจนถึงจุดของการลงทุนทั้งในรูปแบบหุ้นส่วนหรือกู้ยืม

^๘ SOURCE: Korea Social Enterprise Promotion Agency

รายละเอียดการให้ทุนสนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคมที่ได้รับการรับรองของ Korea Social Enterprise Promotion Agency

1. ให้งบประมาณสนับสนุนให้กิจการเพื่อสังคมเข้ารับบริการที่ปรึกษาธุรกิจ
2. การจัดซื้อจัดจ้างผลิตภัณฑ์/บริการจากกิจการเพื่อสังคมจากภาครัฐ
3. ระบบ Pro Bono สำหรับ SE (Mentoring การจัดเวิร์คช็อปและสัมมนา และการให้คำปรึกษา)
4. สนับสนุนค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าอาหาร และสวัสดิการ ให้กับผู้สูงอายุที่เกษียณแล้วหรือผู้ที่มีความสามารถในด้านต่างๆใช้ทักษะที่ตนเองเชี่ยวชาญเข้ามาช่วยกิจการเพื่อสังคม
5. สนับสนุนค่าใช้จ่ายบุคลากรหากกิจการเพื่อสังคมนั้นเป็นรูปแบบสร้างงานเพื่อสังคม (social job) รัฐบาลจะช่วยจ่ายค่าแรงของพนักงานในกิจการนั้น ในอัตราค่าแรงขั้นต่ำ และสวัสดิการสังคม
6. สนับสนุนค่าใช้จ่ายในการพัฒนาธุรกิจ SE โดยกำหนดเป็นงบประมาณให้ได้แก่ ค่าวิจัยและพัฒนา ค่าประชาสัมพันธ์และการตลาด ค่าวิจัยตลาด ค่าปรับปรุงคุณภาพผลิตภัณฑ์และบริการ
7. เงินกู้จาก ๔ แหล่ง ได้แก่ Smile Microcredit Bank สำหรับผู้ที่เข้าไม่ถึงแหล่งทุนในระบบปกติ Policy Loan Program of Small&Medium Business Administration (SMBA) สำหรับ SME Hope Loan Program (Hope Dream Loan) สำหรับ SE ที่ได้รับการ certified และ Credit Guaranty Fund สำหรับ SE ที่ได้รับการ certified และไม่มีเครดิต
8. ความช่วยเหลือด้านภาษี (ลดหย่อนภาษีธุรกิจให้กับSE และ ลดหย่อนภาษีให้กับผู้ที่บริจาคเงิน)
9. ช่วยออกประกันสังคมให้กับพนักงานของ SE คือประกันการจ้างงาน ประกันด้านสุขภาพและความปลอดภัยด้านการทำงาน ประกันด้านการแพทย์ และโปรแกรมบำนาญ
10. มีศูนย์การจ้างงาน (Employment Centre) ช่วยหางานให้ผู้ด้อยโอกาส เพื่อช่วย SE ในระยะเริ่มต้น
11. สนับสนุน SE ระยะเริ่มต้น ผ่านกลไกของรัฐบาลท้องถิ่น โดยมีหน้าที่ค้นหาและบ่มเพาะSEในชุมชน สนับสนุนการเงินให้และเชื่อมกับระบบ Pro Bono ผ่านทางรัฐท้องถิ่น

SOURCE: Korea Social Enterprise Promotion Agency



แผนภาพแสดงโมเดลการผสมผสานระหว่างการสนับสนุนทางการเงินที่หลากหลายและระบบบ่มเพาะซึ่งสัมพันธ์ไปกับพัฒนาการของวิสาหกิจเพื่อสังคม

SOURCE: LGT Venture Philanthropy Accelerator Programme

๖.๓.๓ ระบบสินเชื่อพิเศษเพื่อวิสาหกิจเพื่อสังคม

ภายหลังจากระดับของการพัฒนาที่มีการดำเนินการในรูปแบบธุรกิจอย่างเต็มรูปแบบแล้ว ความต้องการเงินทุนส่วนใหญ่จะมีระดับที่มากขึ้นและต้องการการระดมทุนเพิ่มเติมจากภายนอกเพื่อให้เพียงพอต่อการดำเนินการและขยายกิจการ ซึ่งส่วนใหญ่วิสาหกิจเพื่อสังคม มักจะมีปัญหาและไม่สามารถเข้าถึงระบบสินเชื่อในระบบปกติของธนาคารได้ เนื่องจากการขาดหลักทรัพย์ค้ำประกันที่เพียงพอ และแนวคิดของเกณฑ์ในการปล่อยเงินกู้ที่แตกต่างกัน เพราะธนาคารปกติมักจะพิจารณาที่ผลตอบแทนทางการเงิน เป็นปัจจัยสำคัญของการพิจารณาปล่อยเงินกู้ ไม่ได้นำเอาเรื่องผลตอบแทนทางสังคมมาร่วมพิจารณา

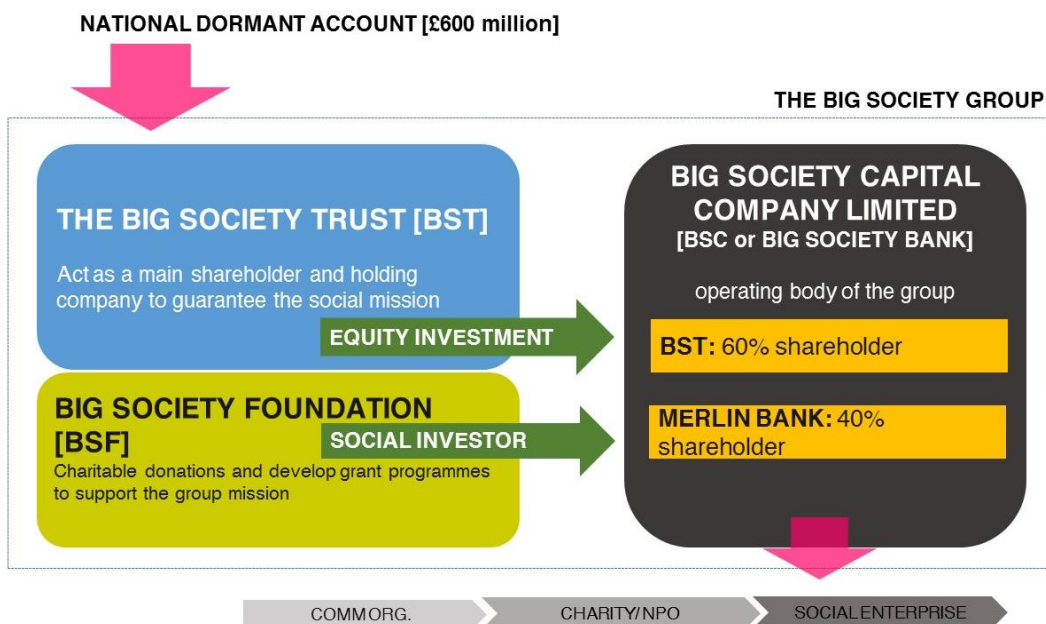
ความริเริ่มเพื่อสนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคมให้เข้าถึงเงินกู้ดังกล่าว คือ การสร้างระบบสินเชื่อพิเศษซึ่งจะมีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการปล่อยเงินกู้ที่สอดคล้องไปกันกับลักษณะและคุณค่าหลักของวิสาหกิจเพื่อสังคม เช่น การผ่อนคลายสัดส่วนมูลค่าหลักทรัพย์ค้ำประกันต่อยอดเงินกู้ การประเมินมูลค่าทรัพย์สิน การพิจารณาผลกระทบทางสังคมควบคู่ไปกับการตอบแทนทางการเงิน การคิดระยะเวลาการผ่อนชำระที่ยาวขึ้นและมีอัตราดอกเบี้ยที่เท่ากันหรือต่ำกว่าระบบปกติ

กรณีศึกษาสำคัญที่มีการดำเนินการในเรื่องนี้มี ๓ ลักษณะคือ

๑) กลไกสินเชื่อในแบบเหมาร่วมหรือผ่านตัวกลาง [Wholesale Bank] ซึ่งมีขนาดใหญ่และดำเนินการโดยภาครัฐ เช่น กรณีของ Big Society Capital ของอังกฤษที่มีมูลค่าถึง ๖๐๐ ล้านปอนด์ (นำเงินมาจากบัญชีที่ไม่มีมีการเคลื่อนไหว และ สมทบโดยธนาคารพาณิชย์)

๒) กลไกสินเชื่อเพื่อธุรกิจหรือกิจการในรูปแบบธนาคารพาณิชย์ ซึ่งสามารถดำเนินการได้ทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น กรณีของธนาคาร Triodos Bank ประเทศเนเธอร์แลนด์

๓) กลไกสินเชื่อขนาดเล็ก หรือ Micro Finance เพื่อการปล่อยกู้ในระดับรายย่อยหรือชุมชน เช่น กรณีของ ธนาคารกรามีน หรือ KIVA



แผนภาพรายละเอียดโครงสร้างและที่มาของเงินของการจัดตั้ง Big Society Capital (วิเคราะห์และจัดทำโดย สนง.สร้างเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ)

TRIODOS BANK

TRIODOS BANK เป็นธนาคารเพื่อสังคมที่ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ.๑๙๘๐ ในประเทศเนเธอร์แลนด์ มีหลักการสำคัญคือใช้กลไกการเงินมาปล่อยกู้ให้กับกิจการที่นำสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนเช่น สิ่งแวดล้อม พลังงานสะอาด เกษตรอินทรีย์ การพัฒนาชุมชน โดยนำเอาเรื่องคุณค่าทางสังคมมาพิจารณาควบคู่ไปกับผลตอบแทนทางการเงินเป็นเกณฑ์สำคัญในการปล่อยกู้

TRIODOS BANK ได้รับรางวัลให้เป็น Most Sustainable Bank of the year ในปี ๒๐๐๙ โดยนิตยสาร Financial Times ปัจจุบันธนาคารมีสาขาใน ๕ ประเทศ โดยมีบัญชีลูกค้าจำนวนทั้งสิ้น ๕๕๐,๐๐๐ บัญชี รายรับประมาณ ๑๐,๐๐๐ บาทต่อปีโดยมีผลกำไรสุทธิในปีล่าสุด ประมาณ ๑,๐๐๐ ล้านบาท

SOURCE: www.triodos.com

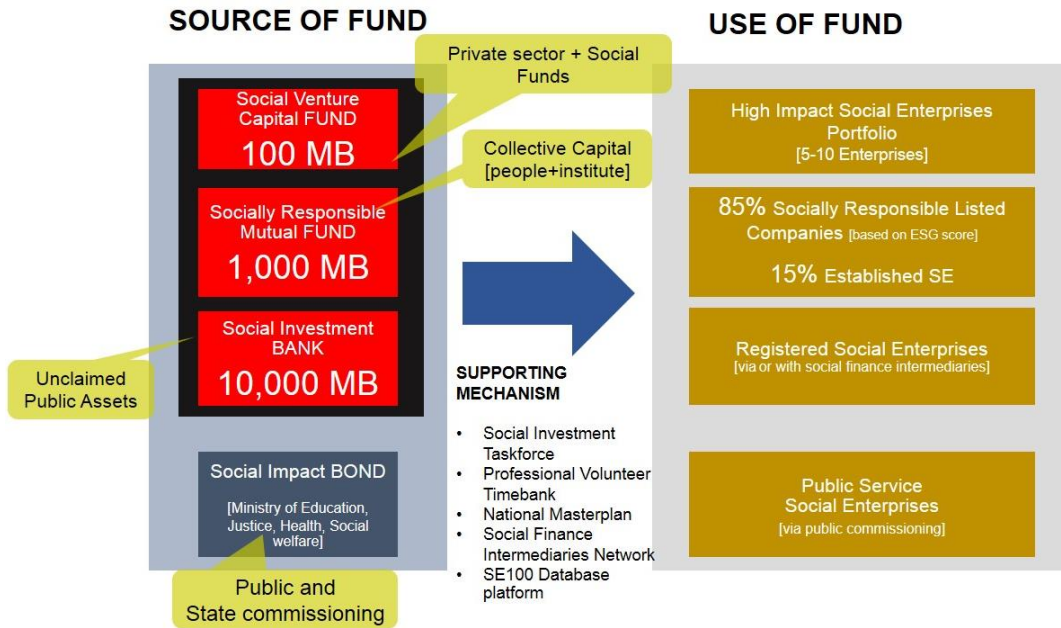
๖.๓.๔ ตลาดการลงทุนทางสังคม [Social investment market]

อีกหนึ่งความริเริ่มสำคัญที่สามารถดำเนินการเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมให้เข้าถึงเงินทุนได้ในระดับที่กว้างขวาง คือ การใช้ระบบการลงทุนที่มีอยู่ในปัจจุบันให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาวิสาหกิจเพื่อสังคม หรือที่เรียกว่า ตลาดลงทุนทางสังคม ซึ่งสามารถทำได้ทั้งโดยภาคเอกชนและประชาชนในรูปแบบที่แตกต่างกันไป เช่น กองทุนส่วนบุคคล [Private Fund], กองทุนร่วมลงทุน [Social Venture Capital Fund], กองทุนรวมที่เน้นการลงทุนที่มีผลกระทบทางสังคม [SR Mutual Fund], การออกพันธบัตรเพื่อพัฒนาสังคม [Social Impact Bond] หรือ แม้แต่การพัฒนาไปสู่การสร้างตลาดหลักทรัพย์เฉพาะของวิสาหกิจเพื่อสังคม [Social Stock Exchange] ในอนาคต

กองทุนหรือกลไกระดมทุนเหล่านี้สามารถเกิดขึ้นและเติบโตได้อย่างมากเนื่องจากการเป็นการลงทุนที่มีรูปแบบเหมือนกับระบบตลาดลงทุนปกติ โดยสามารถเป็นเครื่องมือสำคัญให้นักลงทุนและประชาชนทั่วไปสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคมให้เติบโตและขยายตัวได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนั้นแล้วจากผลการดำเนินการที่ผ่านมาพบว่า กองทุนและกลไกระดมทุนเหล่านี้มีผลการดำเนินการที่อยู่ในระดับน่าพอใจ ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงกว่ารูปแบบการบริจาค (ให้แล้วหมดไป) อย่างมาก และในบางกรณีมีผลที่เทียบเคียงได้กับการลงทุนในธุรกิจทั่วไป ดังเช่นข้อมูลการเติบโตของสถาบันการลงทุน **Bridge Ventures** ของอังกฤษที่มีการจัดตั้งกองทุนทางสังคม เช่น Sustainable Growth Fund, Social Entrepreneurs Fund, Social Impact Bonds Fund etc. มีการลงทุนรวมในตลาดของกลุ่มคนด้อยโอกาส [underserved markets] แล้วกว่า ๔๓๕ ล้านปอนด์ หรือกว่า ๒๐,๐๐๐ ล้านบาทในระยะเวลา ๑๐ ปี หรือ **กองทุน Micro Finance Kiva** ที่นำเงินปล่อยกู้ให้กับผู้ประกอบการสังคมระดับชุมชนรายย่อยทั่วโลกกว่าล้านคนด้วยเงินที่ระดมทุนได้กว่า ๑๕,๐๐๐ ล้านบาท^๙

^๙ SOURCE: www.bridgesventures.com

www.kiva.org



แผนภาพแสดงรูปแบบความเป็นไปได้ของการจัดตั้งตลาดการลงทุนทางสังคม โดยมีความริเริ่มที่แตกต่างกันไปเพื่อรองรับวิสาหกิจเพื่อสังคมที่มีความหลากหลาย (วิเคราะห์และจัดทำโดย สนง.สร้างเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ)

พันธบัตรเพื่อสังคม [Social Impact Bond]

พันธบัตรเพื่อสังคม คือ กลไกเชิงนวัตกรรมที่ถูกออกแบบมาเพื่อปฏิรูประบบการให้บริการสาธารณะให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ช่วยให้การใช้งบประมาณต่างๆของรัฐสามารถสร้างผลลัพธ์ทางสังคมที่วัดผลได้ [measurable social outcome] อย่างแท้จริงไม่เพียงแต่เกิดผลผลิต [output] หรือ กิจกรรม นอกเหนือไปจากนั้นยังเป็นกลไกที่ช่วยให้เกิดการระดมทุนจากภายนอกเพื่อเข้ามาร่วมแก้ไขปัญหาสังคมที่สำคัญได้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านผู้ให้บริการแบบใหม่ [service provider] ที่ทำงานในรูปแบบวิสาหกิจเพื่อสังคม [social enterprise]

พันธบัตรเพื่อสังคมใช้แนวคิดสำคัญคือ การจ่ายเงินตามความสำเร็จ [pay-for-success] ดังนั้นรัฐจึงลดความเสี่ยงและเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารทรัพยากรสาธารณะได้เป็นอย่างดี ในขณะที่เดียวกันก็สามารถยกระดับการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชนและวิสาหกิจเพื่อสังคมให้เป็นงานที่หวังผลสัมฤทธิ์ [result-based] รวมถึงยังเป็นการเปิดพื้นที่ให้กับประชาชนทั่วไปและองค์กรสาธารณะประโยชน์ให้เปลี่ยนเงินบริจาคมาสู่รูปแบบการลงทุนเพื่อสังคมที่สามารถการเปลี่ยนแปลงได้อย่างแท้จริง

ในปัจจุบัน พันธบัตรเพื่อสังคม เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายในประเทศอังกฤษ และ อเมริกา โดยมีมากกว่า ๒๕ พันธบัตร ในอัตราการเติบโตอย่างรวดเร็ว ส่วนใหญ่พันธบัตรเพื่อสังคมที่ออกจะเน้นไปที่ปัญหาสังคมที่สามารถวัดผลการเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจน และมีต้นทุนการดำเนินการที่สูงของภาครัฐ เช่น ปัญหาการติดคุกซ้ำของผู้ผ่านการต้องขัง/ปัญหาการจ้างงานคนพิการ/คนด้อยโอกาส/เด็กเยาวชนที่มีปัญหา [drop-out]/ ผู้สูงอายุ ซึ่งพันธบัตรแรกๆที่ออกโดยประเทศอังกฤษชื่อ Peterborough ในปี ค.ศ.๒๐๑๐ ด้วยจำนวนเงินกว่า ๒๕๐ ล้านบาทซึ่งถูกระดมทุนจากประชาชนและองค์กรสาธารณะกุศลแล้วนำมาใช้จ่ายจ้างวิสาหกิจเพื่อสังคมให้ไปพัฒนาโปรแกรมเตรียมความพร้อมให้กับผู้ผ่านการต้องขังจำนวน ๑,๕๐๐ คน พบว่าหลังจากดำเนินการไปได้ ๔ ปี อัตราการต้องขังซ้ำของกลุ่มดังกล่าวสามารถลดลงไปได้มากกว่า ๑๑% ต่อปี (ปกติจะเป็นอัตราเพิ่มที่ ๑๐% ต่อปี) ทำให้เกิดการประหยัดเงินของภาครัฐไปได้มากกว่าหลายล้านปอนด์ โดยรัฐบาลเป็นผู้จ่ายเงินลงทุนคืนให้เมื่อหมดระยะเวลาพร้อมโบนัส

๖.๔ ระบบภาษี [Taxation]

หนึ่งในมาตรการสำคัญที่ใช้ในการส่งเสริมการเติบโตของวิสาหกิจเพื่อสังคมได้อย่างรวดเร็วของภาครัฐ คือ การใช้กลไกทางภาษีเข้ามาช่วยสร้างแรงจูงใจ โดยมีตัวอย่างของการใช้กลไกภาษีที่แบ่งตามกลุ่มเป้าหมายเป็น ๒ กลุ่มคือ

๖.๔.๑ การลด/ยกเว้นภาษีให้กับนักลงทุนทางสังคม

มาตรการนี้มีเพื่อสร้างการเข้าถึงเงินทุนผ่านการลงทุนของนักลงทุนซึ่งโดยส่วนใหญ่จะมีความรู้ทางด้านธุรกิจ ดังนั้นผลประโยชน์สำคัญนอกเหนือไปจากการเข้าถึงเงินทุนของวิสาหกิจเพื่อสังคมแล้ว ยังจะได้ระบบการสนับสนุนเชิงการจัดการในรูปแบบของพี่เลี้ยงอันเนื่องมาจากพันธะและความผูกพันที่เกิดขึ้นจากการลงทุน ตัวอย่างมาตรการที่ได้มีการดำเนินการในลักษณะนี้แล้วคือ กฎหมาย **Social Investment Tax Relief** ของอังกฤษที่มีผลเริ่มบังคับใช้ในเดือน เมษายน ปี คศ.๒๐๑๔ โดยอนุญาตให้นำจำนวนเงินที่ได้ลงทุนกับวิสาหกิจเพื่อสังคม/ CIC ไปหักภาษีเงินได้มากถึงร้อยละ ๓๐^{๙๐}

๖.๔.๒ การลด/ยกเว้นภาษีให้กับวิสาหกิจเพื่อสังคม

มาตรการทางภาษีในอีกลักษณะหนึ่งที่มีการดำเนินการ คือ การให้ประโยชน์ทางภาษีเงินได้นิติบุคคลตรงกับตัววิสาหกิจเพื่อสังคม ซึ่งจะเป็นการส่งผลโดยตรงทำให้บริษัทมีต้นทุนดำเนินการที่ต่ำลงและทำให้สามารถแข่งขันกับตลาดปกติได้มากขึ้น อย่างไรก็ตามมาตรการนี้ได้ถูกวิพากษ์อย่างมากว่าจะทำให้วิสาหกิจเพื่อสังคมอ่อนแอลงในระยะยาวอันเนื่องมาจากการไม่ดำเนินการบนต้นทุนที่แท้จริง และ ยังเป็นการทำให้กลไกตลาดบิดเบือนไม่เป็นจริง จึงมีแรงกระแสดต่อต้านจากกลุ่มธุรกิจปกติพอควรในกรณีของประเทศที่มีระบบตลาดเสรี เช่น ที่อังกฤษ (ทำให้ไม่มีการออกมาตรการนี้) มาตรการนี้ได้ถูกนำมาใช้ในประเทศเกาหลีใต้ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ *Social Enterprise Promotion Act* โดยยกเว้นภาษีนิติบุคคลให้กับวิสาหกิจเพื่อสังคมที่ได้รับการรับรองในอัตราร้อยละ ๕๐ เป็นระยะเวลา ๓ ปี^{๙๑}

ตารางเปรียบเทียบมาตรการทางภาษีที่เกี่ยวข้อง

	อังกฤษ	เกาหลีใต้
กฎหมาย	Social Investment Tax Relief, Finance Bill ๒๐๑๔	Social Enterprise Promotion Act
สิทธิประโยชน์สำคัญ	<p>Income Tax Reliefของนักลงทุน: หักลดจากยอดภาษีเงินได้ที่ต้องเสียในปีก่อนหน้านั้น ๓๐% ของยอดเงินลงทุนรวมไม่เกิน ๑ ล้านปอนด์ต่อปี กับ qualified SE โดยถือครองไม่ต่ำกว่า ๓ ปี</p> <p>Capital Gain Disposal Reliefของนักลงทุน: ยกเว้นภาษีเงินได้ที่เกิดจากการขายหุ้นที่เกิดจากการลงทุน qualified SE หลังจากถือครองได้ ๓ ปี</p>	<p>Exemption of Corporate Tax สำหรับ Certified SE: ยกเว้นภาษีรายได้นิติบุคคล ๕๐% ระยะเวลา ๓ ปี หลังจากปีที่มีรายได้รวมไปถึงการยกเว้น ๕๐% ภาษีอสังหาริมทรัพย์ [real estate acquisition tax] ที่ได้นำมาใช้ของกิจการ</p> <p>Income Tax Enforcement Ordinance สำหรับการบริจาคเงินให้ Certified SE: สามารถนำยอดบริจาคมาหักเป็นค่าใช้จ่าย [deductible expense] ได้ ๑๐% สำหรับ Corporate และ ๓๐% สำหรับปัจเจกบุคคล</p>

^{๙๐} SOURCE: *Social Investment Tax Relief Guidance, HM Revenue and Customs, Cabinet Office UK*

^{๙๑} SOURCE: *The Special Tax Treatment Control Law, Social Enterprise Promotion Act, SOUTH KOREA*

๖.๕ ระบบตลาดที่มีคุณภาพ [Socially Value-based Market System]

▪ ระบบจัดซื้อจัดจ้างของภาครัฐ[Public procurement system]

มาตรการนี้เป็นการสร้างระบบตลาดที่มีขนาดใหญ่ สม่่าเสมอ และ มีภารกิจในการส่งเสริมการพัฒนาสังคมอยู่แล้วได้แก่ ระบบจัดซื้อจัดจ้างของหน่วยงานภาครัฐ (ทั้งส่วนกลางและท้องถิ่น) ตัวอย่างที่มีการดำเนินการแล้ว เช่น Public Services[Social Value]Act ของประเทศอังกฤษ ซึ่งเพิ่มเติมส่วนข้อมูลคุณค่าทางสังคมเป็นหนึ่งในเกณฑ์ของการคัดเลือกผู้ให้บริการควบคู่ไปกับการผลตอบแทนทางการเงิน นอกจากนี้แล้วยังมีระเบียบ Preferential Purchase by Public Institutions ของประเทศเกาหลีใต้ ที่ระบุให้หน่วยงานรัฐส่วนกลางและท้องถิ่นพิจารณาจัดซื้อจัดจ้างจากกลุ่มวิสาหกิจเพื่อสังคมที่ได้รับการรับรองในลำดับแรกๆของขั้นตอนการจัดซื้อจัดจ้าง

▪ การรณรงค์ของภาคประชาสังคมและเอกชน

นอกเหนือไปจากกลไกภาครัฐแล้ว มาตรการทางการตลาดที่สามารถดำเนินการและมีการดำเนินการไปแล้ว ได้แก่ การสร้างตลาดผู้บริโภคที่มีคุณภาพ เพื่อรองรับสินค้าและบริการของเครือข่ายวิสาหกิจเพื่อสังคมให้มีคุณภาพและมากเพียงพอ ดังเช่นในกรณีของภาคประชาสังคมที่อังกฤษ[SEUK] ที่ออกโครงการรณรงค์ให้ประชาชนร่วมสนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคมผ่านการเลือกการบริโภคของตนภายใต้แคมเปญ BUY SOCIAL! หรือ การสร้างกลไกตลาดเชิงนวัตกรรมของวิสาหกิจเพื่อสังคมชื่อ Happynare ของกลุ่มบริษัทเอกชนSK GROUPของเกาหลีใต้ที่ทำหน้าที่เป็นตลาดกลางในการรับสินค้าจากเครือข่ายวิสาหกิจเพื่อสังคมไปเชื่อมต่อกับระบบจัดซื้อจัดจ้างของเครือข่ายบริษัทเอกชนอื่นๆในประเทศภายใต้แนวความคิด Social Enterprise for the Social Enterprise โดยในปี ค.ศ.๒๐๑๓ มียอดรายรับสูงถึง ๖,๐๐๐ ล้านบาท^{๑๒}

๗. รูปแบบกลไกการบริหารจัดการ

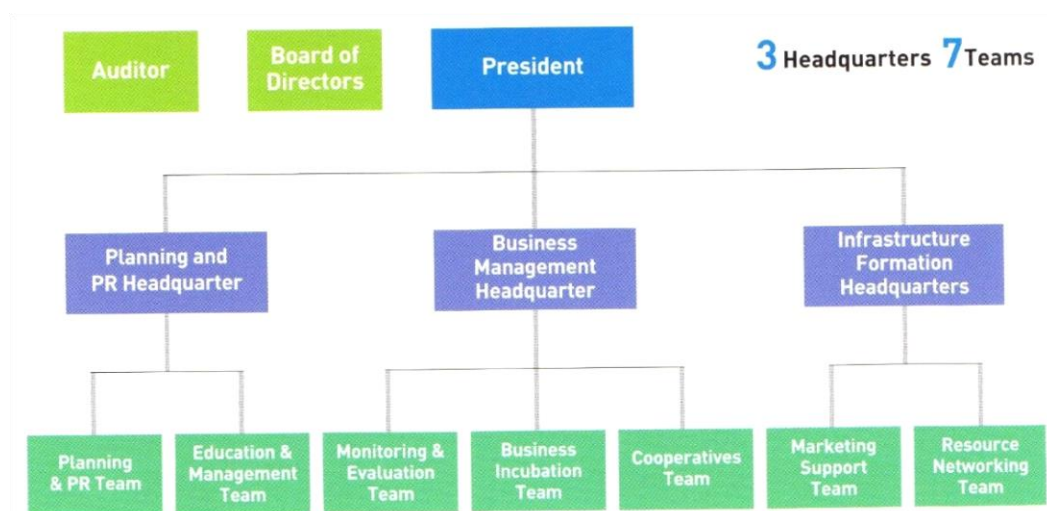
รูปแบบกลไกการบริหารจัดการเพื่อการขับเคลื่อนวิสาหกิจเพื่อสังคมมีความแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ โดยส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับระดับความสนใจของนโยบายภาครัฐและความก้าวหน้าเรื่องกฎระเบียบและกฎหมาย ในประเทศที่มีการให้ความสำคัญสูงในระดับนโยบายก็จะมีการจัดตั้งหน่วยงานพิเศษขึ้นมาดำเนินการควบคู่ไปกับกลไกในด้านผู้ประกอบการและภาคประชาสังคมเองเพื่อให้เกิดการทำงานที่ส่งเสริมกัน

๗.๑ กลไกการบริหารจัดการ และ บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ

ประเทศที่มีการออกกฎหมายเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมแล้ว ๓ ประเทศได้แก่ ฟินแลนด์ (๒๐๐๔) เกาหลีใต้ (๒๐๐๗) และ อังกฤษ (๒๐๑๓) โดยในกรณีของฟินแลนด์และเกาหลีใต้ เป็นการออกกฎหมายโดยมีวัตถุประสงค์หลักคือการแก้ไขปัญหาการจ้างงานของกลุ่มคนด้อยโอกาส ดังนั้น กฎหมายจึงออกภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงการจ้างงานและแรงงาน

^{๑๒} SOURCE: www.happynarae.co.kr

ภายหลังจากการออกกฎหมายรัฐบาลเกาหลีได้มีการจัดตั้งหน่วยงานอิสระภายใต้การกำกับของรัฐเพิ่มเติมในรูปแบบ Corporation ชื่อ Korea Social Enterprise Promotion Agency [KOSEA] เพื่อเป็นจุดประสานงานและขับเคลื่อนนโยบายในระดับประเทศ โดยส่งเสริมให้องค์กรบริหารท้องถิ่นในระดับเมืองเป็นจุดดำเนินการ



แผนภาพแสดงโครงสร้างองค์กร KOSEA โดยมีบริหารจัดการต่อปีประมาณ ๖๘๐ ล้านบาท

โครงสร้างการบริหารจัดการของประเทศอังกฤษมีความแตกต่างอย่างมีนัยยะสำคัญต่างไปจากสองประเทศข้างต้นกล่าวคือ รัฐบาลอังกฤษไม่ได้มองวิสาหกิจเพื่อสังคมในมุมการจ้างงานคนด้อยโอกาสเท่านั้น แต่ยังมองครอบคลุมไปถึงเรื่อง ระบบบริการสาธารณะ และการยกระดับองค์กรทางสังคมอื่นๆ [Third Sector] ดังนั้นกลไกการบริหารจัดการจึงถูกกำหนดให้อยู่ในลักษณะของงานส่วนกลางข้ามกระทรวง โดยเป็นหน่วยงานในระดับสำนักงานชื่อ Office for Civil Society หรือ OCSภายใต้ Cabinet Office (เดิมชื่อ Office of The Third Sector) มีรัฐมนตรีเฉพาะเป็นผู้ดูแลโดยตรง กฎหมายที่ออกมาเพื่อสนับสนุนจึงไม่ได้เป็นการออกภายใต้หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง แต่เป็นการออกจากหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเป็นการประสานและผลักดันของสำนักงาน OCS เช่น กฎหมาย Public Services [Social Value] Act กฎหมาย Dormant Bank Account ระเบียบการลดภาษี Social Investment Tax Relief (อยู่ภายใต้ Finance Bill) เป็นต้น

๗.๒ กลไกการบริหารจัดการ และ บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานภาคประชาสังคม

นอกจากกลไกภาครัฐแล้ว องค์กรจากภาคประชาสังคมก็มีบทบาทอย่างสูงในการช่วยขับเคลื่อนงานวิสาหกิจเพื่อสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่ขาดการสนับสนุนเชิงนโยบายจากภาครัฐ ในกรณีของอังกฤษ กลไกภาคประชาสังคมได้มีการจัดตั้งขึ้นโดยกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจสังคมชื่อ Social Enterprise UK หรือ SEUK มีบทบาทสำคัญในการผลักดันกฎหมาย Public Services Act รวมถึงการสร้างกระแสสนับสนุนของสังคมอย่างเช่นในกรณีของแคมเปญรณรงค์ BUY SOCIAL! โดยได้รับการสนับสนุนเงินทุนจากรัฐอย่างต่อเนื่องส่วนที่เกาหลีใต้องค์กรภาคประชาสังคมสำคัญ เช่น WORK TOGETHER FOUNDATION, HOPE INSTITUTE และ SEOUL SOCIAL ECONOMY CENTRE ก็มีบทบาทอย่างสูงในการ

ผลักดันงานวิสาหกิจเพื่อสังคมให้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางผ่านการจัดเวทีสัมมนาระดับนานาชาติ และการร่วมลงทุนกับวิสาหกิจเพื่อสังคม

ในประเทศที่ยังไม่มีหน่วยงานรัฐและนโยบายที่ชัดเจนในการสนับสนุน ส่วนใหญ่การขับเคลื่อนจะเกิดการรวมตัวกันของกลุ่มผู้ประกอบการสังคมเอง เช่น Singapore Social Enterprise Association[SEA], Philippine Social Enterprise Network [PhilSEN], Social Enterprise Alliance Malaysia [SEA], Social Venture Hong Kong [SVHK] โดยจะทำหน้าที่หลักในเรื่องการจัดกิจกรรมให้ความรู้กับเครือข่ายและสร้างการรับรู้สาธารณะ รวมไปถึงการผลักดันให้รัฐบาลเกิดนโยบายและกฎหมายเข้ามาสนับสนุนการดำเนินการ

๘. บทวิเคราะห์และข้อเสนอแนะ

๘.๑ บทเรียนและปัจจัยสำคัญต่อการเติบโตของวิสาหกิจเพื่อสังคมในประเทศไทย

ปัจจัยสำคัญ ๓ เรื่อง ได้แก่ การกำหนดความเข้มข้นของนิยาม การสนับสนุนจากนโยบายภาครัฐ และ ความตื่นตัวของสังคม (ประชาชน ประชาสังคม และ เอกชน) ในการร่วมสนับสนุน ซึ่งทั้งหมดส่งผลอย่างมากต่อคุณภาพและการเติบโตของวิสาหกิจเพื่อสังคม โดยทั้ง ๓ ปัจจัยจะต้องถูกออกแบบอย่างสมดุลและดำเนินการร่วมกันอย่างสอดคล้องเนื่องจากแต่ละปัจจัยส่งผลอย่างมีนัยยะสำคัญต่อกันดังที่แสดงรายละเอียดเพิ่มเติมที่จะได้กล่าวถึงดังนี้



A: การกำหนดระดับความเข้มข้นของนิยาม

การกำหนดนิยามเปรียบเสมือนการติดกระดุมเม็ดแรกซึ่งจะส่งผลอย่างมากต่อการดำเนินการอื่นๆทั้งหมดต่อไป เป้าหมายหลักของการกำหนดนิยาม คือการทำให้เกิดความชัดเจนและแตกต่างของ วิสาหกิจเพื่อสังคมซึ่งถือเป็นเรื่องใหม่มากในสังคมไทยดังนั้นหากไม่ทำให้เกิดความชัดเจนก็จะเกิด ความ

สนับสนุนของประชาชน และ ทำให้ระบบการสนับสนุนจากภาครัฐไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย

นอกจากนั้นแล้วระดับความเข้มข้นของนิยามยังมีผลต่อรูปแบบการเติบโตของวิสาหกิจ เพื่อสังคมอย่างมากกล่าวคือหากนิยามมีความเคร่งครัดและเจาะจง (เช่น การกำหนดจำนวนผู้พิเคราะห์ การกำหนดให้ไม่มีการปันผล) ฐานของผู้ประกอบการที่จะสนใจจะดำเนินการก็จะเป็นเพียงปริมาณอันเนื่องมาจากการขาดแรงจูงใจและการมีข้อจำกัดที่ปฏิบัติไม่ได้ ทำให้ไม่สามารถ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงกลุ่มกระแสหลักในสังคมได้ [Mainstreaming]

ในทางตรงข้ามหากมีการกำหนดความเข้มข้นที่อ่อนและมีนิยามที่กว้างขวางมากก็จะส่งผลให้เกิดความคลุมเครือและไม่มีความแตกต่างอะไรไปจากองค์กรสาธารณะกุศล หรือ องค์กรธุรกิจแบบปกติเดิม ทำให้วิสาหกิจเพื่อสังคมที่ดำเนินการมายาวนานและมีระดับเข้มข้นไม่ประสงค์ที่จะเข้าร่วมอยู่ในระบบทะเบียนใหม่นี้เพราะจะถูกนำไปเหมารวมกับกลุ่มต่างๆไป ซึ่งในปัจจุบันก็มีพัฒนาการที่มีการถกเถียงและเกิดความไม่ชัดเจนนี้อยู่แล้ว

หนึ่งในเรื่องสำคัญที่ต้องมีการพัฒนาควบคู่กันไปกับการพัฒนาวิสาหกิจเพื่อสังคมคือการสร้างความรู้ เครื่องมือและเครือข่ายเรื่องการประเมินผลกระทบทางสังคม [Social Impact Assessment] ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยทำให้เกิดความชัดเจนที่มากขึ้นของนิยามและคุณค่าความแตกต่างของวิสาหกิจเพื่อสังคมต่อสาธารณะ รวมไปถึงการเป็นฐานอ้างอิงสำหรับกฎระเบียบต่างๆที่จะประกาศขึ้นเพื่อให้หลักเกณฑ์และสิทธิประโยชน์ที่กำหนดอยู่ในรูปแบบอัตโนมัติ [Objectivity] และเกิดการยอมรับจากสาธารณะให้ได้มากที่สุด

B: การสนับสนุนเชิงนโยบายจากภาครัฐ

รัฐควรมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการสร้างระบบนิเวศน์และโครงสร้างพื้นฐานสำคัญ [Ecosystem and Infrastructure] ที่จะเอื้อต่อการเกิดวิสาหกิจเพื่อสังคมที่มีคุณภาพและสามารถสร้างผลกระทบทางสังคมได้สูง อันประกอบได้ด้วยเรื่องสำคัญดังต่อไปนี้

B๑: การเรียนการสอนเรื่องการประกอบการสังคมในระบบการศึกษาทุกระดับ [SOCIAL ENTREPRENEURSHIP EDUCATION]

การสนับสนุนให้เกิดผู้ประกอบการสังคมตั้งแต่ระดับเยาวชนจนถึงมหาวิทยาลัย โดยเน้นให้มีการบูรณาการเรียนการสอนที่สอดคล้องไปกับบริบทปัญหาและทรัพยากรของพื้นที่ต้น โดยผ่านการกำหนดนโยบายสนับสนุน เช่น

- โปรแกรมร่วมลงทุนหรือสนับสนุนกับภาคเอกชน [Matching fund]
- ระเบียบในการนำเอาเงินสนับสนุนทุนการศึกษาด้านการประกอบการสังคมไปลดหย่อนภาษีในอัตราพิเศษ
- การยกเว้นค่าเรียนหรือจัดเก็บในอัตราต่ำให้กับผู้สนใจศึกษาเรื่องการประกอบการสังคม

B๒: ระบบงานวิจัยนวัตกรรมสังคม [SOCIAL INNOVATION RESEARCH SYSTEM]

การสนับสนุนให้เกิดการทำวิจัยเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคมโดยเฉพาะในหัวข้อ นวัตกรรมสังคมและการประเมินผลกระทบทางสังคม [Social Innovation and Social Impact Assessment] ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญอย่างมากต่อการสร้างความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจเพื่อสังคม ผ่านกลไกและช่องทางต่างๆ เช่น

- การจัดงบประมาณสนับสนุนเฉพาะร่วมกับกองทุนที่มีการบริหารจัดการงานวิจัยที่มีอยู่แล้ว เช่น สกว. สวทช. ทั้งในส่วนของทุนสำหรับนักศึกษาปริญญาโทหรือเอก และ นักวิจัยรุ่นใหม่
- ส่งเสริมความริเริ่มการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อการพัฒนาแบบเครือข่ายความร่วมมือ หรือ Collaborative research (กรณีของ TEPSIEยุโรป) ผ่านการให้ทุนระยะยาวโดยมีเงื่อนไขของการทำงานข้ามกลุ่มและเน้นไปที่โจทย์ทางสังคมขนาดใหญ่ที่สำคัญ
- การผ่อนคลายกฎระเบียบ [Deregulation] ให้กับสถาบันอุดมศึกษาและหน่วยงานวิจัย เพื่อทำให้เกิดกลไกทำงานที่สามารถต่อยอดงานวิจัยเพื่อนำสู่รูปแบบกิจการได้โดยคล่องตัวและนำสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมได้อย่างแท้จริง (กรณีของ UCLBusinessPLC อังกฤษ)

B๓: ระบบสนับสนุนกิจการระยะเริ่มต้น [SE START-UP GRANT PROGRAMME]

การจัดตั้งระบบสนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคมระยะเริ่มต้นโดยทำงานผ่านกลุ่มองค์กรตัวกลางที่มีคุณภาพสูง [Intermediaries] (สามารถเป็นได้ทั้ง สถาบันการศึกษา องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร วิสาหกิจเพื่อสังคม) เพื่อนำเงินสนับสนุนที่ได้ไปพัฒนาระบบบ่มเพาะที่ไปควบคู่กับการสนับสนุนต่างๆแบบผสมผสานทั้งเงินให้เปล่าและการให้ทุนแบบมีเงื่อนไข (เช่นการนำคืนมาจัดตั้งเงินทุนหมุนเวียนเฉพาะประเด็น) ระบบบ่มเพาะดังกล่าวจะครอบคลุมไปถึงระบบการให้คำปรึกษาและระบบพี่เลี้ยงที่เหมาะสม โดยมีระยะเวลาสนับสนุนที่ชัดเจนและมีระดับของการสนับสนุนที่เพิ่มมากขึ้นสัมพันธ์ไปกับพัฒนาการของกิจการ (เช่นในกรณี UnLtd Programme ของอังกฤษ) นอกจากนี้แล้วยังควรมีการมาตรการจูงใจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ ภาคเอกชน เข้ามาร่วมสร้างกลไกสนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคม(เช่นในกรณีของ Social Enterprise Promotion Act เกาหลีใต้) เพื่อให้เกิดระบบสนับสนุนที่มีคุณภาพและหลากหลาย

	STAGE ๑: PROBLEM INSIGHT & IDEATION	STAGE ๒: PROTOTYPE	STAGE ๓: BUSINESS MODEL/PLAN + WORKING CAPITAL
การสนับสนุนการเงิน (ต่อกิจการ)	๑๐,๐๐๐-๒๐,๐๐๐ บาท (grant)	๑๐๐,๐๐๐-๒๐๐,๐๐๐ บาท (grant)	๕๐๐,๐๐๐-๑,๐๐๐,๐๐๐ (conditional grant to create revolving fund)
การสนับสนุนที่ไม่ใช่การเงิน	หลักสูตรอบรม	ระบบ Coaching & Mentoring	

ตารางข้อเสนอเรื่องระบบสนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคมระยะเริ่มต้น

B๔: ระบบทะเบียนเพื่อรับรองวิสาหกิจเพื่อสังคม [SE CERTIFICATION SYSTEM]

การออกระบบและระเบียบของการรับรองสถานภาพของวิสาหกิจเพื่อสังคมที่ใช้เกณฑ์แบบกว้าง ครอบคลุมกลุ่มที่สนใจมากเพียงพอ หรือ **วิสาหกิจเพื่อสังคม TYPE B** มีคุณสมบัติหลัก ๕ เรื่องได้แก่

๑) การกำหนดวัตถุประสงค์ทางสังคมเป็นเป้าหมายหลักของกิจการ โดยมีตัวบ่งชี้สำคัญ [Proxies] จำนวนหนึ่งข้อหรือมากกว่า จาก ๔ หัวข้อนี้

๑.๑ มีการจ้างงานกลุ่มผู้ด้อยโอกาส (คนพิการ ผู้ผ่านการต้องขัง ผู้ว่างงานมาเป็นเวลายาวนานเกินกว่า ๒ ปี ผู้สูงอายุเกินกว่า ๖๕ ปี หรือ อื่นๆเพิ่มเติมได้ในภายหลัง) ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๒๐ ของจำนวนพนักงานประจำตามระเบียบที่ได้จดทะเบียนขององค์กร

๑.๒ มีการดำเนินการธุรกิจหลัก (ตามสัดส่วนปริมาณและรายได้ของสินค้าหรือบริการของกิจการ) ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๗๕ ในเรื่องที่ส่งเสริมสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ดี (เกษตรอินทรีย์ พลังงานทดแทนหรือพลังงานสะอาด สินค้าหรือบริการที่มีราคาเหมาะสมสำหรับกลุ่มคนด้อยโอกาส การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม สินค้าหรือบริการเพื่อการอนุรักษ์และส่งเสริมสิ่งแวดล้อม ระบบบริการสาธารณสุขราคาถูก หรือ อื่นๆเพิ่มเติมได้ในภายหลัง)

๑.๓ เป็นกิจการที่มีการถือครองกรรมสิทธิ์ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐ และมีโครงสร้างการตัดสินใจร่วมโดยกลุ่มคนด้อยโอกาสตามที่ได้ระบุข้างต้น [Beneficiaries-owned Enterprise]

๑.๔ เป็นกิจการที่มีการยกผลกำไรไม่น้อยกว่าร้อยละ ๗๕ หลังหักค่าใช้จ่ายให้กับองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร หรือ กิจกรรมเพื่อสังคม โดยไม่มีการปันผลกำไรให้กับผู้ถือหุ้น

๒) รายได้หลักจะต้องมาจากการทำการค้าของสินค้าหรือบริการ (มากกว่าร้อยละ ๕๐ ของยอดรายรับ)

๓) กระบวนการที่เป็นมิตรต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยมีตัวบ่งชี้สำคัญใน ๒ เรื่องนี้

a. มีนโยบายและระบบการจ้างงานที่เป็นธรรมทั้งกับพนักงาน [Fairtrade] และห่วงโซ่อุปทาน [supply chain]

b. มีกระบวนการจัดการกระบวนการผลิตหรือบริการที่มีระบบได้มาตรฐานเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและสังคม (เช่น ลดใช้สารเคมี ลดมลพิษ การจัดการของเสีย และไม่สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม)

๔) มีการจัดการผลกำไรที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ ๕๐ ไปลงทุนซ้ำตามวัตถุประสงค์ทางสังคมที่กำหนดไว้ในข้อ ๑ หรือนำไปสนับสนุนกิจกรรมทางสังคม และห้ามปันผลเกินกว่าร้อยละ ๓๐ ของผลกำไรที่เกิดขึ้น

๕) มีธรรมาภิบาล โดยจะต้องมีการจดทะเบียนในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งตามกฎหมาย และ มีการจัดทำรายงานประจำปีส่งให้กับหน่วยงานรัฐที่กำกับดูแล และ พร้อมทั้งจะเปิดเผยสู่สาธารณะ

กระบวนการในการตรวจสอบรับรองจะต้องมีการดำเนินการร่วมกับองค์กรที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องได้เสียจากภายนอก โดยจัดทำปีละหนึ่งครั้ง มีอายุการรับรอง ๒ ปี โดยหากมีการแจ้งข้อมูลที่ไม่จริงหรือมีการกระทำผิดจากเงื่อนไขที่กำหนดให้ดำเนินการถอดถอนการรับรองได้ (ระบุไว้ในกฎหมายกิจการ ที่ได้รับการรับรองเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมจะได้รับสิทธิประโยชน์พื้นฐานในส่วนของการเข้าถึงข้อมูลความรู้, SE START-UP PROGRAMME การเข้าถึงเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำในธนาคารวิสาหกิจเพื่อสังคม [SE BANK] รวมไปถึงการลดภาษีเงินได้ของกิจการในระดับที่เหมาะสมในช่วงเริ่มต้น

กิจการอื่น ๆ ที่ไม่ได้รับการรับรอง รัฐจะต้องประกาศคุ้มครอง **ห้ามใช้** คำว่า วิสาหกิจเพื่อสังคม SOCIAL ENTERPRISE หรือ คำเกี่ยวเนื่อง เป็นส่วนหนึ่งของชื่อกิจการ (เช่น กรณีกฎหมายของเกาหลีใต้) เพื่อป้องกันการเข้าใจผิดและสับสนของสาธารณะ

B๕: ระบบการจดทะเบียนพาณิชย์สำหรับวิสาหกิจเพื่อสังคมที่ไม่แสวงหาผลประโยชน์ [SE LEGAL FORM]

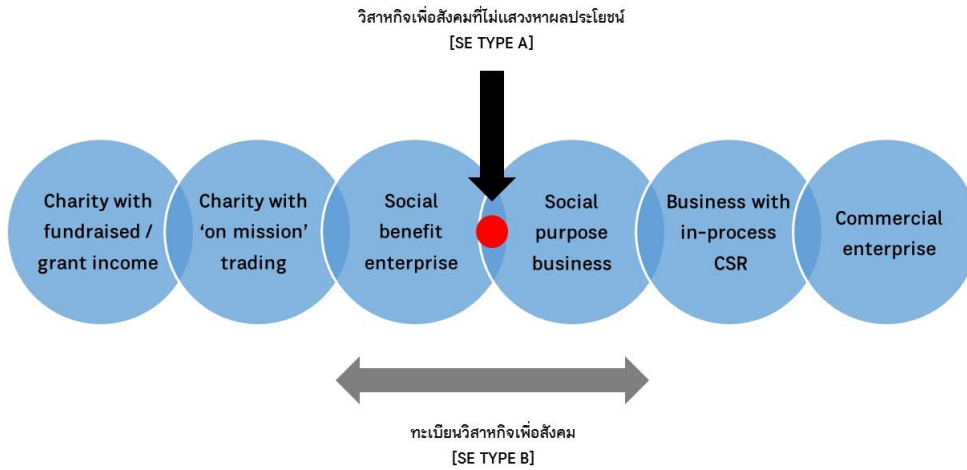
ออกระเบียบเพิ่มเติมในระบบการจดทะเบียนพาณิชย์ให้กับ **วิสาหกิจเพื่อสังคมที่ไม่แสวงหาผลประโยชน์ [Not-for-profit Social Enterprise] หรือ วิสาหกิจเพื่อสังคม TYPE A** โดยนับเป็นหนึ่งในรูปแบบของบริษัทจำกัดที่ จัดตั้งได้ง่าย มีความคล่องตัวในการดำเนินการ ในขณะที่เดียวกันก็มีกลไกกำกับดูแลที่ตรวจสอบได้โดยง่าย โดยการจดทะเบียนดังกล่าวจะมีการกำหนดและตรวจสอบคุณลักษณะสำคัญเพิ่มเติมได้แก่

๑) เป็นกิจการที่ได้รับการรับรองเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมโดยหน่วยงานที่รับผิดชอบตามกฎหมาย [SE CERTIFICATION SYSTEM]

๒) มีกฎระเบียบและนโยบายขององค์กรที่ไม่มีการปันผลกำไรให้กับผู้ถือหุ้น [no dividend]

๓) มีการกำหนดให้ทรัพย์สินที่เกิดขึ้นขององค์กรเป็นของสาธารณะเมื่อหยุดดำเนินการ [Asset lock]

กิจการที่มีการจดทะเบียนพาณิชย์และได้รับการรับรองเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมที่ไม่แสวงหาผลประโยชน์จะได้รับสิทธิประโยชน์เพิ่มเติมนอกเหนือจากวิสาหกิจเพื่อสังคมปกติคือ **การได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษี(ยกเว้นหรือในระดับต่ำมาก) รวมไปถึงการได้สิทธิประโยชน์อื่นใดเพิ่มเติมจากรัฐ**ตามที่จะมีการกำหนดเพิ่มเติมในระดับสูงสุด



แผนภาพข้อเสนอเรื่องระบบทะเบียน [SE TYPE B] และการจดทะเบียนพาณิชย์วิสาหกิจเพื่อสังคมที่ไม่แสวงหาผลประโยชน์ [SE TYPE A] ของไทย

B๖: กองทุนสนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคมที่มาจากทรัพย์สินที่ไม่มีการประกาศสิทธิ์ [SE FUND]

จัดตั้งกองทุนส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมโดยนำเงินที่ได้มาจากทรัพย์สินที่ไม่มีการประกาศสิทธิ์ [Unclaimed asset] เช่น เงินจากบัญชีธนาคารที่ไม่มีการเคลื่อนไหว [Dormant Bank Account] และ/หรือ เงินรางวัลที่ไม่มีผู้มารับของสลากกินแบ่งหรือสลากการกุศล มาจัดตั้งเป็นกองทุนตั้งต้น [Endowment Fund] เพื่อใช้ในการดำเนินการ ๔ เรื่องสำคัญได้แก่

๑) ค่าใช้จ่ายในการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม [SE DEVELOPMENT] ทั้งในส่วน ของโครงการสนับสนุนการศึกษา งานวิจัยนวัตกรรมสังคม SE START-UP GRANT และ กิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ตามยุทธศาสตร์และแผนงานที่แผนแม่บทได้ระบุไว้

๒) การจัดตั้งระบบสินเชื่อสำหรับวิสาหกิจเพื่อสังคมเพื่อทำให้เกิดเงินทุนหมุนเวียนของการดำเนินการที่พึ่งพาตนเองได้ทางการเงินโดยไม่จำเป็นต้องรับเงินสนับสนุนจากภาครัฐเพิ่มเติม ในอนาคตโดยระบบสินเชื่อดังกล่าวมีคุณลักษณะสำคัญ ได้แก่

- การกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยอัตราเงินกู้ของตลาด ๑-๒%
- มีการกำหนดกฎเกณฑ์การพิจารณาการปล่อยเงินกู้ที่พิจารณาเรื่อง

ผลกระทบต่อทางสังคม/คุณค่าทางสังคมไปพร้อมกับผลตอบแทนทางการเงิน

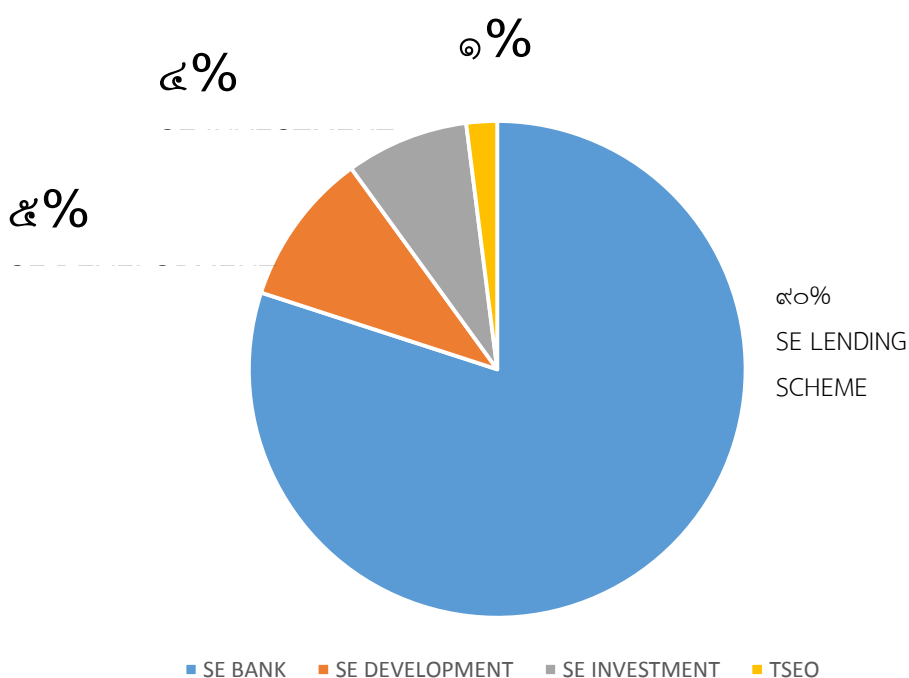
- สัดส่วนของมูลค่าสินทรัพย์ค้ำประกันต่อยอดเงินกู้ รวมไปถึงการกำหนดระยะเวลาผ่อนชำระที่ยาวนานขึ้น

โดยในระยะเริ่มต้นอาจใช้วิธีการประสานไปยังธนาคารของรัฐ เช่น ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ให้เป็นผู้ดำเนินการแทนในรูปแบบที่มีต้นทุนการบริหารจัดการต่ำ เช่น การออกสลากพิเศษเพื่อระดมทุน

ภายหลังจากการดำเนินการไประยะหนึ่งจะมีปริมาณความต้องการเงินทุนของตลาด
วิสาหกิจเพื่อสังคมมากเพียงพอแล้วอาจพิจารณาดำเนินการรับฝากเงินจากวิสาหกิจเพื่อสังคมและประชาชน
โดยทั่วไปเพื่อยกระดับกองทุนสู่รูปแบบธนาคารในอนาคต โดยใช้วิธีการบริหารจัดการให้มีส่วนต่างอัตรา
ดอกเบี้ยเงินกู้ต่อเงินฝากที่เพียงพอต่อการบริหารจัดการและจัดสรรมาสนับสนุนการดำเนินการตามแผนแม่บท
ที่ได้กำหนดไว้ โดยไม่ต้องใช้งบประมาณเพิ่มเติมจากภาครัฐ

๓) **เงินลงทุน[SE INVESTMENT]** ร่วมกับภาคเอกชนในตลาดการลงทุนทางสังคม
หรือ ลงทุนกับวิสาหกิจเพื่อสังคมที่มีศักยภาพสูงเพื่อนำมาเป็นส่วนของการสร้างการแทรกแซงเชิงยุทธศาสตร์
ที่เน้นไปที่การทำให้ดูเป็นตัวอย่าง[Leading by example]และการสร้างการขยายผลขนาดใหญ่ [Scaling
strategy]ซึ่งเป็นประเด็นที่ไม่อาจใช้กลไกปกติในการดำเนินการได้ (เช่นตัวอย่างในกรณีของธุรกิจเพื่อสังคม
กรามีนดานอน ของศาสตราจารย์ยูนูส)รูปแบบการลงทุนจะเป็นการจัดตั้งกองทุนธุรกิจเงินร่วมลงทุน หรือ
Venture CapitalFund โดยได้เงินตั้งต้นในปีแรกแล้วบริหารจัดการให้เพียงพอโดยไม่ต้องมีการลงทุนซ้ำในปี
ต่อไป

๔) ค่าใช้จ่ายและเงินสนับสนุนในการบริหารจัดการ คณะกรรมการ/สำนักงาน/
สมาคมวิสาหกิจเพื่อสังคมที่จะได้จัดตั้งขึ้น



แผนภาพข้อเสนอเรื่องตัวอย่างสัดส่วนการใช้เงินกองทุนเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจเพื่อสังคม

B๗: ระบบการจัดซื้อจัดจ้างที่ยั่งยืน [SUSTAINABLE PROCUREMENT PROGRAMME]

ริเริ่มและสนับสนุนการสร้างระบบและระเบียบเพิ่มเติม เพื่อเป็นแรงจูงใจให้เกิดตลาดของวิสาหกิจเพื่อสังคมที่มีขนาดเพียงพอและมีความสม่ำเสมอทั้งในส่วนของระบบการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ (เช่นในกรณีของ Public Services Act ของอังกฤษ และ Preferential Purchase by Public Institutions ของเกาหลีใต้) และ ระบบการจัดซื้อจัดจ้างของภาคเอกชน (เช่นในกรณีของ Happynare SK GROUP ของเกาหลีใต้) โดยภาครัฐออกมาตรการเพิ่มเติมเพื่อส่งเสริมหรือบังคับใช้การนำการคุณค่าทางสังคมมาประกอบในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างของภาครัฐ (เฉพาะในส่วนที่มีการดำเนินการได้จริงในระยะแรก) และ มาตรการหักเป็นค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมของภาษีเงินได้นิติบุคคล [Corporate Income Tax] ในกรณีของการจัดซื้อจัดจ้างภาคเอกชน

B๘: ระบบยกเว้นหรือลดภาษีสำหรับวิสาหกิจเพื่อสังคมและนักลงทุนทางสังคม [TAX RELIEF FOR SOCIAL ENTERPRISE AND SOCIAL INVESTOR]

ริเริ่มออกระเบียบเพื่อให้ส่วนลดหรือยกเว้นภาษีเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเติบโตของวิสาหกิจเพื่อสังคมได้อย่างยั่งยืนโดยแบ่งออกเป็น ๓ รูปแบบได้แก่

๑) การยกเว้นหรือการเก็บภาษีในระดับต่ำมาก (อัตรา ๐-๑๐%) ให้กับวิสาหกิจเพื่อสังคมที่ไม่แสวงหาประโยชน์ หรือ SE TYPE A (กิจการที่การจดทะเบียนพาณิชย์ โดยไม่มีการปันผลกำไรและยกทรัพย์สินให้กับสาธารณะหรือ Asset lock) เนื่องจากกลุ่มกิจการดังกล่าวมีความชัดเจนว่าผลกำไรที่เกิดขึ้นทั้งหมดจะไม่ได้เป็นผลประโยชน์ส่วนบุคคลจึงควรสร้างแต้มต่อและแรงจูงใจเพื่อให้สามารถดำเนินการได้อย่างประสบความสำเร็จ โดยจะช่วยให้องค์กรสาธารณะประโยชน์จำนวนมากที่มีทุนการดำเนินการ ทุนทางการเงิน และ มีการยอมรับจากสังคม เกิดแรงจูงใจให้เปลี่ยนรูปแบบการดำเนินการให้มีความยั่งยืนทางการเงินมากขึ้น ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาแต่เพียงเงินบริจาค ตัวอย่างองค์กรในลักษณะนี้เช่น มูลนิธิแม่ฟ้าหลวง (ดอยตุง) มูลนิธิโรงพยาบาลอภัยภูเบศร์ เป็นต้น

๒) การลดอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคล [Corporate Income Tax] ในอัตราต่ำกว่าอัตราปกติ (ต่ำลง ๓-๑๐% เป็นขั้นบันไดตามระยะเวลา) ให้กับวิสาหกิจเพื่อสังคมที่ได้รับการรับรองในทะเบียน (ในกรณีที่กิจการจดทะเบียนในรูปแบบที่ต้องมีการเสียภาษีเงินได้) โดยกำหนดระยะเวลาให้สิทธิประโยชน์ไม่เกิน ๘ ปีหรือสิ้นสุดหลังจากที่กิจการมียอดขายรับมากกว่า ๑๐ ล้านบาท (อย่างใดอย่างหนึ่งที่ถึงก่อน) เพื่อลดต้นทุนการดำเนินการและสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันกับระบบตลาดปกติในระยะเริ่มต้นกิจการ

๓) การลดภาษีเงินได้ให้กับนักลงทุนหรือบริษัทเอกชนที่ลงทุนกับวิสาหกิจเพื่อสังคมที่ได้รับการรับรองในทะเบียน โดยมีอัตราไม่เกินร้อยละ ๓๐ ของยอดเงินลงทุน และ ภายใต้อุดเงินลงทุนรวมไม่เกิน ๒๐ ล้านบาทต่อปี อัตราที่นำไปหักจะถูกนำไปลดหย่อนจากภาษีเงินได้ส่วนบุคคลหรือภาษีเงินได้นิติบุคคลของบริษัทที่นำมาลงทุน โดยไม่สูงไปกว่ายอดที่มีการเสียภาษีในปีก่อนหน้าการลงทุน สิทธิประโยชน์ทางภาษีนี้อาจมีระยะเวลา ๒ ปี (นับจากวันที่ประกาศระเบียบ) โดยจะมีการพิจารณาต่อหรือไม่ต่อระยะเวลาอีกครั้งตามความเหมาะสมโดย คกส.

	วิสาหกิจเพื่อสังคม TYPE ๑	วิสาหกิจเพื่อสังคม TYPE ๒	นักลงทุนทางสังคม
สิทธิประโยชน์ทางภาษี	ยกเว้นหรือการเก็บภาษีในระดับต่ำมาก (อัตรา ๐-๑%)	ลดอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคล [Corporate Income Tax] ในอัตราต่ำกว่าอัตราปกติ (ต่ำลง ๓-๑๐% เป็นขั้นบันไดตามระยะเวลา) ไม่เกิน ๘ ปีหรือหลังจากมียอดรายรับมากกว่า ๑๐ ล้านบาท (อย่างใดอย่างหนึ่งที่ยังก่อน)	การลดภาษีเงินได้ให้กับนักลงทุนหรือบริษัทเอกชนที่ลงทุนกับวิสาหกิจเพื่อสังคมที่ได้รับการรับรองในทะเบียน โดยมีอัตราไม่เกินร้อยละ ๓๐ ของยอดเงินลงทุน และ ภายใต้อุดหนุนเงินลงทุนรวมไม่เกิน ๒๐ ล้านบาทต่อปี ระยะเวลา ๒ ปี

ตารางข้อเสนอเรื่องระบบภาษีเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม

B๙: ระบบขับเคลื่อนในทุกระดับทั้งภาครัฐ และ ภาคผู้ประกอบการ [THAI SOCIAL ENTERPRISE BOARD/OFFICE/ASSOCIATION]

ริเริ่มและสนับสนุนให้เกิดการจัดตั้งกลไกการบริหารจัดการและขับเคลื่อนอย่างสมดุล ทั้ง โดยเสนอให้จัดตั้งองค์กร ๓ ส่วนเพื่อดำเนินการได้แก่

๑) คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมแห่งชาติ(ควส.) [THAI SOCIAL ENTERPRISE BOARD] เพื่อกำกับเชิงยุทธศาสตร์ในระดับชาติเพื่อกำกับดูแลทั้งในส่วน ธนาคารเพื่อวิสาหกิจเพื่อสังคม และ สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมแห่งชาติ โดยมีสัดส่วนจาก ๔ ภาคส่วนเท่ากันได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ และ ภาคผู้ประกอบการสังคมมีกระบวนการคัดเลือกประธานและกรรมการอย่างเป็นระบบโปร่งใส โดยเน้นไปที่คนที่สนใจและเกี่ยวข้องมากกว่าการกำหนดโดยตำแหน่งหน้าที่ ทำงานผ่านเครื่องมือสำคัญ ๒ อย่างได้แก่ แผนแม่บทส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมแห่งชาติ และ กองทุนส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมแห่งชาติ

๒) สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมแห่งชาติ (สวส.) [THAI SOCIAL ENTERPRISE OFFICE] เพื่อขับเคลื่อนนโยบายที่ได้กำหนดในระดับชาติภายใต้บทบาทของภาครัฐ โดยมีหน้าที่สำคัญ ๕ ประการคือ

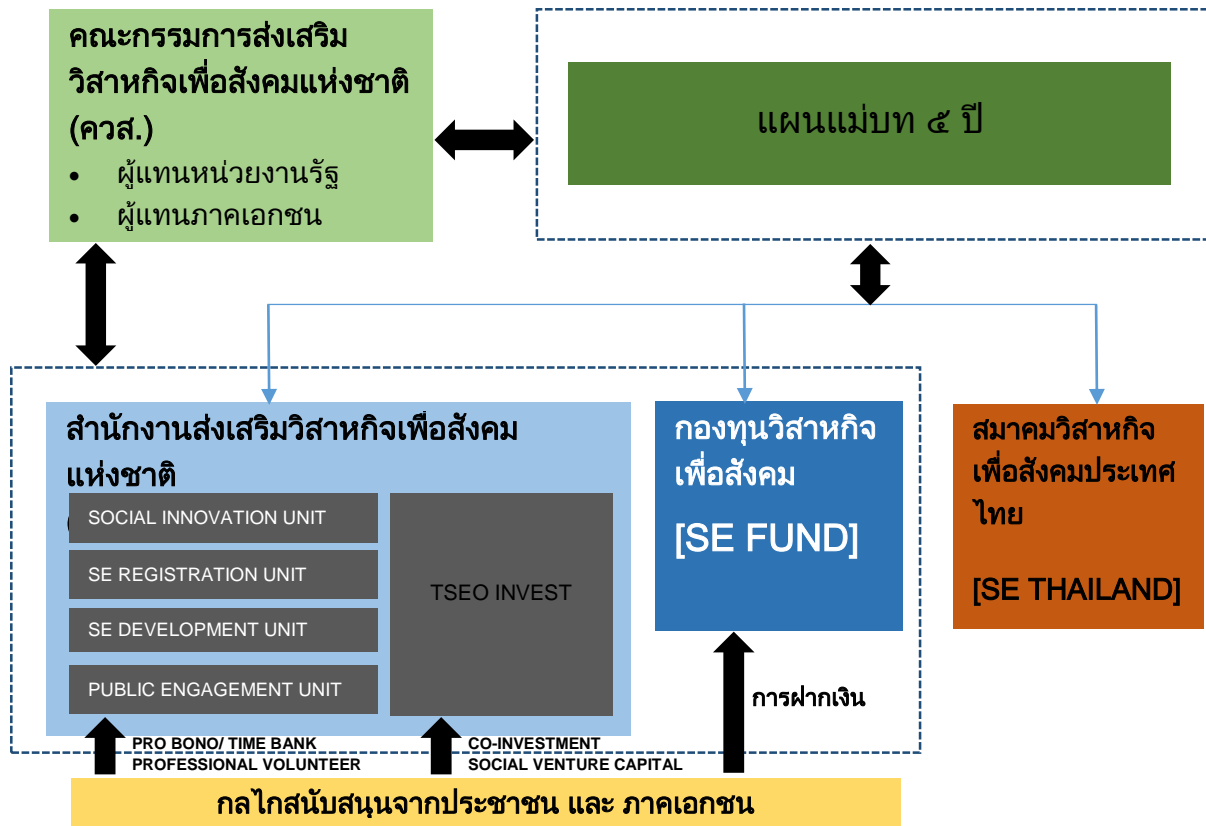
- การนำแผนแม่บทสู่การปฏิบัติผ่านการสร้างความร่วมมือกับภาคีในภาคส่วนต่างๆ

- การร่วมกำหนดแนวทางบริหารจัดการกองทุนฯให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน
- การสนับสนุนการสร้างระบบนิเวศน์ในการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม
- ดำเนินการเรื่องระบบรับรองและทะเบียนวิสาหกิจเพื่อสังคม
- การเชื่อมต่อประเด็นความต้องการ ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินการสู่

การสนับสนุนเพิ่มเติมในระดับนโยบาย

๓) สมาคมวิสาหกิจเพื่อสังคมประเทศไทย[SE THAILAND] จัดตั้งขึ้นโดยมีองค์ประกอบสำคัญคือ เครือข่ายผู้ประกอบการสังคม สื่อมวลชน และ นักวิชาการ เพื่อเป็นกลไกขับเคลื่อนในระดับปฏิบัติการโดยมีภารกิจสำคัญคือ การสร้างกลไกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และขับเคลื่อนร่วมกันของเครือข่ายวิสาหกิจเพื่อสังคม รวมถึงบทบาทการสื่อสารกับสังคมและประชาชนในระดับสาธารณะ โดยควรที่จะ

มีรูปแบบกลไกที่เป็นอิสระจากรัฐแต่ได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องและเพียงพอเพื่อให้องค์กรมีคุณภาพสามารถสะท้อนความคิดและมีบทบาทร่วมทำงานกับกลไกของรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพและเท่าเทียม



C: ความตื่นตัวของสังคมในการร่วมสนับสนุน

ความตื่นตัวของสังคมเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ทำให้การขับเคลื่อนวิสาหกิจเพื่อสังคมนี้สามารถเกิดขึ้นได้ทั้งในมุมของคุณภาพ ปริมาณ และ ความยั่งยืน อันเนื่องมาจากหลักสำคัญที่วิสาหกิจเพื่อสังคมคือองค์กรธุรกิจในรูปแบบหนึ่งซึ่งการอยู่รอดเติบโตขึ้นอยู่กับกลไกตลาดและผู้บริโภคเป็นสำคัญ แม้จะมีมาตรการส่งเสริมเชิงนโยบายจากภาครัฐเพื่อทำให้เกิดแรงจูงใจและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจเพื่อสังคมแล้ว อย่างไรก็ตามการประสบความสำเร็จในหลายประเทศพบว่าระดับการเข้ามามีส่วนร่วมและความมุ่งมั่น[engagement and commitment]ขององค์กรเอกชน และ กลุ่มผู้บริโภคที่มีคุณภาพเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะต้องเกิดขึ้นควบคู่กันไป ความริเริ่มสำคัญที่เป็นตัวอย่างที่ควรดำเนินการ ได้แก่

C๑: กลไกและโปรแกรมการพัฒนาความร่วมมือระหว่างภาคเอกชนและวิสาหกิจเพื่อสังคม

ความร่วมมือกับภาคเอกชนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลให้การขับเคลื่อนงานวิสาหกิจเพื่อสังคมให้ประสบความสำเร็จด้วยเหตุผลในเรื่องทักษะความสามารถในการสร้างความมั่งคั่งและปริมาณทรัพยากรที่ภาคธุรกิจมี โดยความร่วมมือสามารถทำได้ด้วยการส่งเสริมให้เกิดรูปแบบกลไกเชิงองค์กร เช่นในกรณีของ Business in the Community ของอังกฤษ หรือ รูปแบบกลไกเชิงปัจเจก เช่นในกรณีของระบบ

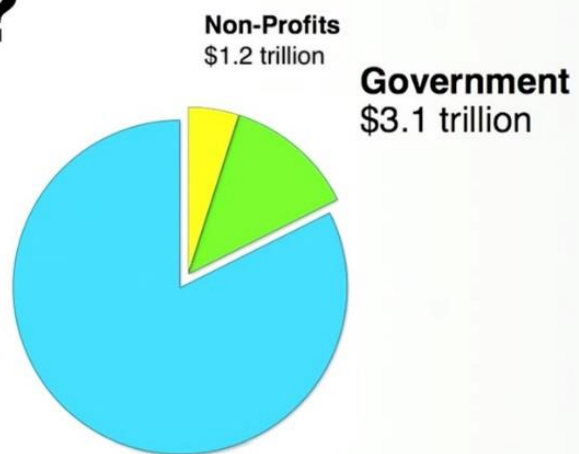
Pro bono ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนที่สนใจและผู้ประกอบวิชาชีพต่างๆสามารถบริจาคเวลาเพื่อนำความเชี่ยวชาญของตนมาร่วมสนับสนุนขีดความสามารถวิสาหกิจเพื่อสังคม

ความริเริ่มทั้งสองสามารถถูกสนับสนุนจากรัฐได้ทั้งในรูปแบบสมัครใจ และการสร้างแรงจูงใจผ่านการนับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นของภาคเอกชนไปหักเป็นค่าใช้จ่ายในการลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคล (ตัวอย่างในกรณีประเทศเกาหลีใต้) ได้เช่นเดียวกับการบริจาคเงินให้กับองค์กรการกุศลในปัจจุบัน

WHERE ARE THE RESOURCES?

Total revenue by stakeholder, United States

Corporations
\$20.1 trillion



แผนภาพแสดงแหล่งทรัพยากรของการขับเคลื่อนสังคม โดยภาคเอกชนเป็นสัดส่วนที่ใหญ่ที่สุดกว่าทุกภาคส่วน SOURCE: slide ในการบรรยายของ Professor Michael E. Porter

C๒: การเปิดพื้นที่สื่อสาธารณะของรัฐส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นบางส่วนให้กับวิสาหกิจเพื่อสังคม

เพื่อช่วยให้เกิดการรับรู้คุณค่าของสินค้าและบริการของวิสาหกิจเพื่อสังคม รัฐทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นสมควรที่จะจัดสรรพื้นที่สื่อสาธารณะที่ตนเองมีให้กับวิสาหกิจเพื่อสังคมที่อยู่ในพื้นที่ หรือที่ตรงกับประเด็นการทำงานของตน โดยถือว่าเครือข่ายดังกล่าวเป็นหนึ่งในหุ้นส่วนการพัฒนาที่เข้ามาช่วยแบ่งเบาภาระงานที่รัฐพึงกระทำ ซึ่งต้องการการสื่อสารความเข้าใจกับสาธารณะเช่นเดียวกับการทำงานบริการสาธารณะอื่นๆของภาครัฐ

๘.๒ ฉากภาพทัศน์[Scenario] ของการเติบโตวิสาหกิจเพื่อสังคมในประเทศไทย

เพื่อให้เกิดรูปธรรมของภาพความเป็นไปได้ของการเติบโตวิสาหกิจเพื่อสังคมอันเกิดจากระดับของปัจจัยข้างต้นทั้ง ๓ ที่แตกต่างกัน จึงได้มีการจัดทำฉากภาพทัศน์เพื่อจำลองผลลัพธ์ที่แตกต่างกันไป ๓ ลักษณะเปรียบเทียบกับกัน โดยสามารถใช้เป็นเครื่องมือเพื่อการพัฒนาโยบายสาธารณะอย่างไตร่ตรอง [Deliberative public policy-making] ร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้เสีย ก่อนการออกกฎหมายในอนาคต

SCENARIO ๑: กำหนดนิยามแบบกว้าง รัฐหนุนเสริมเฉพาะเรื่องพื้นฐาน

วิสาหกิจเพื่อสังคมจะเติบโตอย่างกว้างขวางในเชิงปริมาณ โดยรัฐเข้ามาหนุนเสริมในนโยบายอย่างกว้างโดยไม่จำเป็นต้องใช้งบประมาณมากนัก เช่น การส่งเสริมระบบบ่มเพาะ การอำนวยความสะดวกเรื่องการจัดทะเบียน และ สร้างการรับรู้สาธารณะ อย่างไรก็ตามเนื่องจากระดับความไม่เข้มข้น และ คลุมเครือของนิยามวิสาหกิจเพื่อสังคมที่แยกไม่ขาดจากองค์กรสาธารณกุศลและธุรกิจทั่วไปทำให้การตอบรับจากสังคมอาจไม่มากนัก(เพราะไม่เข้าใจความแตกต่าง)

การขาดสิทธิประโยชน์และแรงจูงใจที่มากพอทำให้องค์กรทางสังคม และ ผู้ประกอบการสังคม จำนวนมากไม่เลือกที่จะดำเนินการในรูปแบบวิสาหกิจเพื่อสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิสาหกิจเพื่อสังคมที่มีระดับเข้มข้นอาจเกิดแรงต่อต้านและไม่ประสงค์ที่จะร่วมมือกับการขับเคลื่อนหรืออยู่ในระบบทะเบียนเพราะจะทำให้ประชาชนเกิดความเข้าใจผิดไปเหมารวมกับกิจการของตนซึ่งมีระดับความเข้มข้นที่มากกว่า

ผลทางสังคมที่เกิดขึ้นมีความไม่แน่นอนเพราะมีความกระจัดกระจายและหลากหลายของรูปแบบกิจการสูงทำให้วัดผลได้ยาก

SCENARIO ๒: กำหนดนิยามแบบเคร่งครัด รัฐหนุนเสริมในระดับเข้มข้น

วิสาหกิจเพื่อสังคมเติบโตอย่างจำกัดในเชิงปริมาณแต่มีความชัดเจนสูง (เช่น การไม่ปันผล หรือ Asset Lock) อันเนื่องมาจากมาตรการที่ประกาศให้วิสาหกิจเพื่อสังคมเป็นการจดทะเบียนเชิงพาณิชย์ที่มีระบบการกำกับและตรวจสอบอย่างเข้มข้น โดยรัฐจัดสรรสิทธิประโยชน์อย่างเต็มที่ ทั้งการให้ทุนสนับสนุน เงินกู้โดยไม่มีดอกเบี้ย การจัดซื้อจัดจ้าง ยกเว้นภาษี ไม่ต่างไปจากที่เคยให้กับองค์กร ไม่แสวงหาผลกำไรเพียงแต่ให้อิสระในการดำเนินการที่สูงกว่า งบประมาณและทรัพยากรที่รัฐต้องใช้จะมีในระดับปานกลาง โดยมากกว่ากรณีที่ ๑ แต่น้อยกว่ากรณีที่ ๓

องค์กรสาธารณกุศลที่มีศักยภาพสูง วิสาหกิจเพื่อสังคมขนาดใหญ่ที่มีอยู่เดิม และ บริษัทเอกชนที่สนใจงานเชิงสังคมสงเคราะห์ จะเป็นกลุ่มหลักที่จะเลือกเข้ามาดำเนินการ อันเนื่องมาจากความชัดเจนและสิทธิประโยชน์ที่รัฐจะให้ โดยจะได้รับการยอมรับจากประชาชนในระดับสูงและไม่มีแรงต่อต้าน

อย่างไรก็ดีเนื่องจากระดับความเคร่งครัด และการขาดแรงจูงใจของกลุ่มทั่วไป ฐานของวิสาหกิจเพื่อสังคมจะมีความแคบไม่เติบโตในเชิงปริมาณมากนัก โดยเฉพาะกับกลุ่มคนรุ่นใหม่ และภาคเอกชน ทำให้ระดับการเกี่ยวข้องกับสังคมจะจำกัดอยู่เพียงในรูปแบบของการเป็นผู้บริโภคเท่านั้น การขาดความหลากหลายของกิจการ และ สิทธิประโยชน์ที่ให้จำนวนมากจะนำไปสู่การขาดแรงกระตุ้นในการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ แต่ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นจะทำให้กลุ่มวิสาหกิจเพื่อสังคมที่มีสามารถเติบโตได้มากในเชิงคุณภาพและขนาด (เหมือนกรณีของ กรามีน และ BRAC ในบังคลาเทศ)

นอกจากนั้นแล้วอาจเกิดปรากฏการณ์ต่อต้านของกลุ่มภาคธุรกิจที่มีการดำเนินการค้าขายสินค้าหรือบริการตรงกับที่กลุ่มวิสาหกิจเพื่อสังคมดำเนินการ เพราะมีการได้แต้มต่อจากรัฐสูงทำให้ระบบตลาดเกิดความบิดเบี้ยวไม่เป็นธรรม อันอาจส่งผลให้เกิดการแปลงร่างองค์กรเพื่อเข้ามารับสิทธิ

ประโยชน์อย่างมากดังกล่าวโดยไม่ได้มีเป้าหมายทางสังคมแต่ต้น (เช่น กรณีสหกรณ์ที่เป็นช่องทางทำธุรกิจแบบไม่ต้องเสียภาษี)

ผลกระทบทางสังคมน่าจะเกิดอย่างชัดเจนและวัดผลได้ง่ายเพราะมีกลุ่มที่ต้องวัดผลไม่มากนักและมีระบบตรวจสอบที่ชัดเจน

SCENARIO ๓: โมเดลผสมผสาน มีวิสาหกิจเพื่อสังคมสองรูปแบบโดยมีระดับการหนุนเสริมจากรัฐที่แตกต่างกันตามความเหมาะสม

วิสาหกิจเพื่อสังคมที่มีคุณสมบัติเบื้องต้นเติบโตได้อย่างปานกลางอันเกิดจากการสนับสนุนจากรัฐเพียงบางส่วนทำให้ยังคงต้องพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของกิจการตนเองอยู่พอควร ส่วนกลุ่มวิสาหกิจเพื่อสังคมที่ไม่แสวงหาประโยชน์จำนวนหนึ่ง (จำนวนไม่มากนักเนื่องจากความเข้มข้นที่กำหนด) จะยกระดับตนเองให้กลายเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมเรื่อธงระดับประเทศเพื่อใช้แก้ไขปัญหาทางสังคมที่มีขนาดใหญ่และสำคัญอันเนื่องมาจากการให้สิทธิประโยชน์พิเศษจากรัฐเพิ่มเติม (เช่นระบบจัดซื้อจัดจ้างและยกเว้นภาษี) ภายใต้ลักษณะการจดทะเบียนพาณิชย์เฉพาะที่ตรวจสอบได้ง่าย

ภายใต้เงื่อนไขข้างต้นทำให้ยังคงเกิดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเกิดนวัตกรรมของเครือข่ายวิสาหกิจเพื่อสังคมทั้งจากเหตุผลที่ต้องแข่งขันของกลุ่มปกติ รวมถึงปัญหาความท้าทายทางสังคมขนาดใหญ่ที่เป็นภารกิจของกลุ่มเข้มข้น นอกจากนั้นแล้วยังช่วยให้การเกิดรูปแบบการทำงานร่วมมือกับภาคเอกชนเป็นไปได้มากขึ้นเพราะไม่อยู่ในรูปแบบของผู้แข่งขันโดยตรงกับภาคเอกชนในทั้งสองกรณี

รัฐจำเป็นต้องจัดสรรทรัพยากรมากพอควร (มากที่สุดเทียบกับ ๓ กรณี) เนื่องจากจะต้องมีการสนับสนุนในระดับเหมาะสมของฐานที่กว้างขวาง รวมไปถึงการสนับสนุนอย่างมากของวิสาหกิจเพื่อสังคมที่ไม่แสวงหาผลประโยชน์ ซึ่งแม้จำนวนมีไม่มากนักแต่เนื่องจากมีขนาดใหญ่จึงจะต้องมีเงินทุนสำรองเพื่อการสนับสนุนจำนวนมากตามไปด้วย

ผลกระทบทางสังคมน่าจะเกิดได้อย่างชัดเจนเหมือนเช่นในกรณีที่ ๒ แต่ยังมีส่วนของกระแสสังคมอันเกิดจากปริมาณคนที่เข้ามาเกี่ยวข้องจำนวนมากในหลากหลายรูปแบบทั้งการเป็นผู้ประกอบการ ผู้บริโภค ผู้สนับสนุน น่าจะช่วยให้ผลกระทบทางสังคมเกิดขึ้นได้มากกว่าในกรณีที่ ๑ และ ๒

SCENARIO	ปริมาณ SE		งบประมาณที่รัฐต้องสนับสนุน	ระดับการตอบรับสนับสนุน		ผลกระทบทางสังคม
	SE TYPE A [legal form]	SE TYPE B [certification]		สังคม	ภาคเอกชน	
๑	ต่ำมาก	สูงมาก	ต่ำ	ปานกลาง	ปานกลาง	ไม่แน่นอน
๒	สูงมาก	ต่ำมาก	ปานกลาง	สูง	สูง	ปานกลางแต่ชัดเจนวัดผลได้ง่าย
๓	สูง	สูง	สูง	สูง	สูงมาก	สูง

ตารางสรุปปัจจัยและความเป็นไปได้ที่จะมีโอกาสเกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์ของฉากภาพทัศน์ที่แตกต่างกัน

๘.๓ รูปแบบการบริหารจัดการกองทุนสนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคมอย่างพึ่งพาตนเอง

เพื่อให้การบริหารจัดการกองทุนตั้งต้น [Endowment Fund] สามารถดำเนินการได้อย่างยั่งยืนเพียงพอต่อการใช้ระยะยาว จึงควรมีการออกแบบระบบการดำเนินการที่สามารถสร้างรายได้เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายต่างๆ โดยรายได้หลักของงบควรจะมาจากการดำเนินการของธนาคารวิสาหกิจเพื่อสังคม ซึ่งมีเป้าหมายที่จะสร้างผลกำไรอย่างน้อย ๖% (หลังหักค่าใช้จ่ายดำเนินการ) เพื่อนำมาใช้เป็นงบในการพัฒนา (๕%) และ บริหารจัดการสำนักงาน (๑%) ส่วนของการลงทุนจะเป็นการจัดสรรเงินเฉพาะในปีแรกและจะต้องสามารถบริหารจัดการภายใต้งบที่มีให้เกิดผลกำไรเพียงพอต่อการขยายตัวโดยไม่ต้องมีการจัดสรรเงินเพิ่มในอนาคต

OPTION	SE FUND (ล้านบาท)	ปริมาณSE ในระบบทะเบียน ต่อปี		SE DEVELOPMENT & Start-up programme [๕%]			SE LENDING SCHEME [๙๐%]		SE INVESTMENT [๔%]		สวส.และ ควส. [๑%]	
		SE TYPE A (legal form)	SE TYPE B (certification)	เงินทุนสนับสนุน SI R&D (ล้านบาท/ปี)	งบสนับสนุน SE (ล้านบาท/ปี)	จำนวน START-UP SE	ยอดสินเชื่อ (ล้านบาท)	จำนวน SE (๓-๕ ล้านบาท/ราย)	ยอดเงินลงทุน (ล้านบาท)	จำนวน SE (๑๐ ล้านบาท/ราย)	งบประมาณ (ล้านบาท/ปี)	จำนวนเจ้าหน้าที่
๑	๑,๐๐๐	๓๐	๓๐๐	๑๐	๔๐	๔๐	๙๐๐	๒๒๕	๔๐	๔	๑๐	๒๐
๒	๓,๐๐๐	๙๐	๙๐๐	๓๐	๑๒๐	๑๒๐	๒,๗๐๐	๖๗๕	๑๒๐	๑๒	๓๐	๔๐
๓	๕,๐๐๐	๑๕๐	๑,๕๐๐	๕๐	๒๐๐	๒๐๐	๔,๕๐๐	๑,๑๒๕	๒๐๐	๒๐	๕๐	๖๐

ตารางสรุปทางเลือกขนาดของกองทุน การจัดสรรกองทุน และ เป้าหมายของวิสาหกิจเพื่อสังคมที่จะเติบโตจากระบบสนับสนุนที่จะเกิดขึ้นจาก พรบ.

ตารางข้อเสนอระบบทะเบียนวิสาหกิจเพื่อสังคมและสิทธิประโยชน์

สิทธิประโยชน์ที่จะได้รับ

ทะเบียนวิสาหกิจเพื่อสังคม หรือ SE TYPE B
[SE CERTIFICATION SYSTEM]

กิจการที่อยู่ในฐานข้อมูลที่มีการกระบวนกรสร้างความเข้าใจและตรวจสอบข้อมูลเกณฑ์คุณสมบัติโดยสวส.



การให้ทุนสนับสนุนระยะเริ่มต้น [SE START-UP PROGRAMME] (๑๐,๐๐๐ - ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท

สิทธิประโยชน์ทางภาษีในระดับต่ำ

การเข้าถึงระบบสินเชื่อเพื่อวิสาหกิจเพื่อสังคม

การเผยแพร่ผ่านเอกสารทางการ สกส. [SE DIRECTORY, SE CATALOGUE]

ทะเบียนพาณิชย์วิสาหกิจเพื่อสังคมที่ไม่แสวงหาผลประโยชน์ หรือ SE TYPE A
[SE LEGAL FORM]

กิจการที่อยู่ในทะเบียนและประสงค์จะจดทะเบียนพาณิชย์ มีการส่งเอกสารเพิ่มเติมและได้รับการรับรองจาก กระทรวงพาณิชย์ โดยมีคุณสมบัติสำคัญ

๒ ประการเพิ่มเติม คือ

- ๑) กิจการที่ไม่มีการปันผลให้ผู้ถือหุ้น
- ๒) ระบุถึงการจัดการทรัพย์สินกิจการเพื่อ

สาธารณะ [asset lock]



การให้ทุนสนับสนุนระยะเริ่มต้น [SE START-UP PROGRAMME] (๑๐,๐๐๐ - ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท

เข้าอยู่ในรายชื่อระบบการจัดตั้งจุดจ้างที่ยั่งยืน

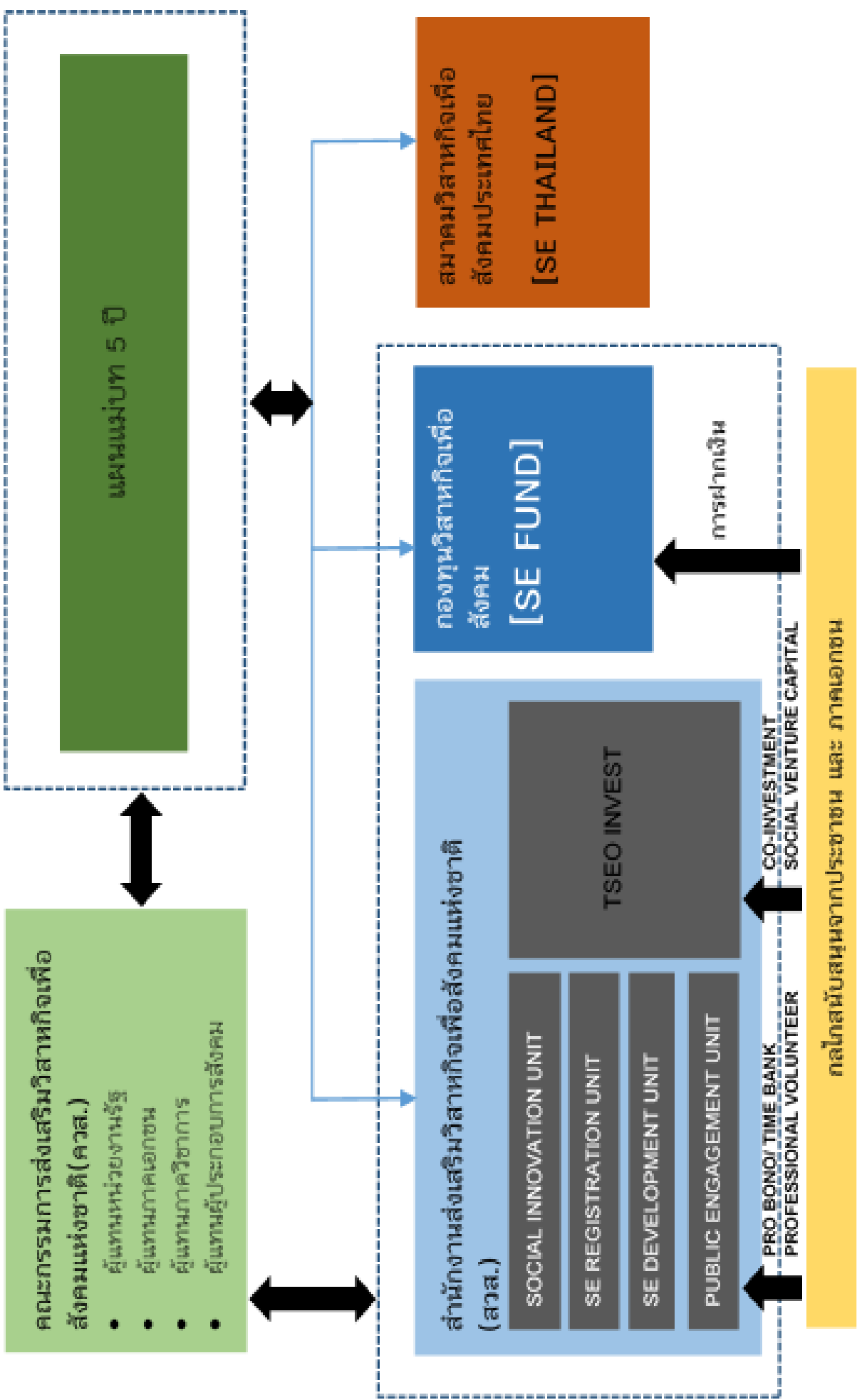
สิทธิประโยชน์ทางภาษีในระดับสูง

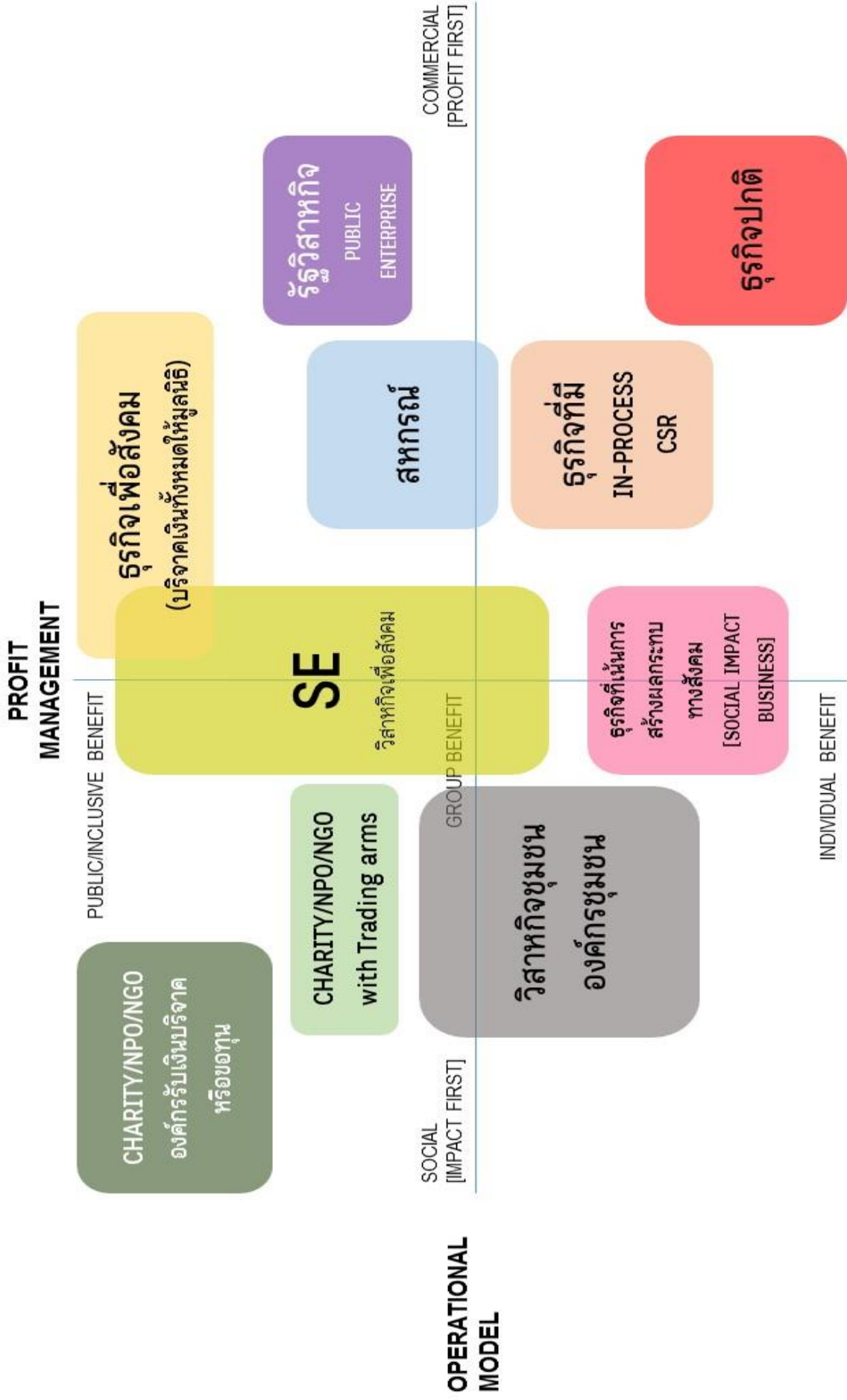
การเข้าถึงระบบสินเชื่อเพื่อวิสาหกิจเพื่อสังคม

เกณฑ์การรับรองคุณสมบัติวิสาหกิจเพื่อสังคม

[SE CERTIFICATION SYSTEM]

1. การกำหนดวัตถุประสงค์ทางสังคมเป็นเป้าหมายหลักของกิจการ โดยมีตัวบ่งชี้สำคัญ [Proxies] จำนวนหนึ่งข้อหรือมากกว่า จาก ๔ หัวข้อนี้
 - มีการจ้างงานกลุ่มผู้ด้อยโอกาส (คนพิการ ผู้ผ่านการทำงานซึ่ง ผู้ว่างงานมาเป็นเวลานานเกินกว่า ๒ปี ผู้สูงอายุเกินกว่า ๖๕ปี หรือ อื่นๆ เพิ่มเติมได้ในภายหลัง) ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๒๐ ของจำนวนพนักงานประจำตามระเบียบที่ได้จดทะเบียนขององค์กร
 - มีการดำเนินกิจกรรมหลัก (ตามสัดส่วนปริมาณและรายได้ของสินค้าหรือบริการของกิจการ) ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๗๕ ในเรื่องส่งเสริมสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ดี (เกษตรอินทรีย์พลังงานทดแทนหรือพลังงานสะอาด สินค้าหรือบริการที่มีราคาเหมาะสมสำหรับกลุ่มคนด้อยโอกาส การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม สินค้าหรือบริการเพื่อการอนุรักษ์และส่งเสริมสิ่งแวดล้อม ระบบบริการสาธารณสุขราคาถูกลง หรือ อื่น ๆ เพิ่มเติมได้ในภายหลัง)
 - เป็นกิจการที่มีการถือครองกรรมสิทธิ์ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐ และมีโครงสร้างการตัดสินใจร่วมโดยกลุ่มคนด้อยโอกาสตามที่ได้ระบุข้างต้น [Beneficiaries-owned Enterprise]
 - เป็นกิจการที่มีการยกผลกำไรไม่น้อยกว่าร้อยละ ๗๕ หลังหักค่าใช้จ่ายให้กับองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร หรือ กิจการเพื่อสังคม โดยไม่มีการปันผลกำไรให้กับผู้ถือหุ้น
2. รายได้หลักจะต้องมาจากการทำการค้าของสินค้าหรือบริการ (มากกว่าร้อยละ ๕๐ ของยอดขายรับ)
3. กระบวนการที่เป็นมิตรต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยมีตัวบ่งชี้สำคัญใน ๒ เรื่องนี้
 - มีนโยบายและระบบการจ้างงานที่เป็นธรรมทั้งกับพนักงาน [Fairtrade] และห่วงโซ่อุปทาน [supply chain]
 - มีกระบวนการจัดการกระบวนการการผลิตหรือบริการที่มีระบบได้มาตรฐานเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและสังคม (เช่น ลดใช้สารเคมี ลดมลพิษ การจัดการของเสีย และไม่สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม)
4. มีการจัดการผลกำไรที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ ๕๐ ไปลงทุนเข้าตามวัตถุประสงค์ทางสังคมที่กำหนดไว้ในข้อ ๑ หรือนำไปสนับสนุนกิจกรรมทางสังคม และ ห้ามเป็นผลเกินกว่าร้อยละ ๓๐ ของผลกำไรที่เกิดขึ้น
5. มีธรรมาภิบาล โดยจะต้องมีการจดทะเบียนในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งตามกฎหมาย และ มีการจัดทำรายงานประจำปีส่งให้กับหน่วยงานรัฐที่กำกับดูแล และพร้อมที่จะเปิดเผยสู่สาธารณะ





ภาคผนวก ก

ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ.

ภาคผนวก ก

บันทึกวิเคราะห์สรุปสาระสำคัญ

ของร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม

พ.ศ.

๑. เหตุผลและความจำเป็นในการเสนอร่างพระราชบัญญัติ

โดยที่การประกอบกิจการหรือการดำเนินการของภาคเอกชนจำนวนมาก ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน สังคม หรือสิ่งแวดล้อม อันถือเป็นการประกอบกิจการหรือการดำเนินการเพื่อสังคมยังไม่ได้รับการส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันในตลาดจากภาครัฐเท่าที่ควร ทำให้ผู้ประกอบการเพื่อสังคมจำนวนหนึ่งยังไม่พร้อมจะเข้ามาแข่งขันทางการค้าทั้งในระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศสมควรกำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้มีผู้ประกอบการจากภาคเอกชนเข้ามาประกอบกิจการเพื่อสังคมมากขึ้นและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพโดยประสานการสนับสนุนและความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อจะมีผลให้สังคมหรือสิ่งแวดล้อมได้รับการแก้ไขปัญหาและพัฒนาอย่างเหมาะสมและยั่งยืนต่อไป จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

๒. สาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัตินี้

๒.๑ กำหนดนิยามคำว่า “วิสาหกิจเพื่อสังคม” “ทรัพย์สินที่ไม่มีผลการประกาศสิทธิ” “คณะกรรมการ” “กองทุน” “คณะกรรมการบริหาร” “กรรมการ” “กรรมการบริหาร” “สำนักงาน” “ผู้อำนวยการ” และ “รัฐมนตรี” (ร่างมาตรา ๔)

๒.๒ กำหนดระบบทะเบียนเพื่อรับรองและให้การส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม กำหนดให้บุคคลที่ประสงค์จะประกอบกิจการเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมประเภทที่ไม่ประสงค์จะแบ่งปันกำไรอันจะพึงได้แต่กิจการที่สามารถดำเนินการจัดตั้งบริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ กำหนดห้ามมิให้ผู้ไม่ได้รับจดทะเบียนหรือไม่ได้รับอนุญาตใช้คำว่า “วิสาหกิจเพื่อสังคม” ประกอบเป็นชื่อในการดำเนินกิจการเพื่อป้องกันการสับสนในทางปฏิบัติ และกำหนดหน้าที่ให้แก่วิสาหกิจเพื่อสังคม ในการแจ้งความประสงค์ที่จะดำเนินกิจการต่อไป รายงานผลประกอบการตลอดจนรายงานการรับและจ่ายเงินประจำปีต่อสำนักงานเพื่อการตรวจสอบและนำส่งกำไรเป็นเงินสมทบให้แก่กองทุนเป็นรายปีเพื่อให้กองทุนสามารถดำรงอยู่ได้โดยไม่เป็นภาระทางงบประมาณภาครัฐ (ร่างมาตรา ๖ ถึงมาตรา ๙)

๒.๓ กำหนดให้มีคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมแห่งชาติ (ควส.) กำหนดองค์ประกอบ อำนาจหน้าที่ คุณสมบัติ วาระการดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่งของประธานกรรมการ และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ การประชุมของ ควส. อำนาจในการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการ และสิทธิในการได้รับเบี้ยประชุมหรือประโยชน์ตอบแทนอื่น (ร่างมาตรา ๑๐ ถึงมาตรา ๑๓)

๒.๔ กำหนดให้จัดตั้งสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมแห่งชาติ (สวส.) เป็นหน่วยงานของรัฐที่ไม่เป็นส่วนราชการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน และไม่เป็นรัฐวิสาหกิจตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณหรือกฎหมายอื่น เป็นนิติบุคคลและอยู่ในกำกับของนายกรัฐมนตรี มีอำนาจหน้าที่ตามขอบวัตถุประสงค์ที่สำคัญ เช่น ดำเนินงานธุรการของ ควส. คณะกรรมการบริหาร และคณะกรรมการซึ่ง ควส. หรือคณะกรรมการบริหารแต่งตั้ง พิจารณาแนวทางกำหนดประเภทวิสาหกิจเพื่อสังคม และวิสาหกิจเพื่อสังคมที่สมควรได้รับการส่งเสริมเสนอต่อ ควส. พิจารณาจัดทะเบียนและออกใบสำคัญแสดงการจดทะเบียนแก่วิสาหกิจเพื่อสังคม ประสานงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนในการสนับสนุน และประสานความร่วมมือกับธนาคารที่เป็นรัฐวิสาหกิจเพื่อให้บริการรับฝากเงิน ให้กู้ยืม ค้ำประกัน หรือให้บริการทางการเงินอื่นแก่วิสาหกิจเพื่อสังคมตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่ ควส. กำหนด ประชาสัมพันธ์ ให้การสนับสนุนและคำแนะนำแก่วิสาหกิจเพื่อสังคม ตลอดจนให้บริการฝึกอบรม สัมมนาหรือการเรียนรู้ในรูปแบบอื่น ๆ แก่วิสาหกิจเพื่อสังคมให้สามารถพัฒนาการบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และบริหารกองทุนตามนโยบายและมติของ ควส. และคณะกรรมการบริหารโดยมีผู้อำนวยการเป็นผู้รับผิดชอบการบริหารงาน ตลอดจนกำหนดมาตรการตรวจสอบการเก็บรักษา และการใช้จ่ายเงินของสำนักงานฯ (ร่างมาตรา ๑๘ ถึงมาตรา ๒๖)

๒.๕ ให้จัดตั้งกองทุนส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมขึ้นใน สวส. โดยมีรายได้หลักมาจากเงินทุนประเดิมที่รัฐบาลจัดสรรให้ เงินจัดสรรจากที่สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลได้รับจากการจำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาลประจำปีตามความจำเป็น ทรัพย์สินที่ไม่มีกำไรประกาศสิทธิ และเงินสมทบรายปีจากกำไรของวิสาหกิจเพื่อสังคม

เงินกองทุนให้ใช้เพื่อให่วิสาหกิจเพื่อสังคมกู้ยืมสำหรับดำเนินการก่อตั้ง ปรับปรุง และพัฒนากิจการของวิสาหกิจเพื่อสังคมนั้นให้มีประสิทธิภาพและขีดความสามารถเพิ่มขึ้น ให้ความช่วยเหลือแก่ภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม เป็นเงินช่วยเหลืออุดหนุนการดำเนินการใด ร่วมกิจการ ร่วมทุน หรือลงทุนใดที่เกี่ยวกับการก่อตั้ง การขยายกิจการ การวิจัย พัฒนาและการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นโดยรวม และเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของ สวส. และการบริหารกองทุน พร้อมทั้งกำหนดมาตรการเกี่ยวกับการบริหารกองทุน เช่น กำหนดให้มีคณะกรรมการบริหาร อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหาร โดยคณะกรรมการบริหารอาจมอบหมายให้สถาบันการเงินเป็นผู้บริหารกองทุน และมีบทบัญญัติเปิดช่องให้รัฐบาลสามารถตราพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งธนาคารเพื่อกิจการเกี่ยวกับการสนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคมได้หากมีความเหมาะสมต่อไป (ร่างมาตรา ๒๗ ถึงมาตรา ๓๙)

๒.๖ กำหนดมาตรการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมโดยให้สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ เช่น ให้ความช่วยเหลือด้านเงินทุนในการประกอบกิจการในระยะเริ่มแรก ทั้งนี้ ต้องมีกำหนดเวลาไม่เกินสองปี โดยสามารถขยายกำหนดระยะเวลาได้รวมแล้วไม่เกินสี่ปีนับแต่วันที่เริ่มมีรายได้จากการประกอบกิจการ ให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีเป็นพิเศษ ให้สิทธิในการกู้ยืมเงินจากธนาคารซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจเป็นพิเศษ มาตรการส่งเสริมการลงทุนโดยให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีแก่บุคคลหรือนิติบุคคลที่ลงทุนโดยตรงในหุ้นของวิสาหกิจเพื่อสังคม มาตรการส่งเสริมการลงทุนโดยให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีแก่บุคคลหรือนิติบุคคลที่ถือหุ้นในวิสาหกิจเพื่อสังคม

ผ่านกองทุนรวมหรือช่องทางการลงทุนอื่น ๆ มาตรการส่งเสริมการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐในการพิจารณาสอบราคาหรือประกวดราคาตามระเบียบว่าด้วยการพัสดุ และมาตรการส่งเสริมการจัดซื้อจัดจ้างจากภาคเอกชน โดยให้สิทธินิติบุคคลผู้ซื้อสินค้าหรือบริการจากวิสาหกิจเพื่อสังคมบางประเภทสามารถหักค่าใช้จ่ายในการคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลได้ในอัตราเป็นพิเศษ

กำหนดให้ ควส. จัดให้มีมาตรการในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาวิสาหกิจเพื่อสังคมนโยบายปฏิรูปภาคการประกอบกิจการอย่างครบวงจร รวมถึงการให้ความรู้และการสนับสนุนในการจัดตั้ง ให้ความรู้เกี่ยวกับขบวนการผลิตและการบริหารจัดการธุรกิจทุกด้าน ไม่ว่าจะการบริหารงานบุคคล การบัญชี การจัดหาทุน หรือการตลาด จัดให้มีมาตรการในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาวิสาหกิจเพื่อสังคมที่มีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้แล้วอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการให้ความรู้และการสนับสนุนในการประกอบกิจการของวิสาหกิจเพื่อสังคมในระดับที่สูงขึ้นตามความพร้อมและความต้องการของกิจการ เช่น การส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ การออกแบบที่ทันสมัยตามความต้องการของตลาด การร่วมมือซึ่งกันและกัน หรือให้ความช่วยเหลือในการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านคุณภาพ การผลิต การจัดการ และการตลาด เพื่อสร้างความพร้อมให้แก่วิสาหกิจเพื่อสังคมในระดับที่สูงยิ่งขึ้น ทั้งนี้ โดยประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การส่งเสริมและสนับสนุนมาตรการที่ ควส. จัดให้มีขึ้น และให้หน่วยงานของรัฐที่มีหลักสูตรการศึกษาอบรมในทุกระดับชั้น ต้องมีการให้ความรู้และให้ผู้เข้ารับการศึกษาดำเนินกิจกรรมในลักษณะการดำเนินการหรือประกอบกิจการเพื่อสังคม ให้การส่งเสริมและสนับสนุน หรือประสานกับธนาคารซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การสนับสนุนแก่กิจการวิสาหกิจเพื่อสังคมที่มีปัญหาเกี่ยวกับเงินทุนในการขยายกิจการในระยะเริ่มต้น ประกอบกับส่งเสริมให้มีการนำผลงานวิจัยนวัตกรรมสังคมมาใช้ประโยชน์ และจัดให้มีการฝึกอบรมหรือการถ่ายทอดความรู้ที่เป็นประโยชน์ และเป็นไปตามความต้องการของกิจการวิสาหกิจเพื่อสังคม เช่น การถ่ายทอดความรู้หรือเทคโนโลยีด้านการผลิตหรือการตลาด การฝึกอบรมด้านการจัดการ การบัญชี ภาษีอากร ประกอบกับกำหนดมาตรการเพิกถอนสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ในกรณีที่ปรากฏว่าวิสาหกิจเพื่อสังคมใดกระทำการโดยไม่สุจริต เพื่อให้มีสิทธิได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุน หรือวิสาหกิจเพื่อสังคมที่ได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ หรือเงื่อนไขที่ ควส. กำหนด

เพิ่มแรงขับเคลื่อนจากภาคเอกชนโดยกำหนดให้ในกรณีที่นิติบุคคลภาคเอกชนให้การสนับสนุนการดำเนินการของ ควส. หรือให้การสนับสนุนแก่สถาบันการศึกษาที่มีการเรียนการสอนด้านการประกอบกิจการเพื่อสังคม ให้นิติบุคคลนั้นมีสิทธินำค่าใช้จ่ายในการลงทุนสนับสนุนดังกล่าวมาใช้หักค่าใช้จ่ายในการคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลได้ ตลอดจนกำหนดให้ ควส. ให้การสนับสนุนในการจัดตั้ง สภาวิสาหกิจเพื่อสังคม ซึ่งมีสถานะเป็นองค์กรภาคเอกชนประกอบด้วย กรรมการและสมาชิกที่มาจากผู้แทนวิสาหกิจเพื่อสังคมและองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อขยายและสร้างความมั่นคงให้แก่กิจการของวิสาหกิจเพื่อสังคมต่อไป (ร่างมาตรา ๔๐ ถึงมาตรา ๕๒)

๒.๗ กำหนดบทกำหนดโทษในกรณีการใช้คำว่า “วิสาหกิจเพื่อสังคม” โดยไม่ถูกต้องตามพระราชบัญญัตินี้ และป้องกันมิให้ผู้มีหน้าที่เก็บหรือรักษาไว้ซึ่งข้อมูลของวิสาหกิจเพื่อสังคม เปิดเผยข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติของพนักงาน หรือลูกจ้างของวิสาหกิจเพื่อสังคมอันเป็นข้อเท็จจริงที่ตามปกติวิสัย

จะพึงสงวนไว้ไม่เปิดเผย ซึ่งตนได้มาหรือล่วงรู้เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ในวิสาหกิจเพื่อสังคม (ร่างมาตรา ๕๓ และมาตรา ๕๔)

๒.๘ กำหนดบทเฉพาะกาลเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องระหว่างการค้าดำเนินการตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๔ และระเบียบกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ว่าด้วยกว่าจัดตั้งสำนักงานสร้างเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ แก่องค์กรที่จะจัดตั้งขึ้นใหม่ตามพระราชบัญญัตินี้ และบทเฉพาะกาลเกี่ยวกับกับใช้คำว่า “วิสาหกิจเพื่อสังคม” ของบุคคลอื่นที่มีอยู่เดิมให้ต้องดำเนินการขออนุญาตตามพระราชบัญญัตินี้ (ร่างมาตรา ๕๕ ถึงมาตรา ๕๘)

บันทึกหลักการและเหตุผล
ประกอบร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม
พ.ศ.

หลักการ

ให้มีกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม

เหตุผล

โดยที่การประกอบกิจการหรือการดำเนินการของภาคเอกชนจำนวนมาก ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อแก้ไข้ปัญหาและพัฒนาชุมชน สังคม หรือสิ่งแวดล้อม อันถือเป็นการประกอบกิจการหรือการดำเนินการเพื่อสังคมยังไม่ได้รับการส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันในตลาดจากภาครัฐเท่าที่ควร ทำให้ผู้ประกอบการเพื่อสังคมจำนวนหนึ่งยังไม่พร้อมจะเข้ามาแข่งขันทางการค้าทั้งในระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศ สมควรกำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้มีผู้ประกอบการจากภาคเอกชนเข้ามาประกอบกิจการเพื่อสังคมมากขึ้นและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยประสานการสนับสนุนและความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อจะมีผลให้สังคมหรือสิ่งแวดล้อมได้รับการแก้ไข้ปัญหาและพัฒนาอย่างเหมาะสมและยั่งยืนต่อไป จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ร่าง
พระราชบัญญัติ
ส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม
พ.ศ.

.....
.....
.....

.....
.....

โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม

.....
.....
.....
.....
.....

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ.”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งร้อยแปดสิบวัน
นับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ พระราชบัญญัตินี้เป็นกฎหมายเฉพาะ บรรดาบทกฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่นใน
ส่วนที่มีบัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ ให้ใช้
พระราชบัญญัตินี้แทน

มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้

“วิสาหกิจเพื่อสังคม” หมายความว่า นิติบุคคลซึ่งดำเนินกิจการเกี่ยวกับการผลิตสินค้า
การให้บริการ หรือการอื่น ๆ ของภาคเอกชนโดยมีเป้าหมายอย่างชัดเจนตั้งแต่แรกเริ่มในการแก้ไขปัญหาและ
พัฒนาชุมชน สังคม หรือสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก มิใช่การสร้างกำไรสูงสุดต่อผู้ถือหุ้นและเจ้าของเป็นสำคัญ
และมีลักษณะพิเศษ ดังต่อไปนี้

- (๑) กำหนดวัตถุประสงค์ทางสังคมเป็นเป้าหมายหลักของกิจการ
- (๒) มีศักยภาพที่จะมีความยั่งยืนทางการเงินได้ด้วยตนเอง

(๓) กระบวนการผลิต การดำเนินกิจการ รวมถึงผลิตภัณฑ์หรือบริการ ไม่ก่อให้เกิดผลเสีย ต่อเนื่องในระยะยาวต่อสังคม สุขภาวะ และสิ่งแวดล้อม

(๔) ผลกำไรส่วนใหญ่ถูกนำไปเพื่อการลงทุนกลับไปใช้ในการขยายผลเพื่อการบรรลุเป้าหมาย ดังกล่าว หรือคืนผลประโยชน์ให้แก่สังคม หรือผู้ใช้บริการ

(๕) มีการกำกับดูแลกิจการที่ดี

“ทรัพย์สินที่ไม่มีการประกาศสิทธิ” หมายความว่า เงินจากบัญชีเงินฝากธนาคารพาณิชย์ ตามกฎหมายว่าด้วยธุรกิจสถาบันการเงินที่ไม่มีการเคลื่อนไหวเป็นเวลากว่าสิบห้าปีขึ้นไปและไม่มีผู้มาใช้สิทธิ เรียกคืนจากกองทุนภายในกำหนดระยะเวลาตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการประกาศ กำหนด และเงินรางวัลสลากกินแบ่งรัฐบาลที่ผู้มีสิทธิเรียกร้องเงินรางวัลไม่มาขอรับภายในกำหนดอายุความ สองปีตามกฎหมายว่าด้วยสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมแห่งชาติ

“กองทุน” หมายความว่า กองทุนส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม

“คณะกรรมการบริหาร” หมายความว่า คณะกรรมการบริหารกองทุนส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม

“กรรมการ” หมายความว่า กรรมการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมแห่งชาติ

“กรรมการบริหาร” หมายความว่า กรรมการบริหารกองทุนส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม

“สำนักงาน” หมายความว่า สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมแห่งชาติ

“ผู้อำนวยการ” หมายความว่า ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมแห่งชาติ

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๕ ให้นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ รักษาการ ตามพระราชบัญญัตินี้และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงหรือประกาศเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้ ในส่วนที่เกี่ยวกับราชการของกระทรวงนั้น

กฎกระทรวง หรือประกาศนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

หมวด ๑
วิสาหกิจเพื่อสังคม

มาตรา ๖ วิสาหกิจเพื่อสังคมใดที่จะขอรับการส่งเสริมตามพระราชบัญญัตินี้ต้องยื่นคำขอจดทะเบียนต่อสำนักงาน โดยคำขอจดทะเบียนนั้นต้องประกอบด้วยรายการตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด ซึ่งอย่างน้อยต้องมีรายการ ดังต่อไปนี้

- (๑) ชื่อกิจการและที่ตั้งของวิสาหกิจเพื่อสังคม
- (๒) หนังสือรับรองการจดทะเบียนนิติบุคคล
- (๓) ชื่อและที่อยู่ของผู้มีอำนาจทำการแทนวิสาหกิจเพื่อสังคม
- (๔) หนังสือเจตนารมณ์การจัดตั้งวิสาหกิจเพื่อสังคมและรายละเอียดของกิจการ

ในกรณีที่บุคคลประสงค์จะประกอบกิจการเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมประเภทที่ไม่ประสงค์จะแบ่งปันกำไรอันจะพึงได้แต่กิจการที่ทำให้สามารถดำเนินการจัดตั้งบริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ โดยให้ถือว่าวัตถุประสงค์ในการนำผลกำไรกลับไปใช้ในการขยายผลเพื่อการบรรลุเป้าหมายทางสังคม หรือคืนผลประโยชน์ให้แก่สังคม หรือผู้ใช้บริการเป็นการแบ่งปันกำไรอันจะพึงได้แต่กิจการที่ทำนั้น

มาตรา ๗ เมื่อสำนักงานได้รับคำขอจดทะเบียนและเห็นว่าวิสาหกิจเพื่อสังคมที่ยื่นคำขอจดทะเบียนมีลักษณะและวัตถุประสงค์ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการประกาศกำหนด ให้สำนักงานรับจดทะเบียนและออกใบสำคัญแสดงการจดทะเบียนแก่วิสาหกิจเพื่อสังคมนั้น โดยจะต้องมีคำว่า “วิสาหกิจเพื่อสังคม” ประกอบในชื่อกิจการตามใบสำคัญแสดงการรับจดทะเบียนดังกล่าว

มาตรา ๘ ห้ามมิให้บุคคลใดใช้คำว่า “วิสาหกิจเพื่อสังคม” หรือมีอักษรหรือเครื่องหมายซึ่งสื่อความหมายในทำนองเดียวกัน ประกอบเป็นชื่อในการดำเนินกิจการเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่น ๆ ของภาคเอกชน เว้นแต่เป็นผู้ได้รับการจดทะเบียนตามมาตรา ๗ หรือเป็นผู้ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากสำนักงาน

การขออนุญาตและการอนุญาตตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

มาตรา ๙ วิสาหกิจเพื่อสังคมที่ได้จดทะเบียนตามมาตรา ๗ และเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมประเภทที่ไม่มีข้อตกลงห้ามปันผลกำไรแก่ผู้ถือหุ้นหรือหุ้นส่วน จะสามารถปันผลกำไร โดยยังคงได้รับการส่งเสริมตามพระราชบัญญัตินี้ได้หรือไม่เพียงไร ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

ภายในสามสิบวันนับแต่วันสิ้นปีปฏิทิน ให้วิสาหกิจเพื่อสังคมที่ได้จดทะเบียนต่อสำนักงานและประสงค์จะดำเนินการต่อไปดำเนินการ ดังต่อไปนี้

(๑) แจ้งความประสงค์ที่จะดำเนินกิจการต่อไป

(๒) รายงานผลประกอบกิจการตลอดจนรายงานการรับและจ่ายเงินประจำปี
ต่อสำนักงานตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

(๓) นำส่งกำไรเป็นเงินสมทบให้แก่กองทุนเป็นรายปีตามอัตราที่คณะกรรมการประกาศ
กำหนด

วิสาหกิจเพื่อสังคมใดไม่ดำเนินการตามวรรคสองเป็นเวลาสองปีติดต่อกัน
ให้สำนักงานมีหนังสือเตือนให้วิสาหกิจเพื่อสังคมนั้นดำเนินการภายในระยะเวลาที่กำหนด แต่ต้อง
ไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน ถ้าไม่มีการดำเนินการตามคำเตือนดังกล่าว ให้สำนักงานดำเนินการถอนชื่อออกจาก
ทะเบียน

วิสาหกิจเพื่อสังคมใดประสงค์จะเลิกกิจการให้แจ้งสำนักงานทราบภายในสามสิบวันนับแต่
วันที่เลิกกิจการ ตามวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด

หมวด ๒

คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมแห่งชาติ

มาตรา ๑๐ ให้มีคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมแห่งชาติ เรียกโดยย่อว่า “ควส.”
ประกอบด้วย

(๑) นายกรัฐมนตรีหรือผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์สูงด้านการประกอบวิสาหกิจ
เพื่อสังคมที่ไม่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและไม่เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่ง หรือเงินเดือนประจำซึ่ง
นายกรัฐมนตรีแต่งตั้ง เป็นประธานกรรมการ

(๒) กรรมการจากส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวนแปดคน ได้แก่
กระทรวงการคลัง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
กระทรวงพาณิชย์ สภาหอการค้าไทย สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และสมาคมธนาคารไทย

(๓) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนแปดคน ซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้ประกอบกิจการ
เพื่อสังคมไม่น้อยกว่าสามคนและผู้ทรงคุณวุฒิอื่น ๆ โดยจะต้องมาจากผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ
ในด้านการเงินการลงทุน ด้านกฎหมาย ด้านสื่อสารมวลชน ด้านทรัพยากรธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อม ด้านการสาธารณสุข ด้านการศึกษา ด้านการพัฒนาสังคม ด้านการตลาด
หรือด้านการออกแบบ ด้านละไม่เกินหนึ่งคน และเป็นบุคคลที่ไม่ใช่ข้าราชการประจำไม่น้อยกว่า
สามคน

ให้ผู้อำนวยการเป็นกรรมการและเลขานุการ และให้ผู้อำนวยการแต่งตั้งผู้ปฏิบัติงานใน
สำนักงานเป็นผู้ช่วยเลขานุการ จำนวนไม่เกินสามคน

มาตรา ๑๑ ให้ ควส. มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (๑) กำหนดนโยบายยุทธศาสตร์และแผนแม่บทการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมแห่งชาติ เสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาอนุมัติเพื่อให้ส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องปฏิบัติ
- (๒) ให้คำปรึกษาแก่คณะรัฐมนตรีในการสนับสนุนและเร่งรัดเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามนโยบายยุทธศาสตร์และแผนแม่บทอย่างมีประสิทธิภาพ
- (๓) ประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิภาพ
- (๔) กำหนดมาตรฐาน และหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจเพื่อสังคมเพื่อให้เกิดความเข้าใจและการใช้ไปในทางเดียวกัน และสนับสนุนการศึกษาวิจัยเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการดำเนินกิจการของวิสาหกิจเพื่อสังคม
- (๕) ให้ความช่วยเหลือ การสนับสนุน หรือให้คำแนะนำแก่วิสาหกิจเพื่อสังคมในการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ตลอดจนให้การส่งเสริมและช่วยเหลือในการจดทะเบียนก่อตั้งนิติบุคคล หรือการจดทะเบียนสิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า หรือทรัพย์สินทางปัญญาอื่น หรือการใด ๆ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินกิจการของวิสาหกิจเพื่อสังคม
- (๖) เสนอแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมและดำเนินการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้กฎหมายดังกล่าวมีผลใช้บังคับโดยเร็ว ตลอดจนเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีให้มีการปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมในประเทศไทย
- (๗) ควบคุมดูแลสำนักงานให้ดำเนินกิจการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ รวมถึงการกำหนดนโยบายการบริหารงานและให้ความเห็นชอบแผนการดำเนินงานของสำนักงาน
- (๘) ให้ความเห็นเสนอต่อนายกรัฐมนตรีในการแต่งตั้งและถอดถอนผู้อำนวยการ
- (๙) ออกระเบียบและประกาศเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้
- (๑๐) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่พระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นบัญญัติให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของ ควส. หรือตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

มาตรา ๑๒ ประธานกรรมการและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

- (๑) มีสัญชาติไทย
- (๒) มีอายุไม่เกินเจ็ดสิบปีบริบูรณ์
- (๓) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย คนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
- (๔) ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุด เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ
- (๕) ไม่เคยถูกไล่ออก ปลดออกหรือให้ออกจากราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือจากหน่วยงานของเอกชน เพราะทุจริตต่อหน้าที่ หรือถือว่ากระทำการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ

(๖) ไม่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น กรรมการหรือผู้ดำรงตำแหน่งที่รับผิดชอบในการบริหารพรรคการเมือง ที่ปรึกษาพรรคการเมืองหรือเจ้าหน้าที่พรรคการเมือง

(๗) ไม่เป็นผู้มีส่วนได้เสียในกิจการที่กระทำกับกองทุนหรือในกิจการที่ขัดหรือแย้งกับวัตถุประสงค์ของกองทุน ทั้งนี้ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม เว้นแต่เป็นผู้ดำเนินกิจการอันเป็นสาธารณประโยชน์และมีได้แสวงหาผลกำไร

มาตรา ๑๓ ประธานและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสามปี ในกรณีที่ประธานกรรมการหรือกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ

ให้มีการแต่งตั้งประธานกรรมการหรือกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิแทนตำแหน่งที่ว่างลง เว้นแต่วาระของประธานกรรมการหรือกรรมการผู้ทรงคุณวุฒินั้นจะเหลือไม่ถึงเก้าสิบวัน และให้ผู้ได้รับแต่งตั้งแทนตำแหน่งที่ว่างอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้แต่งตั้งไว้แล้ว

เมื่อครบกำหนดตามวาระในวาระหนึ่ง หากยังมีได้มีการแต่งตั้งประธานกรรมการหรือกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นใหม่ ให้ประธานกรรมการหรือกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระนั้นอยู่ในตำแหน่งเพื่อดำเนินการต่อไปจนกว่าประธานกรรมการหรือกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับแต่งตั้งใหม่เข้ารับหน้าที่

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระอาจได้รับการแต่งตั้งอีกได้

มาตรา ๑๔ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ ประธานกรรมการหรือกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(๑) ตาย

(๒) ลาออก

(๓) นายกรัฐมนตรีให้ออก เพราะบกพร่องต่อหน้าที่ มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือหย่อนความสามารถ

(๔) ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกโดยไม่รอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษ เว้นแต่ในความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(๕) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๒

มาตรา ๑๕ การประชุม ควส. ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดจึงจะเป็นองค์ประชุม

ในการประชุม ควส. ให้ประธานกรรมการเป็นประธานในที่ประชุม ถ้าประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ที่ประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม สำหรับการประชุมในคราวนั้น

การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมถ้ามิได้บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

มาตรา ๑๖ ควส. จะแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณาหรือปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใดแทน ควส. หรือตามที่ ควส. มอบหมายได้ และให้นำความในมาตรา ๑๒ มาตรา ๑๓ และมาตรา ๑๔ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๗ ให้กรรมการและอนุกรรมการได้รับเบี้ยประชุม หรือประโยชน์ตอบแทนอื่นในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ตามที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

หมวด ๓

สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมแห่งชาติ

มาตรา ๑๘ ให้จัดตั้งสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมแห่งชาติ เรียกโดยย่อว่า “สวส.” เป็นหน่วยงานของรัฐที่ไม่เป็นส่วนราชการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน และไม่เป็นรัฐวิสาหกิจตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณหรือกฎหมายอื่น

ให้ สวส. มีฐานะเป็นนิติบุคคลและอยู่ในกำกับของนายกรัฐมนตรี มีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

(๑) พิจารณาแนวทางกำหนดประเภทวิสาหกิจเพื่อสังคม และวิสาหกิจเพื่อสังคม ที่สมควรได้รับการส่งเสริม รวมทั้งเสนอแนะนโยบายและแผนการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม ให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมไทยต่อ ควส.

(๒) พิจารณารับจดทะเบียนและออกใบสำคัญแสดงการจดทะเบียนแก่วิสาหกิจเพื่อสังคม เพื่อรับรองสถานภาพการเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมเพื่อให้ได้รับประโยชน์จากมาตรการส่งเสริมตามพระราชบัญญัตินี้

(๓) ประสานและจัดทำแผนปฏิบัติการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมกับส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์การเอกชนที่เกี่ยวข้อง ให้การสนับสนุนด้านการเงิน และประสานความร่วมมือกับธนาคารพาณิชย์ที่เป็นรัฐวิสาหกิจเพื่อให้บริการรับฝากเงิน ให้กู้ยืม ค้ำประกัน หรือให้บริการทางการเงินอื่นแก่วิสาหกิจเพื่อสังคมตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่ ควส. กำหนด

(๔) ประชาสัมพันธ์ ให้การสนับสนุน และคำแนะนำแก่วิสาหกิจเพื่อสังคมเพื่อให้ได้ทราบถึงนโยบาย ประกาศ และหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ ตลอดจนให้บริการฝึกอบรม สัมมนา หรือการเรียนรู้ในรูปแบบอื่น ๆ แก่วิสาหกิจเพื่อสังคมให้สามารถพัฒนาการบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(๕) ศึกษาและจัดทำฐานข้อมูลและรายงานสถานการณ์วิสาหกิจเพื่อสังคมของประเทศ

(๖) เสนอแนะต่อ ควส. เกี่ยวกับการปรับปรุงพระราชบัญญัตินี้ รวมทั้งการดำเนินการให้มีกฎหมายใหม่ แก้ไขเพิ่มเติมหรือปรับปรุงกฎหมายฉบับอื่นที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม

(๗) บริหารกองทุนตามนโยบายและมติของ ควส. และคณะกรรมการบริหาร
(๘) ดำเนินงานธุรการของ ควส. คณะกรรมการบริหาร และคณะอนุกรรมการ
ซึ่ง ควส. หรือคณะกรรมการบริหารแต่งตั้ง

(๙) ปฏิบัติงานอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของ สวส.
หรือตามที่ ควส. หรือคณะกรรมการบริหารมอบหมาย

กิจการของ สวส. ไม่อยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน กฎหมายว่า
ด้วยแรงงานสัมพันธ์ กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคมและกฎหมายว่าด้วยเงินทดแทน
แต่พนักงานและลูกจ้างของ สวส. ต้องได้รับประโยชน์ตอบแทนไม่น้อยกว่าที่กำหนดไว้ในกฎหมายดังกล่าว

มาตรา ๑๙ สวส. มีอำนาจหน้าที่กระทำการต่างๆ ภายในขอบแห่งวัตถุประสงค์ ตามที่ระบุ
ไว้ในมาตรา ๑๘ และอำนาจหน้าที่เช่นว่านี้ให้รวมถึง

(๑) จัดให้ได้มา ถือกรรมสิทธิ์ มีสิทธิครอบครองหรือมีทรัพย์สินสิทธิต่าง ๆ เช่า ให้เช่า เช่าซื้อ ให้
เช่าซื้อ โอนหรือรับโอนสิทธิการเช่าหรือสิทธิการเช่าซื้อ ขายหรือจำหน่ายโดยวิธีอื่นใด
ซึ่งสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ ตลอดจนรับทรัพย์สินที่มีผู้อุทิศให้

(๒) กู้ยืมเงิน หรือให้กู้ยืมเงินโดยมีหลักประกันด้วยบุคคลหรือทรัพย์สิน หรือลงทุน ทั้งนี้ เพื่อ
การวิจัย พัฒนา และส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม

(๓) เข้าร่วมกิจการ หรือถือหุ้นของวิสาหกิจเพื่อสังคมบางประเภท

(๔) ร่วมมือกับส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์การเอกชน
ทั้งในและต่างประเทศ เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม

(๕) รับค่าตอบแทนและค่าบริการในการให้บริการภายในขอบเขตแห่งวัตถุประสงค์ของ สวส.
รวมทั้งทำความตกลงกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับค่าตอบแทนและค่าบริการนั้น

(๖) กระทำการอย่างอื่นบรรดาที่เกี่ยวกับหรือเนื่องในการจัดให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของ
สวส.

การกู้ยืมเงิน การให้กู้ยืมเงิน การลงทุน การให้ความอุดหนุน การให้ความช่วยเหลือจาก
เงินกองทุนหรือการเข้าร่วมกิจการหรือถือหุ้นตาม (๒) (๓) หรือ (๔) ถ้าเป็นจำนวนเงินเกินวงเงิน
ที่คณะกรรมการบริหารกำหนด ต้องได้รับความเห็นชอบจาก ควส. ก่อน

มาตรา ๒๐ ให้มีผู้อำนวยการคนหนึ่งเป็นผู้รับผิดชอบการบริหารงานของ สวส.
ขึ้นตรงต่อ ควส. มีหน้าที่ควบคุมดูแลโดยทั่วไปซึ่งงานของ สวส. และเป็นผู้บังคับบัญชาพนักงาน
และลูกจ้างใน สวส. โดยอาจมีรองผู้อำนวยการเป็นผู้ช่วยสั่งและปฏิบัติงานตามที่ผู้อำนวยการมอบหมายก็ได้
คุณสมบัติของผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการ ให้เป็นไปตามที่ ควส. กำหนด
ให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจแต่งตั้งผู้อำนวยการจากบุคคลที่ ควส. คัดเลือก
หลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกผู้อำนวยการตามวรรคสามให้เป็นไปตามระเบียบ
ที่ ควส. กำหนด

ให้ผู้อำนวยการได้รับเงินค่าจ้าง ค่าตอบแทน และเงินอื่น ตามที่ ควส. กำหนด
ผู้อำนวยการมีอำนาจแต่งตั้งรองผู้อำนวยการโดยความเห็นชอบของ ควส.

มาตรา ๒๑ ให้ผู้อำนวยการมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสี่ปี และอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้
เมื่อผู้อำนวยการพ้นจากตำแหน่ง ให้รองผู้อำนวยการพ้นจากตำแหน่งด้วย
เมื่อตำแหน่งผู้อำนวยการว่างลงและยังไม่มีกรรมการแต่งตั้งผู้อำนวยการคนใหม่
ให้ ควส. แต่งตั้งกรรมการคนหนึ่งเป็นผู้รักษาการแทน

ในกรณีที่ผู้อำนวยการไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองผู้อำนวยการเป็นผู้รักษาการแทน แต่ถ้า
ไม่มีรองผู้อำนวยการหรือรองผู้อำนวยการไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ให้ ควส. แต่งตั้งพนักงานของ สวส. คนหนึ่ง
เป็นผู้รักษาการแทน

มาตรา ๒๒ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระแล้ว ผู้อำนวยการพ้นจากตำแหน่งเมื่อ
(๑) ตาย
(๒) ลาออก
(๓) ถูกจำคุก
(๔) ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือไม่ผ่านการประเมิน
ทั้งนี้ ตามระเบียบที่ ควส. กำหนด

มาตรา ๒๓ ผู้อำนวยการมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้
(๑) บริหารกิจการของสำนักงานให้เป็นไปตามกฎหมาย นโยบาย มติ ระเบียบ
หรือประกาศของ ควส.
(๒) บังคับบัญชาพนักงานและลูกจ้างในสังกัด สวส. ทุกตำแหน่ง ดำเนินการเกี่ยวกับการ
บริหารงานบุคคล การเงิน การงบประมาณและการบริหารด้านอื่นของ สวส. ตามระเบียบที่ ควส. กำหนด
(๓) วางระเบียบเกี่ยวกับการดำเนินงานของ สวส. เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมาย นโยบาย
มติ ระเบียบหรือประกาศของ ควส.
(๔) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะรัฐมนตรี หรือ ควส. มอบหมาย

มาตรา ๒๔ เงินเดือนและประโยชน์ตอบแทนอื่นของผู้อำนวยการให้ ควส. กำหนดตาม
หลักเกณฑ์ที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

มาตรา ๒๕ ให้ผู้อำนวยการเป็นผู้แทนของ สวส. ในกิจการของ สวส. ที่เกี่ยวข้องกับ
บุคคลภายนอก แต่ผู้อำนวยการจะมอบหมายให้บุคคลใดปฏิบัติงานในเรื่องใดแทนตามระเบียบที่ ควส. กำหนด
ก็ได้

มาตรา ๒๖ การเก็บรักษาและการใช้จ่ายเงินของ สวส. ให้เป็นไปตามระเบียบ
ที่ ควส. กำหนด

การบัญชีของ สวส. ให้จัดทำตามหลักสากลตามแบบและหลักเกณฑ์ที่ ควส. กำหนด และ
ต้องจัดให้มีการตรวจสอบภายในเกี่ยวกับการเงิน การบัญชี และการพัสดุของ สวส. ตลอดจนรายงานผลการ
ตรวจสอบให้ ควส. ทราบอย่างน้อยปีละครั้ง

ให้ สวส. จัดทำงบการเงินซึ่งอย่างน้อยต้องประกอบด้วยงบดุลและบัญชี
ทำการส่งผู้สอบบัญชีภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันสิ้นปีบัญชีของทุกปี

ในทุกรอบปีให้สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินหรือบุคคลภายนอกตามที่
ควส. แต่งตั้งด้วยความเห็นชอบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินเป็นผู้สอบบัญชี
และประเมินผลการใช้จ่ายเงินและทรัพย์สินของ สวส. โดยให้แสดงความคิดเห็นเป็นข้อวิเคราะห
ว่าการใช้จ่ายดังกล่าว เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ประหยัด และได้ผลตามเป้าหมายเพียงใด
แล้วทำรายงานผลการสอบบัญชี เสนอต่อ ควส.

ภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันสิ้นปีบัญชีของทุกปี ให้ สวส. ทำรายงานประจำปีเสนอ
ต่อ ควส. และรัฐมนตรีเพื่อทราบ โดยแสดงงบการเงินและบัญชีทำการที่ผู้สอบบัญชีรับรองว่าถูกต้องแล้ว
พร้อมทั้งรายงานของผู้สอบบัญชี รวมทั้งแสดงผลงานของ สวส.
ในปีที่ล่วงมาด้วย

หมวด ๔

กองทุนส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม

มาตรา ๒๗ ให้จัดตั้งกองทุนขึ้นกองทุนหนึ่งใน สวส. เรียกว่า “กองทุนส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อ
สังคม” ประกอบด้วย

- (๑) เงินทุนประเดิมที่รัฐบาลจัดสรรให้
- (๒) เงินจัดสรรตามมาตรา ๒๙
- (๓) ทรัพย์สินที่ไม่มีภาระประกาศสิทธิ
- (๔) เงินสมทบตามมาตรา ๙ วรรคสอง (๓)
- (๕) เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้มอบให้เพื่อสมทบกองทุน
- (๖) ดอกผลหรือรายได้ของกองทุน
- (๗) เงินอื่นที่ได้รับมาเพื่อดำเนินการกองทุน

มาตรา ๒๘ รายได้ของกองทุนและของ สวส.ให้นำส่งเข้ากองทุนเพื่อใช้ในกิจการตามที่
กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ โดยไม่ต้องส่งกระทรวงการคลังตามกฎหมายว่าด้วยเงินคงคลังและกฎหมายว่า
ด้วยวิธีการงบประมาณ

มาตรา ๒๙ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานของกองทุนให้มีการจัดสรรเงินที่สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลได้รับจากการจำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาลและนำส่งเป็นรายได้แผ่นดินตามกฎหมายว่าด้วยสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลให้แก่กองทุนเป็นประจำทุกปี เป็นจำนวนที่เพียงพอสำหรับค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของ สวส. ทั้งนี้ โดยพิจารณาจากจำนวนทรัพย์สินของกองทุนตามมาตรา ๒๗ (๓) และ (๔)

มาตรา ๓๐ ให้ธนาคารพาณิชย์ตามกฎหมายว่าด้วยธุรกิจสถาบันการเงินโอนเงินฝากและสิทธิในการจัดการบัญชีเงินฝากในธนาคารพาณิชย์ดังกล่าวที่ไม่มีการเคลื่อนไหวทางบัญชีเป็นเวลาสิบห้าปีให้แก่กองทุน และให้ผู้ฝากเงินในบัญชีดังกล่าวมีสิทธิเรียกคืนเงินฝากพร้อมทั้งดอกเบี้ยจากกองทุนเฉพาะเท่าที่มีอยู่ในเวลาที่มีการโอนเงินฝากและสิทธิในการจัดการบัญชีเงินฝากให้แก่กองทุนภายในกำหนดระยะเวลาตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่ ควส. ประกาศกำหนด ทั้งนี้ ให้ สวส. แจ่งเป็นหนังสือให้ผู้ฝากเงินทราบถึงการโอนเงินฝาก สิทธิในการจัดการบัญชีเงินฝาก และสิทธิในการเรียกคืนเงินดังกล่าวจากกองทุนภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่กองทุนได้รับโอนเงินฝากและสิทธิในการจัดการบัญชีเงินฝากจากธนาคารพาณิชย์ ให้สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลโอนเงินที่จัดสรรไว้เพื่อจ่ายเป็นเงินรางวัลและผู้มีสิทธิเรียกร้องเงินรางวัลไม่มาขอรับเงินรางวัลภายในกำหนดอายุความสองปีตามกฎหมายว่าด้วยสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลให้แก่กองทุนแทนการนำส่งเป็นรายได้แผ่นดิน

มาตรา ๓๑ เงินกองทุนให้ใช้จ่ายเพื่อกิจการ ดังต่อไปนี้

- (๑) ให้วิสาหกิจเพื่อสังคมกึ่งยืมสำหรับดำเนินการก่อตั้ง ปรับปรุง และพัฒนากิจการของวิสาหกิจเพื่อสังคมนั้นให้มีประสิทธิภาพและขีดความสามารถเพิ่มขึ้น
- (๒) ให้ความช่วยเหลือส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์การเอกชนเพื่อนำไปใช้ดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม
- (๓) เป็นเงินช่วยเหลืออุดหนุนการดำเนินการใด ร่วมกิจการ ร่วมทุน หรือลงทุนใดที่เกี่ยวกับการก่อตั้ง การขยายกิจการ การวิจัย พัฒนาและการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นโดยรวม ทั้งนี้ ตามที่คณะกรรมการบริหารกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ
- (๔) เป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของ สวส. และการบริหารกองทุน

มาตรา ๓๒ ให้ ควส. แต่งตั้งคณะกรรมการบริหาร ประกอบด้วย

- (๑) ประธานกรรมการบริหารซึ่งแต่งตั้งจากกรรมการ ควส.
 - (๒) กรรมการบริหารซึ่งแต่งตั้งจากผู้แทนกระทรวงพาณิชย์
 - (๓) กรรมการบริหารซึ่งแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนไม่เกินสี่คนซึ่งต้องเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์เกี่ยวกับวิสาหกิจเพื่อสังคม
 - (๔) ผู้อำนวยการเป็นกรรมการบริหารและเลขานุการ
- คุณสมบัติ หลักเกณฑ์และวิธีการในการสรรหาผู้ทรงคุณวุฒิตาม (๓) ให้เป็นไปตามระเบียบที่ ควส. กำหนด

มาตรา ๓๓ ให้นำความในมาตรา ๑๒ มาตรา ๑๓ และมาตรา ๑๔ มาใช้บังคับ
แก่การดำรงตำแหน่งของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการบริหารโดยอนุโลม เว้นแต่การ
พ้นจากตำแหน่งตามมาตรา ๑๔ (๓) ให้เป็นอำนาจของ ค.ส.

มาตรา ๓๔ คณะกรรมการบริหารมีอำนาจหน้าที่วางนโยบายบริหารงาน ควบคุม กำกับดูแล
กิจการโดยทั่วไป และรับผิดชอบซึ่งกิจการของกองทุน อำนาจหน้าที่เช่นว่านี้ให้รวมถึง

(๑) กำหนดนโยบายและควบคุมดูแลการบริหารกองทุนของ สวส.

(๒) พิจารณาจัดสรรเงินกองทุนเพื่อใช้ในกิจการที่กำหนดไว้ในมาตรา ๓๑ เป็นรายปี

(๓) วางระเบียบกำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการกู้ยืมเงิน และการให้กู้ยืมเงิน รวมทั้ง
การลงทุน การให้ความอุดหนุน หรือการให้ความช่วยเหลือจากเงินกองทุน หรือการเข้าร่วมกิจการ หรือถือหุ้น

(๔) วางระเบียบเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่และวิธีการบริหารหรือจัดการกองทุน
ของผู้จัดการกองทุนตามมาตรา ๓๘

(๕) วางระเบียบการรับและเบิกจ่ายเงินของกองทุน

(๖) จัดทำรายงานการรับและการจ่ายเงินของกองทุนเพื่อเสนอต่อ ค.ส.

การจัดสรรเงินกองทุนตาม (๒) และการกำหนดหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงระเบียบตาม (๓) (๔) และ (๕) เมื่อได้รับความเห็นชอบจาก ค.ส. แล้ว จึงให้ใช้บังคับได้

มาตรา ๓๕ คณะกรรมการบริหารมีอำนาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อปฏิบัติการอย่างใด
อย่างหนึ่งตามที่คณะกรรมการบริหารมอบหมายได้

ให้นำมาตรา ๑๕ มาใช้บังคับแก่การประชุมของคณะกรรมการบริหารและคณะอนุกรรมการ
ที่คณะกรรมการบริหารแต่งตั้งโดยอนุโลม

มาตรา ๓๖ ให้ประธานกรรมการ กรรมการ ประธานอนุกรรมการ
และอนุกรรมการในคณะกรรมการบริหาร ได้รับเบี้ยประชุมและประโยชน์ตอบแทนอื่นตามที่ ค.ส. กำหนด

มาตรา ๓๗ ในการพิจารณาจัดสรรเงินกองทุน ให้คณะกรรมการบริหารพิจารณา
ให้สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม

ในกรณีเป็นการจัดสรรเงินกองทุนเพื่อให้วิสาหกิจเพื่อสังคมกู้ยืมตามมาตรา ๓๑ (๑)
ให้คณะกรรมการบริหารพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับระยะเวลาชำระคืนเงินที่กู้ยืมจากกองทุน อัตรา
ดอกเบี้ย และหลักประกันตามความจำเป็นและเหมาะสมด้วย

ในกรณีเป็นการจัดสรรเงินกองทุนเพื่อให้ความช่วยเหลือส่วนราชการ หน่วยงาน
ของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์การเอกชนตามมาตรา ๓๑ (๒) ให้คณะกรรมการบริหารพิจารณา
ความจำเป็นตามแผนปฏิบัติการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือ
องค์การเอกชนนั้น โดยในส่วนของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ
ให้คำนึงถึงงบประมาณแผ่นดินหรือเงินอุดหนุนที่ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจนั้นได้รับการ
จัดสรรไว้แล้วด้วย

มาตรา ๓๘ คณะกรรมการบริหารอาจมอบหมายให้สถาบันการเงินที่มีนโยบายส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมที่เห็นสมควรเป็นผู้จัดการกองทุนในเงินกองทุนส่วนที่จัดสรรตามมาตรา ๓๑ ประกอบมาตรา ๓๗ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารกำหนดโดยความเห็นชอบจาก ควส.

ระเบียบตามวรรคหนึ่งต้องสอดคล้องกับแผนปฏิบัติการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม

มาตรา ๓๙ เมื่อรัฐบาลเห็นเป็นการสมควรจะจัดตั้งธนาคารเพื่อกิจการเกี่ยวกับการสนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคมตามพระราชบัญญัตินี้ ก็ให้กระทำได้โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งธนาคารตามวรรคหนึ่ง อย่างน้อยจะต้องมีข้อความ ดังต่อไปนี้

- (๑) ชื่อของธนาคาร
- (๒) ที่ตั้งของสำนักงานใหญ่
- (๓) วัตถุประสงค์ของธนาคาร
- (๔) พุทธซึ่งได้รับอนุมัติ
- (๕) การจัดสรรผลประโยชน์
- (๖) การควบคุมและการบริหารกิจการของธนาคาร ตลอดจนอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ผู้อำนวยการ หรือผู้จัดการ แล้วแต่กรณี
- (๗) การบัญชี การสอบ และการตรวจ
- (๘) ข้อกำหนดอื่น ๆ อันจำเป็นเพื่อให้กิจการของธนาคารได้ดำเนินไปโดยเรียบร้อย ธนาคารซึ่งได้จัดตั้งขึ้นตามวรรคหนึ่ง ให้มีฐานะเป็นนิติบุคคล

หมวด ๕

การส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม

มาตรา ๔๐ วิสาหกิจเพื่อสังคมที่ได้จดทะเบียนต่อสำนักงานส่งเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติแล้ว สามารถขอรับการส่งเสริมหรือสนับสนุนจาก ควส. ได้ โดยอาจได้รับสิทธิประโยชน์ดังต่อไปนี้

(๑) ให้ความช่วยเหลือด้านเงินทุนในการประกอบกิจการในระยะเริ่มแรก ทั้งนี้ ต้องมีกำหนดเวลาไม่เกินสองปี โดยสามารถขยายกำหนดระยะเวลาได้รวมแล้วไม่เกินสี่ปีนับแต่วันที่เริ่มมีรายได้จากการประกอบกิจการนั้น

(๒) ได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีเป็นพิเศษ

(๓) ให้สิทธิในการกู้ยืมเงินจากธนาคารซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจเป็นพิเศษ

(๔) มาตรการส่งเสริมการลงทุนโดยให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีแก่บุคคลหรือนิติบุคคลที่ลงทุนโดยตรงในหุ้นของวิสาหกิจเพื่อสังคม

(๕) มาตรการส่งเสริมการลงทุนโดยให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีแก่บุคคลหรือนิติบุคคลที่ถือหุ้นในวิสาหกิจเพื่อสังคม ผ่านกองทุนรวมหรือช่องทางการลงทุนอื่น ๆ เทียบเท่ากับกรณีตาม (๔)

(๖) มาตรการส่งเสริมการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐในการพิจารณาสอบราคา หรือประกวดราคาตามระเบียบว่าด้วยการพัสดุ

(๗) มาตรการส่งเสริมการจัดซื้อจัดจ้างจากภาคเอกชนโดยให้สิทธินิติบุคคล ผู้ซื้อสินค้าหรือบริการบางประเภทจากวิสาหกิจเพื่อสังคมสามารถหักค่าใช้จ่ายในการคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลได้ในอัตราเป็นพิเศษ

วิสาหกิจเพื่อสังคมประเภทใดจะได้รับการส่งเสริมตามวรรคหนึ่งในลักษณะใด ให้เป็นตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่ ควส. กำหนด

มาตรา ๔๑ วิสาหกิจเพื่อสังคมซึ่งได้รับการส่งเสริมตามมาตรา ๔๐ (๒) จะได้รับยกเว้นหรือลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคล สำหรับกำไรสุทธิที่ได้จากการประกอบกิจการที่ได้รับการส่งเสริมตามที่ ควส. ประกาศกำหนด

ในกรณีที่ประกอบกิจการขาดทุนในระหว่างเวลาได้รับยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลตามวรรคหนึ่ง ควส. อาจอนุญาตให้ผู้ได้รับการส่งเสริมนำผลขาดทุนประจำปีที่เกิดขึ้น ในระหว่างเวลานั้นไปหักออกจากกำไรสุทธิที่เกิดขึ้นภายหลังระยะเวลาได้รับยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลมีกำหนดเวลาไม่เกินห้าปีนับแต่วันพ้นกำหนดเวลานั้น โดยจะเลือกหักจากกำไรสุทธิของปีใดปีหนึ่ง หรือหลายปีก็ได้

การคำนวณเงินลงทุนตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ควส. ประกาศกำหนด

มาตรา ๔๒ ในกรณีที่ ควส. พิจารณาเห็นว่าวิสาหกิจเพื่อสังคมผู้ขอรับการส่งเสริมรายได้ไม่สมควรให้ได้รับยกเว้นหรือลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคลตามมาตรา ๔๐ (๒) ต่อไป ควส. จะให้การส่งเสริมแก่กิจการนั้นหรือผู้ขอรับการส่งเสริมรายนั้นและรายต่อ ๆ ไป โดยไม่ให้ได้รับยกเว้นหรือลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคลก็ได้

มาตรา ๔๓ ให้ ควส. จัดให้มีมาตรการในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาวิสาหกิจเพื่อสังคมระดับปฐมภูมิในการประกอบกิจการอย่างครบวงจร รวมถึงการให้ความรู้และการสนับสนุนในการจัดตั้ง ให้ความรู้เกี่ยวกับขบวนการผลิตและการบริหารจัดการธุรกิจทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นการบริหารงานบุคคล การบัญชี การจัดหาทุน หรือการตลาด ทั้งนี้ เพื่อให้วิสาหกิจเพื่อสังคมในระดับปฐมภูมิมีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้

มาตรา ๔๔ ให้ ควส. จัดให้มีมาตรการในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาวิสาหกิจเพื่อสังคมที่มีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้แล้วอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการให้ความรู้และการสนับสนุนในการประกอบกิจการของวิสาหกิจเพื่อสังคมในระดับที่สูงขึ้นตามความพร้อมและความต้องการของกิจการ เช่น การส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ การออกแบบที่ทันสมัยตามความต้องการของตลาด การร่วมมือซึ่งกันและกัน หรือให้ความช่วยเหลือในการศึกษาวิจัย เพื่อพัฒนาเทคโนโลยีในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านคุณภาพ การผลิต การจัดการ และการตลาด เพื่อสร้างความพร้อมให้แก่วิสาหกิจเพื่อสังคมในระดับที่สูงยิ่งขึ้น

มาตรา ๔๕ ในกรณีที่นิติบุคคลภาคเอกชนให้การสนับสนุนการดำเนินการของ ควส. ตามมาตรา ๔๓ หรือมาตรา ๔๔ ให้นิติบุคคลนั้นมีสิทธินำค่าใช้จ่ายในการลงทุนสนับสนุนดังกล่าวมาใช้หักค่าใช้จ่ายในการคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคล ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่ ควส. กำหนด

มาตรา ๔๖ ในกรณีที่วิสาหกิจเพื่อสังคมประสงค์จะรวมตัวกันจัดตั้งเป็น สภาวิสาหกิจเพื่อสังคม ซึ่งมีสถานภาพเป็นองค์กรภาคเอกชน ประกอบด้วยกรรมการและสมาชิก ที่มาจากผู้แทนวิสาหกิจเพื่อสังคมและองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้องตามที่กำหนดในกฎกระทรวง เพื่อเป็นองค์กร เครือข่ายที่ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับวิสาหกิจเพื่อสังคม ให้ ควส. ให้การสนับสนุนในการจัดตั้ง รวมทั้งส่งเสริม ความสัมพันธ์และความร่วมมือกันระหว่างสภาวิสาหกิจเพื่อสังคมหรือภาคธุรกิจ หรืออุตสาหกรรมอื่น เพื่อขยายและสร้างความมั่นคงให้แก่กิจการของวิสาหกิจเพื่อสังคม

มาตรา ๔๗ ให้ ควส. ส่งเสริมการดำเนินกิจการของวิสาหกิจเพื่อสังคมเกี่ยวกับการรักษา คุณภาพผลิตภัณฑ์และการรับรองเกี่ยวกับแหล่งกำเนิด ส่วนประกอบ วิธีการผลิต คุณภาพ หรือคุณลักษณะอื่นใดของสินค้า หรือการรับรองเกี่ยวกับสภาพ คุณภาพ ชนิด หรือคุณลักษณะอื่นใดของ บริการ เพื่อให้สินค้าหรือบริการของกิจการวิสาหกิจเพื่อสังคมเป็นที่เชื่อถือ รวมทั้งปลอดภัย ต่อผู้บริโภคหรือผู้ใช้บริการ

ในการส่งเสริมตามวรรคหนึ่ง ให้ ควส. พิจารณาให้คำปรึกษาหรือให้ความช่วยเหลือแก่ กิจการของวิสาหกิจเพื่อสังคมในการขอจดทะเบียนเครื่องหมายรับรองตามกฎหมาย ว่าด้วยเครื่องหมายการค้า หรือให้คำปรึกษาหรือให้ความช่วยเหลืออื่นใดเพื่อให้ความคุ้มครอง แก่สินค้าหรือบริการของวิสาหกิจเพื่อสังคมนั้นตามที่เห็นสมควร

มาตรา ๔๘ ในการส่งเสริมและสนับสนุนกิจการของวิสาหกิจเพื่อสังคม ให้ ควส. พิจารณาดำเนินการในเรื่องดังต่อไปนี้

(๑) ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การส่งเสริมและสนับสนุนมาตรการ ที่ ควส. จัดให้มีขึ้นตามหมวดนี้ และให้หน่วยงานของรัฐที่มีหลักสูตรการศึกษาอบรมในทุกระดับชั้นต้องมีการ ให้ความรู้และให้ผู้เข้ารับการศึกษาดำเนินกิจกรรมในลักษณะการดำเนินการหรือประกอบกิจการเพื่อ สังคม

(๒) ให้การส่งเสริมและสนับสนุน หรือประสานกับธนาคารซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การสนับสนุนแก่กิจการวิสาหกิจเพื่อสังคมที่มีปัญหาเกี่ยวกับเงินทุนในการ ขยายกิจการในระยะเริ่มต้น

(๓) ส่งเสริมให้มีการนำผลงานวิจัยนวัตกรรมสังคมมาใช้ประโยชน์ และจัดให้มีการฝึกอบรม หรือการถ่ายทอดความรู้ที่เป็นประโยชน์ และเป็นไปตามความต้องการของกิจการวิสาหกิจเพื่อสังคม เช่น การ ถ่ายทอดความรู้หรือเทคโนโลยีด้านการผลิตหรือการตลาด การฝึกอบรมด้านการจัดการ การบัญชี ภาษีอากร

(๔) เสนอแนะให้มีการแก้ไขกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับใด ๆ ที่เป็นอุปสรรค ต่อการดำเนินงานหรือการส่งเสริมกิจการวิสาหกิจเพื่อสังคม

(๕) ดำเนินการในเรื่องอื่นใดที่ ควส. เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม ในกรณีทีนิติบุคคลภาคเอกชนให้การสนับสนุนการดำเนินการของ ควส.

ตามวรรคหนึ่ง หรือให้การสนับสนุนแก่สถาบันการศึกษาที่มีการเรียนการสอนด้านการดำเนินการ หรือประกอบกิจการเพื่อสังคม ให้นิติบุคคลนั้นมีสิทธินำค่าใช้จ่ายในการลงทุนสนับสนุนดังกล่าวมาใช้หัก ค่าใช้จ่ายในการคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคล ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่ ควส. กำหนด

มาตรา ๔๙ ในกรณีที่ปรากฏว่าวิสาหกิจเพื่อสังคมใดกระทำการโดยไม่สุจริต เพื่อให้มีสิทธิได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนตามหมวดนี้ หรือวิสาหกิจเพื่อสังคมที่ได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ หรือเงื่อนไขที่ ค.ส. กำหนด ให้ ค.ส. มีอำนาจสั่งเพิกถอนสิทธิประโยชน์ที่ได้ให้แก่ผู้ได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนทั้งหมดหรือบางส่วนโดยจะกำหนดระยะเวลาไว้ด้วยหรือไม่ก็ได้

ถ้า ค.ส. พิจารณาเห็นว่า การที่วิสาหกิจเพื่อสังคมที่ได้รับการส่งเสริมฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ หรือเงื่อนไขนั้นมิได้เป็นการกระทำโดยจงใจ จะสั่งให้ ส.ว. เตือนเป็นหนังสือให้วิสาหกิจเพื่อสังคมนั้นแก้ไขหรือปฏิบัติให้ถูกต้องตามเงื่อนไขภายในเวลาที่กำหนดก่อนก็ได้ แต่เมื่อพ้นกำหนดเวลานั้นแล้ววิสาหกิจเพื่อสังคมนั้นยังมีได้แก้ไขหรือปฏิบัติให้ถูกต้องโดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้ ค.ส. ดำเนินการตามวรรคหนึ่ง

ในกรณีที่ ค.ส. เห็นสมควรตัดการส่งเสริมหรือสนับสนุนและเพิกถอนสิทธิประโยชน์ตามวรรคหนึ่ง ให้ ส.ว. แจ้งรายชื่อวิสาหกิจเพื่อสังคมนั้น ให้ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจที่มีหน้าที่ตามแผนปฏิบัติการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม หรือที่มีอำนาจหน้าที่ในเรื่องสิทธิและประโยชน์ตามหมวดนี้ พิจารณาดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจนั้น

มาตรา ๕๐ ในกรณีที่ ค.ส. สั่งเพิกถอนสิทธิประโยชน์เกี่ยวกับภาษีเงินได้นิติบุคคล ให้ถือว่าวิสาหกิจเพื่อสังคมที่ได้รับการส่งเสริมหมดสิทธิได้รับยกเว้นหรือลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคลสำหรับรอบระยะเวลาบัญชีที่ถูกเพิกถอนสิทธิประโยชน์นั้น และให้นำประมวลรัษฎากรมาใช้บังคับ

ค.ส. อาจสั่งเพิกถอนสิทธิประโยชน์เกี่ยวกับภาษีเงินได้นิติบุคคลโดยให้มีผลย้อนหลังไปถึงรอบระยะเวลาบัญชีที่วิสาหกิจเพื่อสังคมกระทำการตามมาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง ก็ได้ ในกรณีนี้วิสาหกิจเพื่อสังคมที่ได้รับการส่งเสริมต้องแจ้งขอชำระภาษีอากรที่ได้รับยกเว้นหรือลดหย่อนต่อกรมสรรพากร สำนักงานภาษีสรรพากรพื้นที่ หรือสำนักงานสรรพากรจังหวัดที่วิสาหกิจเพื่อสังคมที่ได้รับการส่งเสริมมีสำนักงานแห่งใหญ่ตั้งอยู่และชำระ ณ สถานที่ดังกล่าวให้เสร็จสิ้นภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันทราบคำสั่งเพิกถอนสิทธิและประโยชน์นั้น โดยถืออัตราภาษีที่เป็นอยู่ของรอบระยะเวลาบัญชีที่ได้รับยกเว้นหรือลดหย่อนเป็นเกณฑ์คำนวณ ถ้าวิสาหกิจเพื่อสังคมที่ได้รับการส่งเสริมมิได้แจ้งและชำระภาษีอากรหรือภาษีอากรเพิ่มภายในกำหนดเวลาดังกล่าวให้เสียเงินเพิ่มตามประมวลรัษฎากรนับแต่วันพ้นกำหนดเวลาแจ้งและชำระจนถึงวันที่นำเงินภาษีอากรหรือภาษีอากรเพิ่มและเงินเพิ่มมาชำระ ถ้ามิได้มีการปฏิบัติเช่นนั้น ให้นำประมวลรัษฎากรมาใช้บังคับ

มาตรา ๕๑ ในกรณีที่มิกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับใดกำหนดให้วิสาหกิจเพื่อสังคมต้องดำเนินการใดอันเป็นภาระที่ไม่เหมาะสมหรือเกินสมควร ค.ส. อาจเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาดำเนินการให้มีการลดภาระดังกล่าวแก่วิสาหกิจเพื่อสังคมได้ตามที่เห็นสมควร

มาตรา ๕๒ ในกรณีที่ ค.ส. ประสานงานกับส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์การมหาชน หรือหน่วยงานอื่นของรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการตามมาตรา ๔๘ แล้วไม่บรรลุผล ให้ ค.ส.-เสนอเรื่องดังกล่าวต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป

หมวด ๖
บทกำหนดโทษ

มาตรา ๕๓ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๘ วรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๕๔ ผู้ใดมีหน้าที่เก็บหรือรักษาไว้ซึ่งข้อมูลของวิสาหกิจเพื่อสังคมเปิดเผยข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติของพนักงาน หรือลูกจ้างของวิสาหกิจเพื่อสังคมอันเป็นข้อเท็จจริงที่ตามปกติวิสัยจะพึงสงวนไว้ไม่เปิดเผย ซึ่งตนได้มาหรือล่วงรู้เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ในวิสาหกิจเพื่อสังคม ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ เว้นแต่เป็นการเปิดเผยในการปฏิบัติราชการ หรือเพื่อประโยชน์ในการสอบสวน หรือการพิจารณาคดี

บทเฉพาะกาล

มาตรา ๕๕ ในวาระเริ่มแรกให้คณะกรรมการส่งเสริมกิจการเพื่อสังคมตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการส่งเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๔ ปฏิบัติหน้าที่ ควส. ตามพระราชบัญญัตินี้ไปพลางก่อนจนกว่าจะมีการแต่งตั้ง ควส. ตามพระราชบัญญัตินี้ แต่ต้องไม่เกินเก้าสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

มาตรา ๕๖ เมื่อพระราชบัญญัติฉบับนี้ใช้บังคับ ให้โอนบรรดาพนักงาน ลูกจ้าง ทรัพย์สิน หนี้สิน ตลอดจนภาระผูกพันของสำนักงานส่งเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ ซึ่งตั้งภายใต้ระเบียบกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ว่าด้วยกว่าจัดตั้งสำนักงานส่งเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ แก่ สวส. ตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๕๗ ให้ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมกิจการเพื่อสังคมตามระเบียบกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ว่าด้วยการจัดตั้งสำนักงานส่งเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ ปฏิบัติหน้าที่ผู้อำนวยการจนกว่าจะมีการแต่งตั้งผู้อำนวยการตามพระราชบัญญัตินี้ แต่ต้องไม่เกินเก้าสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

มาตรา ๕๘ บุคคลใดใช้คำว่า “วิสาหกิจเพื่อสังคม” หรือมีอักษรหรือเครื่องหมายซึ่งสื่อความหมายในทำนองเดียวกัน ประกอบเป็นชื่อในการดำเนินกิจการเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่น ๆ ของภาคเอกชนอยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ให้ขอรับอนุญาตให้ถูกต้องตามมาตรา ๗ ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

.....

.....

ภาคผนวก ข

คณะกรรมการศึกษาและจัดทำรายงานเรื่อง “วิสาหกิจเพื่อสังคม”

พร้อมร่างกฎหมาย

สถาปณารูปแห่งชาติ

ภาคผนวก ข
คณะกรรมการศึกษาและจัดทำรายงานเรื่อง “วิสาหกิจเพื่อสังคม”
พร้อมร่างกฎหมาย
ของสภาปฏิรูปแห่งชาติ

- | | |
|---|----------------------------|
| ๑. ประธานสภาปฏิรูปแห่งชาติ | ที่ปรึกษาคณะกรรมการ |
| ๒. รองประธานสภาปฏิรูปแห่งชาติ คนที่สอง | ที่ปรึกษาคณะกรรมการ |
| ๓. นายพารณ อิศรเสนา ณ อยุธยา | ที่ปรึกษาคณะกรรมการ |
| ๔. รองประธานสภาปฏิรูปแห่งชาติ คนที่หนึ่ง | ประธานกรรมการ |
| ๕. นายมีชัย วีระไวทยะ | รองประธานกรรมการ |
| ๖. เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา หรือผู้แทน | กรรมการ |
| ๗. นายสมชัย ฤชุพันธุ์ | กรรมการ |
| ๘. นายณรงค์ พุทธิชีวิน | กรรมการ |
| ๙. นายอำพล จินดาวัฒนะ | กรรมการ |
| ๑๐. นางอุบล หลิมสกุล | กรรมการ |
| ๑๑. นายเกริกไกร จีระแพทย์ | กรรมการ |
| ๑๒. นายอุทัย สอนหลักทรัพย์ | กรรมการ |
| ๑๓. นายอลงกรณ์ พลบุตร | กรรมการ |
| ๑๔. นายเจิมศักดิ์ ปิ่นทอง | กรรมการ |
| ๑๕. นายประสาร มฤคพิทักษ์ | กรรมการ |
| ๑๖. นายณัฐพงษ์ จารุวรรณพงษ์ | กรรมการ |
| ๑๗. เลขาธิการสภาปฏิรูปแห่งชาติ | กรรมการและเลขานุการ |
| ๑๘. นายสรศักดิ์ เพียรเวช
ที่ปรึกษาด้านกฎหมาย | กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ |
| ๑๙. ผู้อำนวยการสำนักกรรมการธิการ ๑ | กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ |
| ๒๐. ผู้อำนวยการสำนักกรรมการธิการ ๒ | กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ |
| ๒๑. ผู้อำนวยการสำนักกรรมการธิการ ๓ | กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ |